

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT PRACY, SPRAW SPOŁECZNYCH I RODZINY

KPS.430.003.2016

Nr ewid. 87/2016/P/16/001/KPS

Informacja o wynikach kontroli

WYKONANIE BUDŻETU PAŃSTWA W 2015 R.
W CZĘŚCI 73 – ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH
ORAZ WYKONANIE PLANÓW FINANSOWYCH
FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH,
FUNDUSZU EMERYTUR POMOSTOWYCH,
FUNDUSZU REZERWY DEMOGRAFICZNEJ
I PLANU FINANSOWEGO ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ
SPOŁECZNYCH – PAŃSTWOWEJ OSOBY PRAWNEJ

Warszawa czerwiec 2016 r.

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

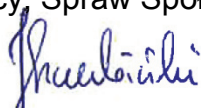
Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszącą się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

**Informacja o wynikach kontroli
wykonania budżetu państwa w 2015 r.
w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych
oraz wykonania planów finansowych:
Funduszu Ubezpieczeń Społecznych
Funduszu Emerytur Pomostowych
Funduszu Rezerwy Demograficznej
i planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych – jako państwowej osoby prawnej**

Dyrektor Departamentu
Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny:

Jacek Szczerbiński

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes

Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, 06 czerwca 2016 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
tel./fax: 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

Spis treści

I. Wprowadzenie	4
II. Ocena kontrolowanej działalności	6
1. Ocena ogólna	6
2. Sprawozdawczość	8
3. Uwagi i wnioski	9
III. Wyniki kontroli wykonania budżetu państwa w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych	12
1. Dochody	12
2. Wydatki	12
3. Sprawozdania	15
IV. Wyniki kontroli wykonania planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – państwowej osoby prawnej	16
1. Przychody	16
2. Gospodarowanie wolnymi środkami	17
3. Koszty	18
4. Sprawozdania	26
5. Księgi rachunkowe	27
6. Realizacja przez ZUS wybranych zadań ustawowych i zleconych	27
7. Realizacja wniosków pokontrolnych NIK	36
V. Wyniki kontroli wykonania planów finansowych państwowych funduszy celowych	37
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	37
Fundusz Emerytur Pomostowych	45
Fundusz Rezerwy Demograficznej	50
VI. Ustalenia innych kontroli	54
VII. Informacje dodatkowe	55
Załączniki	56

I. Wprowadzenie

Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych¹ jest podstawowym aktem prawnym, regulującym działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. ZUS jest państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną, nad którą nadzór w zakresie zgodności działań z obowiązującymi przepisami sprawuje minister ds. zabezpieczenia społecznego².

Do zakresu działania ZUS należy realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych, a w szczególności³:

- stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych,
- ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz wypłacanie tych świadczeń,
- wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych,
- prowadzenie rozliczeń z płatnikami składek z tytułu należnych składek i wypłacanych przez nich świadczeń podlegających finansowaniu z funduszy ubezpieczeń społecznych lub innych źródeł,
- prowadzenie indywidualnych kont ubezpieczonych i kont płatników składek,
- orzekanie przez lekarzy orzeczników Zakładu oraz komisje lekarskie Zakładu dla potrzeb ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

W ramach przyznanych kompetencji Zakład m.in. dysponuje środkami finansowymi Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Rezerwy Demograficznej, Funduszu Emerytur Pomostowych⁴.

Organami Zakładu są: Prezes Zakładu, Zarząd, którego przewodniczącym z urzędu jest Prezes Zakładu oraz Rada Nadzorcza⁵. Prezes Zakładu jest dysponentem części budżetu państwa 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, powołanego do realizacji zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Przychody FUS pochodzą m.in.⁶: ze składek na ubezpieczenia społeczne, niepodlegających przekazaniu na rzecz otwartych funduszy emerytalnych oraz z wpłat innych instytucji, przekazanych na świadczenia, których wypłatę zlecono Zakładowi⁷, z dotacji z budżetu państwa oraz ze środków FRD.

FUS może otrzymywać z budżetu państwa dotacje i nieoprocentowane pożyczki, w granicach określonych w ustawie budżetowej, które mogą być przeznaczone wyłącznie na uzupełnienie środków na wypłaty świadczeń gwarantowanych przez państwo, jeżeli przychody przekazywane na rachunek bankowy FUS oraz środki zgromadzone na funduszu rezerwowym nie zapewniają pełnej i terminowej wypłaty świadczeń finansowanych z przychodów FUS. Za zgodą ministra właściwego ds. finansów publicznych, Fundusz może również zaciągać kredyty⁸.

Ze środków zgromadzonych w FUS, finansowane są m.in.⁹:

- wypłaty świadczeń,
- wydatki na prewencję rentową i wypadkową,
- spłaty kredytów i pożyczek wraz z odsetkami, zaciąganych w celu wypłaty świadczeń z FUS,
- odsetki za nieterminowe wypłaty świadczeń,

¹ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.), zwana dalej ustawą o s.u.s.

² Jak wyżej – art. 66 ust. 1 i 2.

³ Jak wyżej – art. 68 ust. 1 pkt 1.

⁴ Na podstawie art. 29 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 965).

⁵ Art. 72 ustawy o s.u.s.

⁶ Art. 52 ustawy o s.u.s.

⁷ Z wyjątkiem świadczeń finansowanych z odrębnych rozdziałów budżetowych oraz wpłat z instytucji zagranicznych.

⁸ Art. 53 ust. 3 ustawy o s.u.s.

⁹ Art. 54 ustawy o s.u.s.

- odpisy stanowiące przychody Zakładu,
- wydatki na pokrycie niedoboru środków niezbędnych do zapewnienia wypłat emerytur kapitałowych.

W ramach FUS wyodrębnia się fundusze: emerytalny, rentowy, chorobowy, wypadkowy, dla których nie prowadzi się odrębnych rachunków bankowych oraz fundusz rezerwowy, tworzony dla ubezpieczeń rentowych, chorobowego i wypadkowego¹⁰.

Zgodnie z ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych¹¹, dla ubezpieczeń emerytalnych utworzony został Fundusz Rezerwy Demograficznej. Jego środki mogą być wykorzystane wyłącznie na uzupełnienie, wynikającego z przyczyn demograficznych, niedoboru funduszu emerytalnego, na nieoprocentowaną pożyczkę uzupełniającą środki funduszu emerytalnego na bieżącą wypłatę świadczeń, zapewniającą płynność finansową FUS, zwrotną w terminie nie dłuższym niż 6 miesięcy od dnia otrzymania środków przez FUS.

ZUS jest dysponentem Funduszu Emerytur Pomostowych. Jego przychody¹² pochodzą m.in. ze składek na FEP, z dotacji budżetu państwa, z oprocentowania rachunków bankowych FEP, z odsetek od nieterminowo opłacanych składek na FEP. Ze środków zgromadzonych w FEP finansowane są¹³ wypłaty emerytur pomostowych, odsetki za nieterminowe wypłaty emerytur pomostowych, odpis stanowiący przychód Zakładu (wysokość tego odpisu ustalana jest corocznie w ustawie budżetowej na podstawie planu finansowego FEP; potrącany jest w okresach miesięcznych).

ZUS gospodaruje swoim mieniem i prowadzi samodzielną gospodarkę finansową w ramach posiadanych środków¹⁴. Gospodarka finansowa części 73 – budżetu państwa oraz FUS i FRD FEP podlega rygorom wynikającym z ustawy o finansach publicznych¹⁵, ustawy – Prawo zamówień publicznych¹⁶, ustawy o rachunkowości¹⁷, a także wydanym na ich podstawie aktów wykonawczych i innym przepisom określającym gospodarkę finansową państwowych jednostek organizacyjnych i gospodarkę państwowych funduszy celowych.

---

¹⁰ Art. 55 ustawy o s.u.s.

¹¹ Art. 58 ust. 1 ustawy o s.u.s.

¹² Art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

¹³ Art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

¹⁴ Art. 77 ustawy o s.u.s.

¹⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 885 ze zm.).

¹⁶ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2164).

¹⁷ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r. poz. 330 ze zm.).

II. Ocena kontrolowanej działalności

1. Ocena ogólna

Część 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

NIK pozytywnie ocenia¹⁸ wykonanie budżetu państwa w 2015 r. w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zrealizowane w 2015 r. dochody w wysokości 632.181 tys. zł były wyższe od ustalonych w ustawie budżetowej po zmianach. Uzyskanie wyższych dochodów spowodowane było większą niż prognozowano liczbą osób, których środki podlegały przekazaniu na dochody budżetu państwa oraz z faktu, że w 2014 r., w związku z realizacją reformy OFE, została okresowo wstrzymana komunikacja z OFE w tym zakresie, w wyniku czego w 2015 r. oprócz wniosków bieżących zrealizowano również przekazanie pozostałych środków¹⁹. Dochody były rzetelnie ewidencjonowane oraz terminowo przekazywane na centralny rachunek bieżący budżetu państwa. Rzetelnie zaplanowano oraz zgodnie z planem zrealizowano wydatki budżetu państwa w części 73 w kwocie 50.340.403 tys. zł, tj. 99,8% planu po zmianach.

Pozytywną ocenę uzasadniają też rzetelnie i prawidłowo sporządzone sprawozdania, a także skuteczność funkcjonowania systemu rachunkowości i kontroli zarządczej dotyczącej operacji finansowych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych – państwowa osoba prawna

NIK ocenia pozytywnie wykonanie w 2015 r. planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Prawidłowo realizowane były przychody i koszty, z zastrzeżeniem dotyczącym wzrostu:

- liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS i kwot przez nich pobranych,
- kwoty przedawnionych należności z tytułu składek,
- liczby przypadków wypłacenia przez ZUS odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń,

a tym samym niezrealizowania w tej części wniosku NIK, przedstawionego po kontroli wykonania budżetu państwa w 2014 r.

Zakład w 2015 r. zrealizował przychody w kwocie wyższej od zaplanowanej. Przychody Zakładu wyniosły 4.126.430 tys. zł (tj. 102,9% planu). Uzyskane przychody były niższe o 7.320 tys. zł (0,18%) niż w 2014 r.

Koszty działalności bieżącej Zakładu (wraz z amortyzacją) wyniosły 4.003.522 tys. zł, co stanowiło 93,6% planu. W porównaniu z 2014 r. nastąpiło zwiększenie kosztów o 11.364 tys. zł, tj. o 0,3%. Struktura kosztów zasadniczo nie uległa zmianie w stosunku do 2014 r. Największy w nich udział miały: wynagrodzenia (52,9%), usługi obce (21,3%) ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia (11,3%) oraz amortyzacja (9,5%).

W oświadczeniu o stanie kontroli zarządczej z 15 marca 2016 r. p.o. Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych członek zarządu ZUS stwierdziła, że w Zakładzie w 2015 r. w wystarczającym stopniu funkcjonowała adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza. Prezes ZUS w dniu 31 marca 2016 r. złożyła korektę tego oświadczenia stwierdzając, iż w ZUS w 2015 r. w ograniczonym stopniu funkcjonowała adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza.

¹⁸ W kontroli wykonania budżetu państwa w 2015 r., NIK stosuje oceny: pozytywną i negatywną. Gdy nie zostaną spełnione kryteria dla oceny pozytywnej lub negatywnej, stosuje się ocenę opisową.

¹⁹ Wyjaśnienia członka Zarządu ZUS dla NIK z 21 marca 2016 r. Tekst użyty w opracowaniu ZUS pt.: „Informacja z wykonania planu budżetu państwa w części 73 – ZUS. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej. ZUS 2015”.

Przyczyną korekty oświadczenia o stanie kontroli zarządczej było wyczerpanie limitu środków zaplanowanych w umowie na usługę wsparcia eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego ZUS z 9 października 2013 r., zawartej na okres od 11 października 2013 r. do 10 października 2017 r. Deficyt środków z tego tytułu szacuje się na kwotę 35.336,4 tys. zł. W celu zapewnienia realizacji usług związanych z utrzymaniem KSI, Zarząd ZUS na posiedzeniu w dniu 20 stycznia 2016 r. zdecydował o rozpoczęciu postępowania na udzielenie zamówienia uzupełniającego dotychczasowemu wykonawcy usługi. Do czasu zakończenia niniejszej kontroli nie rozpoczęto takiego postępowania.

W celu zapewnienia ciągłości usługi wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS w latach następnych, tj. 2017-2021, Zakład rozpoczął w 2015 r. postępowanie o zamówienie publiczne. W celu zapewnienia optymalnego, kompletnego i bezpiecznego okresu przekazania usługi utrzymania KSI nowemu wykonawcy, powinien on zostać wybrany na 12 miesięcy przed upływem obecnie obowiązującej umowy, tj. do 10 października 2016 r. NIK zauważa, co również podniósł Zarząd ZUS, iż konsekwencjami ewentualnych opóźnień związanych z realizacją ww. postępowania może być brak ciągłości świadczenia usług utrzymania KSI, nieodpowiednia jakość świadczenia tych usług oraz kontynuacja świadczenia usług przez dotychczasowego wykonawcę. W związku z powyższym NIK podziela stanowisko Prezesa ZUS wyrażone w przywołanej powyżej korekcie oświadczenia o stanie kontroli zarządczej.

Zbadane przez NIK zapisy księgowe nie zawierały, wymaganej art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości, daty dokonania operacji gospodarczej, zawierały natomiast datę dokumentu oraz datę księgowania, w oparciu o którą przypisywano dowód księgowy do okresu sprawozdawczego. Nie stwierdzono, aby nieprawidłowość ta wpływała na sprawozdawczość bieżącą i roczną. Mimo niewskazywania w nich daty operacji gospodarczej, zbadane dowody księgowe ujmowane były we właściwych okresach sprawozdawczych.

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

NIK ocenia pozytywnie wykonanie w 2015 r. planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ocenę tę uzasadnia prawidłowa i zgodna z planem finansowym realizacja zadań ustawowych Funduszu.

W 2015 r. przychody FUS wyniosły według przypisu 196.114.778 tys. zł (100,4% planu po zmianach) i były o 9.537.588 tys. zł (5,1%) wyższe niż w roku poprzednim.

Zrealizowane koszty (wydatki) w kwocie 201.717.420 tys. zł były o 681.806 tys. zł (0,3%) niższe od kwoty określonej w planie po zmianach. W porównaniu z 2014 r. były one wyższe o 6.703.172 tys. zł, tj. o 3,4%.

Fundusz Emerytur Pomostowych

NIK ocenia pozytywnie wykonanie w 2015 r. planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych.

Powyższą ocenę uzasadnia prawidłowa oraz zgodna z planem finansowym realizacja jego zadań.

W 2015 r. Fundusz osiągnął przychody w wysokości 236.216 tys. zł, tj. 99,9% zaplanowanej kwoty i 100,1% przychodów osiągniętych w 2014 r. (236.095 tys. zł).

W 2015 r. koszty Funduszu wyniosły 402.017 tys. zł, tj. 89,2% zaplanowanej kwoty i 131,5% wykonania w 2014 r. (305.751 tys. zł). Emerytury pomostowe, wraz z odsetkami za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie, stanowiły główną pozycję kosztów – 399.041 tys. zł i były niższe o 10,5% od planu. Niższe wykonanie wydatków na emerytury pomostowe wynika z mniejszego przyrostu liczby wypłaconych świadczeń.

Fundusz Rezerwy Demograficznej

NIK ocenia pozytywnie wykonanie w 2015 r. planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej.

Powyższą ocenę uzasadnia prawidłowa realizacja planu finansowego.

W 2015 r. Fundusz osiągnął przychody w wysokości 2.166.604 tys. zł, tj. 83,1% zaplanowanej kwoty po zmianach i 81,1% przychodów osiągniętych w 2014 r. (2.671.789 tys. zł). Największą pozycję stanowiły przychody pochodzące z części składki na ubezpieczenie emerytalne – 1.649.902 tys. zł, stanowiąc 99,0% kwoty planowanej. Ponadto Fundusz uzyskał wpływy z dywidend oraz z odsetek od posiadanych aktywów - 499.268 tys. zł (101,6% planu po zmianach). Na niższe wykonanie planu przychodów Funduszu rzutowało uzyskanie niższych (o 96,1%) przychodów z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa (17.434 tys. zł).

Koszty Funduszu w 2015 r. wyniosły 529.307 tys. zł. Największą kwotowo pozycję kosztów stanowiła strata ze zbycia inwestycji oraz z aktualizacji wartości inwestycji (wyceny posiadanych papierów wartościowych) – 528.079 tys. zł. Strata ta była wynikiem spadku wartości aktywów portfela FRD. Ponieważ jest to pozycja o charakterze memorialowym nie stanowi ona wydatku kasowego. Z kolei wydatki bieżące (własne) wyniosły 1.228 tys. zł (85,0% zaplanowanej kwoty po zmianach i 96,5% wykonania w 2014 r.). Niższy poziom wykonania wydatków bieżących wynikał, podobnie jak w latach ubiegłych, z mniejszej niż zakładano liczby transakcji zakupu i sprzedaży akcji notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych.

Kalkulację oceny ogólnej wykonania budżetu państwa w części 73 oraz wykonania planów finansowych FUS, FEP, FRD i planu finansowego ZUS – państwowej osoby prawnej przedstawiono w załączniku nr 8 do informacji.

2. Sprawozdawczość

NIK pozytywnie opiniuje roczne sprawozdania za 2015 r. sporządzone przez dysponenta części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a także z wykonania planów finansowych FUS, FEP, FRD i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – jako państwowej osoby prawnej:

- o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych (Rb-23),
- z wykonania planu dochodów budżetowych (Rb-27),
- z wykonania planu wydatków budżetu państwa (Rb-28),
- z wykonania planów finansowych (Rb-33, Rb-40),

a także:

- roczne sprawozdanie z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym (Rb-BZ1),
- roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego w układzie zadaniowym (Rb-BZ2),
- sprawozdania finansowe za IV kwartał 2014 r. o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych (Rb-N, Rb-UN) i zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji (Rb-Z, Rb-UZ),

przekazują one prawdziwy i rzetelny obraz dochodów, wydatków, a także należności i zobowiązań. Powyższe sprawozdania zostały sporządzone rzetelnie i złożone terminowo, stosownie do przepisów rozporządzeń Ministra Finansów w sprawie: sprawozdawczości budżetowej²⁰, sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych²¹, a także sprawozdawczości budżetowej

²⁰ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. poz. 119 ze zm.).

²¹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1773).

w układzie zadaniowym²². Kontrola przenoszenia danych ze sprawozdań jednostkowych do rocznych łącznych sprawozdań nie wykazała nieprawidłowości.

NIK pozytywnie opiniuje roczne sprawozdania za 2015 r. sporządzone dla części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych, FUS, FEP, FRD i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – jako państwowej osoby prawnej. Podstawą sporządzenia sprawozdań była ewidencja księgową prowadzona w warunkach przyjętego systemu kontroli zarządczej w zakresie finansowym zawierającego wszystkie wymagane elementy/czynności określone w aktach prawnych i regulacjach wewnętrznych oraz obowiązujących standardach. W przyjętej koncepcji kontroli ustanowiono mechanizmy kontroli zapobiegające znaczącym ryzykom zidentyfikowanym w obszarze prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdań, a ich działanie NIK oceniła jako skuteczne.

Na podstawie badania 88 zapisów księgowych, tj. w całej zbadanej próbie, stwierdzono nieprawidłowość polegającą na braku wskazania daty dokonania operacji gospodarczej. Miała ona charakter formalny i nie wpływała na sprawozdawczość bieżącą i roczną.

3. Uwagi i wnioski

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

1. NIK zwraca uwagę na przekroczenie limitu środków przewidzianych w umowie na usługę wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS. Deficyt środków z tego tytułu, do czasu wygaśnięcia umowy, szacuje się w ZUS na 35.336 tys. zł. Dla zapewnienia realizacji usług związanych z utrzymaniem KSI, Zarząd ZUS, na posiedzeniu w dniu 20 stycznia 2016 r., zdecydował o rozpoczęciu postępowania w celu udzielenia zamówienia uzupełniającego dotychczasowemu wykonawcy usługi. Do czasu zakończenia kontroli nie rozpoczęto takiego postępowania.

NIK pozytywnie odnosi się do działań ZUS, polegających na rozpoczęciu z wyprzedzeniem procedury przetargowej, w celu dokonania wyboru wykonawcy usługi zapewnienia ciągłości wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS w latach 2017-2021. Aby zapewnić optymalny, kompletny i bezpieczny okres przekazania usługi utrzymania KSI wyłonionemu wykonawcy, powinien on zostać wybrany na 12 miesięcy przed upływem obecnie obowiązującej umowy, tj. do 10 października 2016 r. Zdaniem NIK, co również podniósł Zarząd ZUS, konsekwencjami ewentualnych opóźnień związanych z realizacją ww. postępowania może być brak ciągłości świadczenia usług utrzymania KSI, nieodpowiednia jakość tych usług, a także kontynuowanie świadczenia usług przez dotychczasowego wykonawcę.

2. Wniosek NIK, przedstawiony Prezesowi ZUS po kontroli wykonania budżetu państwa w 2014 r., nie został w pełni zrealizowany. W powyższej kontroli zalecono kontynuowanie działań skutkujących zmniejszeniem:

- liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS i kwot przez nich pobranych,
- kwoty przedawnionych należności,
- wypłaty odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń.

Podejmowane przez Zakład działania zapobiegawcze nie doprowadziły do zmniejszenia liczby dłużników nienależnie pobierających świadczenia z FUS oraz kwot nienależnie przez nich pobranych, a także nie doprowadziły do zmniejszenia kwot przedawnionych należności oraz z tytułu wypłaty odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń. W odniesieniu do wszystkich tych kwot, z wyjątkiem kwoty wypłaconych odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń, odnotowano w 2015 r. ich wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim.

²² Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym (Dz. U. Nr 298, poz. 1766).

3. Zbadane zapisy księgowo nie zawierały, wymaganej art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości, daty dokonania operacji gospodarczej. Zawierały natomiast datę dokumentu oraz datę księgowania w oparciu, o którą przypisywano dowód księgowy do okresu sprawozdawczego. Badanie 88 faktur nie wykazało, aby ta nieprawidłowość wpływała na sprawozdawczość bieżącą i roczną. Mimo niewskazywania w nich daty operacji gospodarczej, zbadane dowody księgowo ujmowane były we właściwych okresach sprawozdawczych.

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Podobnie jak w latach ubiegłych, znaczącemu pogorszeniu uległa kondycja FUS. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2015 r. stan funduszu obniżył się o 5,6 mld zł. W trakcie roku Fundusz został wsparty nieoprocentowaną pożyczką z budżetu państwa (5,5 mld zł). Ponadto nastąpiło zasilenie funduszu emerytalnego środkami FRD pochodzącymi z przeniesienia aktywów z OFE oraz z odsetek od tych aktywów (718 tys. zł), wpłat z OFE w ramach tzw. *suwaka bezpieczeństwa*²³ (4,1 mld zł), a także z wzrostu odprowadzanych składek na ubezpieczenia społeczne.

W latach 2014-2015 udział wpływów ze składek (przypis) w przychodach FUS zwiększył się z 70,8% do 73,5%, tj. o 2,7 pkt procentowego, głównie na skutek wprowadzonych w 2014 r. zmian w funkcjonowaniu OFE, w wyniku których składki za osoby, które zrezygnowały z kontynuowania uczestnictwa w OFE, trafiają do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Składki na ubezpieczenia społeczne, które w 2015 r. według przypisu wyniosły 144.163.518 tys. zł, tj. 99,5% planu, wzrosły w stosunku do 2014 r. o 9,1%. W przypadku nie dokonania zmian w funkcjonowaniu OFE wzrost przypisu składek, w stosunku do 2014 r., wyniósłby 5,4%, tj. o 3,7 pkt procentowego mniej.

Odnotowano zwiększenie udziału dotacji z budżetu państwa, łącznie z wpływami rekompensującymi kwoty składek przekazanych do OFE, w przychodach FUS ogółem (przypis) z 20,7% do 23,1%, tj. o 2,4 pkt procentowego, w tym zwiększenie udziału samej dotacji z budżetu państwa z 16,3% do 21,5%, tj. o 5,2 pkt procentowego.

W celu zapewnienia niezbędnych środków na wypłatę świadczeń w planie finansowym FUS na 2016 r., przyjętym w ustawie budżetowej na 2016 r. z 25 lutego 2016 r.²⁴, zaplanowana została dotacja z budżetu państwa dla Funduszu w kwocie 44,8 mld zł, tj. o 2,7 mld zł więcej niż w 2015 r. Na koniec 2016 r. przewiduje się ujemny stan Funduszu – 50,1 mld zł, tj. o 4,1 mld zł więcej od wykonania w 2015 r., natomiast zadłużenie z tytułu pożyczek z budżetu państwa ma wynieść 50,2 mld zł., tj. o 4,9 mld zł więcej niż na koniec 2015 r.

W ocenie NIK, na wysokość deficytu FUS nie miało istotnego wpływu pozyskanie dodatkowych środków pochodzących z reformy OFE – w ramach tzw. *suwaka bezpieczeństwa* oraz wzrostu kwoty odprowadzanych składek na ubezpieczenia społeczne, na skutek zmniejszenia się o około 85% liczby członków OFE, za których jest przekazywana składka.

Według prognozy ZUS, w latach 2017-2021, szacuje się dalszy wzrost deficytu Funduszu. Saldo roczne (ujemne w kwotach nominalnych) ma wynieść 56,3 mld zł w 2017 r., 58,4 mld zł w 2018 r., 61,4 mld zł w 2019 r., 64,3 mld zł w 2020 r. oraz 68,7 mld zł w 2021 r. Wpływy FUS, w porównaniu z rokiem poprzednim, mają wzrastać każdego roku od 8,4 do 10,5 mld zł, tj. w 2018 r. - o 8,4 mld zł, 2019 r. - o 9,3 mld zł, 2020 r. - o 10,5 mld zł, 2021 r. - o 10,3 mld zł. Z kolei wydatki mają wzrastać od 10,5 do 14,8 mld zł, tj. w 2018 r. - o 10,5 mld zł, 2019 r. - o 12,4 mld zł, 2020 r. - o 13,2 mld zł, 2021 r. - o 14,8 mld zł. Przewiduje się iż wydolność (iloraz wpływów i wydatków) Funduszu w latach 2017–2021

²³ Środki zgromadzone na rachunku członka OFE przekazane do ZUS w związku z ukończeniem przez ubezpieczonego wieku niższego o 10 lat od wieku emerytalnego, wymienione w ustawie z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych (Dz.U. poz. 1717).

²⁴ Dz. U. poz. 278.

będzie utrzymywała się na stałym poziomie 74-75%, tj. w latach 2017–2019. – 74%, 2020 r. – 75%, 2021 r. – 74%.

NIK zwraca uwagę, iż brak wystarczających środków finansowych, pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunku FUS, pomniejszonego o kwoty niezbędne do zapewnienia wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku, analogicznie jak w latach poprzednich, był przyczyną niewyodrębnienia przez ZUS w 2015 r. funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i wypadkowego. Tym samym nie został spełniony wymóg ustawy²⁵ zobowiązujący do wyodrębnienia ww. funduszy rezerwowych.

Fundusz Emerytur Pomostowych

NIK zwraca uwagę, analogicznie jak w latach poprzednich, na pogarszającą się kondycję finansową FEP. Świadczy o tym m.in. niezyskanie wystarczających przychodów na pokrycie bieżących wydatków Funduszu.

Uzyskane przez Fundusz w trakcie roku przychody (236.216 tys. zł) były w stanie pokryć jedynie 58,8% poniesionych kosztów (402.017 tys. zł). Niedobór pokrywany był ze środków zgromadzonych w Funduszu w latach poprzednich. Tym samym na koniec 2015 r., w porównaniu do stanu na początek roku, zmniejszyła się kwota zgromadzonych środków pieniężnych i ulokowanych środków finansowych z 229.214 tys. zł do 64.796 tys. zł, tj. o 164.418 tys. zł.

Finansowanie wypłaty świadczeń z FEP w latach następnych wymagać będzie wsparcia w formie dotacji z budżetu państwa. W planie finansowym FEP na 2016 r. w przychodach Funduszu przewidziano dotację z budżetu państwa w kwocie 279.551 tys. zł.

Według prognozy ZUS, w latach 2017-2021, szacuje się dalszy wzrost deficytu FEP. Saldo roczne (ujemne w kwotach nominalnych) według prognoz ma wynieść 459 mln zł w 2017 r., 634 mln zł w 2018 r., 823 mln zł w 2019 r., 1.015 mln zł w 2020 r. oraz 1.180 mln zł w 2021 r. Z kolei wpływy FEP pochodzące ze składek mają wzrosnąć z 253 mln zł w 2017 r. do 315 mln zł w 2021 r. (o 24,5%), natomiast wydatki z 711 mln zł w 2017 r. do 1.494 mln zł w 2021 r. (o 110,1%).

---

²⁵ Art. 55 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

III. Wyniki kontroli wykonania budżetu państwa w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

1. Dochody

Zrealizowane dochody w wysokości 632.181 tys. zł były wyższe od ustalonych w ustawie budżetowej po zmianach o 116.867 tys. zł (o 22,7%), a w porównaniu z 2014 r. (173.310 tys. zł) były wyższe o 458.871 tys. zł (o 264,8%), głównie z powodu większej niż prognozowano liczby osób, których środki podlegały przekazaniu na dochody budżetu państwa.

W strukturze dochodów największy udział miały dochody w dziale 753 *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne* – 566.911 tys. zł (89,7%), które były wyższe od zaplanowanych o 116.149 tys. zł (25,8%). Główną pozycją w tym dziale były dochody w rozdziale 75303 *Fundusz Ubezpieczeń Społecznych* w wysokości 565.174 tys. zł. Były one wyższe od zaplanowanych o 115.865 tys. zł (25,8%). Powyższe dochody stanowiły zwrot środków wycofanych z OFE – realizacja art. 111a ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych²⁶. Uzyskanie wyższych dochodów spowodowane było większą niż prognozowano liczbą osób, których środki podlegały przekazaniu na dochody budżetu państwa oraz z faktu, że w 2014 r., w związku z realizacją reformy OFE, została okresowo wstrzymana komunikacja z OFE w tym zakresie, w wyniku czego w 2015 r. oprócz wniosków bieżących zrealizowano również przekazanie pozostałych środków²⁷.

W dziale 852 *Pomoc społeczna* dochody wyniosły 59.639 tys. zł (w 2014 r. – 60.354 tys. zł) i były równe kwocie zaplanowanej (100,0%). Zostały zrealizowane głównie w rozdziale 85234 *Fundusz Alimentacyjny w likwidacji* w kwocie 59.606 tys. zł (w 2014 r. – 60.310 tys. zł)²⁸.

Ponadto uzyskano dochody w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* w kwocie 5.631 tys. zł (w 2014 r. – 5.881 tys. zł), które były wyższe od zaplanowanych o 714 tys. zł (14,5%). Dochody w tym dziale pochodziły głównie ze zwrotów nienależnie pobranych rent socjalnych oraz zasiłków i świadczeń przedemerytalnych wypłacanych przez ZUS za okres do 31 grudnia 2008 r. w łącznej kwocie 5.591 tys. zł wraz z odsetkami²⁹.

Szczegółowe dane o dochodach budżetu państwa w części 73 przedstawiono w załączniku nr 1 do informacji.

2. Wydatki

2.1. Wykonanie wydatków

1. Poniesione w 2015 r. wydatki wyniosły 50.340.404 tys. zł, co stanowiło 99,8% planu po zmianach. W porównaniu z 2014 r. były wyższe o 11.931.699 tys. zł (o 31,1%).

W strukturze wydatków największy udział (94,7%) miały wydatki w dziale 753 *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, które wyniosły 47.693.016 tys. zł i były wyższe o 11.817.964 tys. zł (32,9%) od poniesionych w 2014 r. oraz wydatki w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej*

²⁶ Dz. U. z 2016 r. poz. 291.

²⁷ Wyjaśnienia członka Zarządu ZUS dla NIK z 21 marca 2016 r. Tekst użyty w opracowaniu ZUS pt.: „Informacja z wykonania planu budżetu państwa w części 73 – ZUS. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej. ZUS 2015”.

²⁸ Art. 63 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2015 r., poz.114). Prezes ZUS prowadzi od 1 maja 2004 r. likwidację Funduszu Alimentacyjnego. Likwidator egzekwuje należności i reguluje zobowiązania funduszu powstałe przed rozpoczęciem likwidacji. Stosownie do art. 69 ust. 1, środki uzyskane w wyniku likwidacji podlegają przekazaniu na dochody budżetu państwa po zakończeniu każdego roku budżetowego (do 31 marca).

²⁹ Rozdział 85347 Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne.

w wysokości 2.457.519 tys. zł, które stanowiły 4,9% ogółu wydatków i były wyższe od poniesionych w 2014 r. o 121.156 tys. zł (5,2%).

Na wydatki w dziale 753 składały się (w nawiasach wskaźniki wykonania planu po zmianach):

- a) dotacja do FUS (rozdział 75303) – 42.065.654 tys. zł (100%), na uzupełnienie niedoboru środków;
- b) składki na ubezpieczenia społeczne (rozdział 75309) – 2.695.386 tys. zł (98,3%), w tym za osoby przebywające na urlopie wychowawczym, za osoby pobierające zasiłek macierzyński, za nianie, za osoby sprawujące osobistą opiekę nad dzieckiem, za które opłacana jest składka emerytalna i rentowa oraz sama składka emerytalna;
- c) świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty (rozdział 75313) – 2.931.453 tys. zł (98,8%); wydatki na świadczenia zlecone wyniosły 2.908.592 tys. zł, wynagrodzenie Zakładu z tytułu kosztów ustalania uprawnień, wypłaty i dochodzenia nienależnie pobranych świadczeń – 22.765 tys. zł, a odsetki – 96 tys. zł. W 2015 r. ZUS wypłacił m.in.:
  - 1.477.286 tys. zł z tytułu rent przyznanych inwalidom wojennym i wojskowym, świadczeń emerytalno-rentowych dla kombatantów oraz rent rodzinnych po inwalidach wojennych, wojskowych i kombatantach (przeciętnie miesięcznie dla około 61,9 tys. osób);
  - 460.844 tys. zł z tytułu ryczałtów energetycznych (przeciętnie miesięcznie dla około 231,4 tys. osób);
  - 206.716 tys. zł z tytułu dodatków kombatanckich³⁰ (przeciętnie miesięcznie dla około 82,9 tys. osób);
  - 376.165 tys. zł z tytułu ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy dla emerytów i rencistów kolejowych;
  - 152.167 tys. zł z tytułu świadczeń pieniężnych dla osób deportowanych i osadzonych w obozach pracy przymusowej (przeciętnie miesięcznie dla około 69,7 tys. osób).
- d) pozostała działalność (rozdział 75395) – 523 tys. zł (97,0%), koszty rent wypłacanych osobom poszkodowanym przez żołnierzy wojsk Federacji Rosyjskiej.

Wydatki w dziale 851 *Ochrona zdrowia* wyniosły w 2015 r. 189.869 tys. zł (95,6% planu). Finansowane były składki na ubezpieczenie zdrowotne osób przebywających na urlopiach wychowawczych (57.323 tys. zł), osób pobierających renty (na podstawie przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych), a także członków ich rodzin (120.313 tys. zł), niań (10.355 tys. zł), osób sprawujących osobistą opiekę nad dzieckiem (1.878 tys. zł).

Wydatki w dziale 853 *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* wyniosły 2.457.519 tys. zł (99,8% planu po zmianach) i były wyższe o 121.156 tys. zł (o 5,2%) od wydatków poniesionych w 2014 r. Wydatki te obejmowały m.in.:

- refundacje ulg przysługujących inwalidom wojennym i wojskowym z tytułu ubezpieczenia OC i AC (rozdział 85335) – 290 tys. zł;
- wypłaty rent socjalnych (rozdział 85347) – 2.457.228 tys. zł, z czego 2.394.677 tys. zł stanowiły wydatki na wypłatę świadczeń (przeciętnie miesięcznie dla 269,0 tys. osób), 62.471 tys. zł – wynagrodzenie Zakładu z tytułu kosztów ustalenia uprawnień, wypłaty i dochodzenia nienależnie pobranych świadczeń oraz 81 tys. zł – z tytułu odsetek.

2. Dotację w wysokości 42.065.654 tys. zł wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem na uzupełnienie środków FUS, w celu zapewnienia terminowej wypłaty świadczeń. Ze środków dotacji nie dokonywano lokat terminowych.

³⁰ Wraz ze świadczeniami w wysokości dodatku kombatanckiego.

Zakład ponadto wykorzystał dotację na zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty ZUS w kwocie 22.765 tys. zł (rozdział 75313 *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS*), co stanowiło 96,5% planu po zmianach i 62.471 tys. zł (rozdział 85347 *Renta socjalna*), tj. 100,0% kwoty planowanej³¹.

Dane dotyczące wydatków budżetowych zawarto w tabeli stanowiącej w załącznik nr 2 do informacji.

2.2. Wykonanie wydatków w układzie zadaniowym

Wydatki w części 73 w 2015 r. zostały podzielone na wydatki związane z finansowaniem systemu ubezpieczenia społecznego i systemu zaopatrzenia społecznego oraz związane z finansowaniem składek na ubezpieczenie zdrowotne. Wydatki te zostały przypisane do zadań realizowanych w ramach funkcji 13. *Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny* i do funkcji 20. *Zdrowie*.

1. Celem zadania 13.2. *Świadczenia społeczne*, na które zaplanowano w ustawie budżetowej po zmianach 50.238.396 tys. zł, było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych i zaopatrzenia społecznego. Jako miernik przyjęto wskaźnik ściągłości składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości 98,5%.

Zrealizowana wartość miernika wyniosła 99,3%.

Założono, iż cel zadania 13.2. zostanie osiągnięty przez realizację dwóch działań przypisanych do podzadania 13.2.1. *Świadczenia społeczne realizowane w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego*³² i dwóch działań przypisanych do podzadania 13.2.2. *Świadczenia zlecone ZUS do realizacji na mocy odrębnych ustaw*³³.

Jako miernik podzadania 13.2.1., na realizację którego prognozowano 44.807.057 tys. zł, przyjęto relację kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń w wysokości 0,02%.

W 2015 r. na świadczenia należne z ubezpieczenia społecznego wypłacono kwotę 44.761.040 tys. zł (99,9% planowanej kwoty), natomiast relacja kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń wyniosła 0,01%.

Na realizację podzadania 13.2.2., którego celem była terminowa i prawidłowa wypłata świadczeń zleconych, zaplanowano 5.431.339 tys. zł; jako miernik przyjęto relację kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i wypłacie, do kwoty wypłaconych świadczeń oraz założono, iż osiągnie on wartość <0,01%. Na realizację tego podzadania wydatkowano 5.389.494 tys. zł (99,2% planowanej kwoty), zaś wartość miernika ukształtowała się zgodnie z planem. Założono, iż podzadanie to będzie realizowane przez następujące działania:

a) 13.2.2.1. *Świadczenia finansowane z budżetu państwa*, którego celem było zapewnienie środków należnych osobom uprawnionym. Na realizację zaplanowano 5.345.282 tys. zł, jako miernik przyjęto liczbę osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe finansowane z budżetu państwa, a wartość miernika ustalono na 341 tys. osób. Na realizację działania wydatkowano 5.304.256 tys. zł (99,2% planowanej kwoty), świadczenia emerytalno-rentowe sfinansowano dla 338,2 tys. osób, tj. dla 2,8 tys. osób mniej, niż przewidywała wartość miernika;

b) 13.2.2.2. *Koordinacja działań zapewniających ustalenie prawa do świadczeń*, ich wysokości i wypłaty, na które zaplanowano po zmianie ustawy budżetowej 86.057 tys. zł. Jako miernik przyjęto

³¹ Art. 71 ustawy o s.u.s. stanowi, że Prezes ZUS wykonuje zadania powierzone na podstawie innych ustaw odpłatnie, na zasadach określonych w przepisach lub w umowach, albo w porozumieniach zawartych z jednostkami zlecającymi.

³² 13.2.1.5. Wypłacalność świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, 13.2.1.7. Oplacanie składek na ubezpieczenia społeczne z budżetu państwa za osoby uprawnione.

³³ 13.2.2.1. Świadczenia finansowane z budżetu państwa, 13.2.2.2. Koordinacja działań zapewniających ustalenie prawa do świadczeń, ich wysokości i wypłaty.

relację kosztów obsługi wypłaty świadczeń zleconych do kwoty tych świadczeń w wysokości 1,6%. Na realizację działania wydatkowano 85.238 tys. zł (99,1% planowanej kwoty), oraz zrealizowano przewidywaną wartość miernika.

2. W ramach funkcji 20 *Zdrowie*, zaplanowano realizację zadania 20.1.W *Dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej*, na które zaplanowano 198.687 tys. zł, z którego wyodrębniono podzadanie³⁴:

- 20.1.1. *W Organizacja oraz nadzór nad systemem opieki zdrowotnej*, którego celem miało być zapewnienie prawa do opieki zdrowotnej poprzez finansowanie składek na ubezpieczenie zdrowotne. Na realizację podzadania zaplanowano 198.687 tys. zł, wydatkowano – 189.869 tys. zł (96,6%). Jako miernik podzadania przyjęto przeciętną miesięczną liczbę osób uprawnionych, za które składki na ubezpieczenie zdrowotne finansowane są z budżetu państwa, a wartość miernika ustalono na 178,4 tys. osób. W 2015 r. sfinansowano składki dla około 170,2 tys. osób. tj. o około 8,2 tys. mniej, niż prognozowano.

3. Sprawozdania

Zakład przekazał do Ministerstwa Finansów roczne sprawozdania Rb-23, Rb-27 i Rb-28 i roczne sprawozdanie Rb-BZ1³⁵ w obowiązujących terminach. Przekazują one prawdziwy obraz dochodów i wydatków w 2015 r. Wszystkie zostały sporządzone rzetelnie i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym, a kwoty wykazane w sprawozdaniach były zgodne z danymi wynikającymi z ewidencji księgowej.

³⁴ Działanie 20.1.1.9.W Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione.

³⁵ Sprawozdania Rb-23, Rb-27 i Rb-28 przekazano w terminie określonym w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. poz. 119, ze zm.), w formie dokumentu elektronicznego przez *Informatyczny System Obsługi Budżetu Państwa Trezor*. Roczne sprawozdanie Rb-BZ-1 przekazano w terminie określonym w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym (Dz. U. Nr 298, poz. 1766).

IV. Wyniki kontroli wykonania planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – państwowej osoby prawnej

Szczegółowe dane o wykonaniu przychodów i kosztów oraz zatrudnieniu i wynagrodzeniach przedstawiono w załącznikach nr 3 i 4 do informacji.

1. Przychody

1.1. Wykonanie przychodów Zakładu

Przychody Zakładu w 2015 r. wyniosły ogółem 4.126.430 tys. zł (102,9% planu), z czego przychody planowane w wysokości 4.066.747 tys. zł (101,4% planu) i przychody nieplanowane w kwocie 59.683 tys. zł. Uzyskane przychody ogółem były niższe o 7.320 tys. zł (0,18%) w stosunku do uzyskanych w 2014 r.

Najwyższą pozycję przychodów stanowił odpis z FUS na działalność Zakładu, który zgodnie z ustawą budżetową wyniósł 3.430.000 tys. zł (83,12% przychodów) i był identyczny jak w 2014 r.

Przychody związane z obsługą zadań zleconych wyniosły 467.075 tys. zł (109,9% planu) i stanowiły 11,3% przychodów ogółem. W 2014 r. przychody te wyniosły 468.846 tys. zł (102,7% planu) i stanowiły 11,3% przychodów ogółem. Na spadek przychodów, w porównaniu z 2014 r. o 1.771 tys. zł (0,4%), wpłynęły niższe przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek (innych niż na FUS).

Przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek (innych niż na FUS) wyniosły 190.479 tys. zł (102,6% planu). W porównaniu z 2014 r. przychody uzyskane z tego tytułu były niższe o 18.288 tys. zł, tj. o 8,8%. Dominującym źródłem przychodów uzyskanych w tej grupie były przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek na: ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 126.475 tys. zł (66,4%); Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w kwocie 51.460 tys. zł (27,0%) i otwarte fundusze emerytalne w kwocie 12.544 tys. zł (6,6%).

W 2015 r. Zakład uzyskał przychody z tytułu zwrotu kosztów obsługi świadczeń zleconych Zakładowi do wypłaty w kwocie ogółem 276.596 tys. zł, co stanowiło 115,5% planu. W porównaniu z 2014 r. przychody uzyskane z tego tytułu były wyższe o 16.517 tys. zł (6,4%). Dominującym źródłem przychodów uzyskanych w tej grupie były przychody z tytułu obsługi pozostałych świadczeń, które wyniosły 146.068 tys. zł, co stanowiło 138,7% planu. Na ich realizację wpływ miały m.in. przychody uzyskane z tytułu informacji udzielanych komornikom.

Ponadto uzyskano przychody z tytułu obsługi: rent socjalnych (refundowanych z budżetu państwa) – 62.756 tys. zł (100,3 % planu); wypłat zasiłków i świadczeń przedemerytalnych – 27.539 tys. zł (84,9% planu); świadczeń na rzecz kombatanów – 25.534 tys. zł (103,9 % planu); świadczeń tzw. „zbiegowych” realizowanych przez KRUS – 15.699 tys. zł (101,2% planu).

Przychody finansowe w 2015 r. wyniosły 30.260 tys. zł (110,5% planu) i pochodziły głównie z odsetek (30.235 tys. zł), w tym: odsetki od długoterminowych papierów wartościowych wyniosły 9.805 tys. zł, a odsetki od środków na rachunkach bieżących i rachunkach bankowych lokat krótkoterminowych – 9.574 tys. zł.

Na pozostałe przychody w kwocie 196.830 tys. zł (156,8% planu) składały się przychody planowane w kwocie 137.171 tys. zł oraz nieplanowane w kwocie 59.659 tys. zł. Na pozostałe przychody planowane złożyły się głównie: przychody z tytułu zwrotu kosztów egzekucyjnych – 76.666 tys. zł, wynagrodzenie za terminowe wpłacanie podatku – 45.104 tys. zł, przychody z tytułu dzierżawy oraz najmu budynków i pomieszczeń, a także środków trwałych - 3.827 tys. zł. Natomiast przychody nieplanowane zostały uzyskane w wyniku rozliczenia projektów współfinansowanych środkami unijnymi, otrzymanymi w 2015 r. i w latach poprzednich, szczególnie projektu POIG 7-13 „Platforma Usług

Elektronicznych dla klientów ZUS (PUE)” oraz POIG 7-26 „Rozwój systemu informatycznego ZUS wspomagającego udostępnienie e-usług”.

W 2015 r. rozwiązane zostały także rezerwy (31.503 tys. zł) na nagrody jubileuszowe, jednorazowe odprawy emerytalne, postępowania sądowe, niewykorzystane urlopy pracownicze oraz pozostałe rezerwy. Dokonane zostały odpisy aktualizujące wartość inwestycji w kwocie 3.106 tys. zł.

Zdarzenia te znalazły swoje odzwierciedlenie w przychodach ogółem Zakładu, natomiast jako pozycje memoriałowe nie spowodowały wpływu środków pieniężnych.

1.2. Wykonanie przychodów Centrali Zakładu

Przychody Centrali ZUS zrealizowane zostały w kwocie 770.906 tys. zł. W stosunku do 2014 r. były one wyższe o 138.423 tys. zł (21,9%). Podstawowym źródłem przychodów w 2015 r. był odpis z FUS na pokrycie kosztów działalności Centrali – 709.483 tys. zł (92,0% przychodów) oraz pozostałe przychody – 61.423 tys. zł.

Realizacja planowanych przychodów (412 tys. zł) wyniosła 1.411 tys. zł (342,5% planu). Ponadto w Centrali, oprócz przypisu z FUS, uzyskano następujące przychody nieplanowane: odsetki uzyskane i zarachowane – 5 tys. zł; inne przychody operacyjne – 482112 tys. zł oraz dotacje związane z realizacją projektów unijnych – 59.525 tys. zł.

1.3. Należności Zakładu

Na dzień 31 grudnia 2015 r. Zakład nie posiadał należności długoterminowych – podobnie jak w latach poprzednich.

Należności krótkoterminowe wynosiły 128.343,7 tys. zł. W porównaniu ze stanem na koniec 2014 r. były niższe o 7.933,1 tys. zł (5,8%). Struktura tych należności była następująca:

- inne należności – 95.771,8 tys. zł, na które złożyły się głównie należności z tytułu udzielonych pożyczek mieszkaniowych z ZFŚS (69.561,8 tys. zł), należności od NFZ z tytułu kosztów poboru składki (14.293,4 tys. zł) oraz z tytułu rozrachunków z FUS (9.396,1 tys. zł);
- należności dochodzone na drodze sądowej – 21.399,3 tys. zł;
- należności z tytułu podatków, dotacji, ceł ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych świadczeń – 34,5 tys. zł;
- należności z tytułu dostaw i usług – 11.138,1 tys. zł.

Na 31 grudnia 2015 r. stan należności przeterminowanych wyniósł 68.071,6 tys. zł.

W 2015 r. Zakład umorzył należności w kwocie ogółem 17,4 tys. zł, w tym 13,8 tys. zł z powodu bezskutecznych postępowań egzekucyjnych wobec wierzycieli oraz 3,6 tys. zł z uwagi na oddalenie powództwa przez Sąd.

Zakład w 2015 r. nie odraczał spłaty należności, natomiast dokonano rozłożenia należności na raty w kwocie 4.143,3 tys. zł.

W celu odzyskania należności podejmowano przewidziane prawem działania windykacyjne, m.in. przypominano o obowiązku zapłaty, wysyłano wezwania do zapłaty lub kierowano sprawę na drogę sądową.

2. Gospodarowanie wolnymi środkami

Wolne środki Zakładu, zgodnie z obowiązującą w tym zakresie procedurą³⁶, były lokowane w terminowe lokaty bankowe oraz w papiery skarbowe emitowane przez Skarb Państwa.

³⁶ Zasadami zarządzania aktywami FRD, FUS, FEP i Zakładu, wprowadzonymi zarządzeniem nr 29 Prezesa ZUS z 2 czerwca 2014 r., zmienionym zarządzeniem nr 30 Prezesa ZUS z 29 kwietnia 2015 r.

Lokaty zostały założone w 9 bankach (523 lokaty). Wartość lokat wynosiła od 2,7 mln zł do 265 mln zł, przy oprocentowaniu od 0,65% do 3,10%, na okres od 1 dnia do 33 dni. W miesiącu zakładano od 33 do 48 lokat.

Uzyskane odsetki od lokat wynosiły od 84 zł do 582,1 tys. zł. Ogółem uzyskano odsetki w kwocie 9.684,9 tys. zł.

W 2015 r. nie wystąpiły sytuacje zagrażające terminowej realizacji zadań lub utraty płynności finansowej przez Zakład. W celu zapewnienia terminowej realizacji zadań, prowadzono długookresową, codziennie aktualizowaną, prognozę przepływów pieniężnych, a w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu bieżącej płynności finansowej, jednostki organizacyjne dokonujące płatności przekazywały informację o rzeczywistych wydatkach na dwa dni robocze przed terminem płatności.

3. Koszty

3.1. Wykonanie kosztów Zakładu

W 2015 r. łączne koszty działalności bieżącej Zakładu z amortyzacją wyniosły 4.003.522 tys. zł, co stanowiło 93,6% planu. W porównaniu z 2014 r. nastąpiło zwiększenie kosztów o 11.364 tys. zł, tj. o 0,3%. W porównaniu do 2014 r. struktura kosztów nie uległa zasadniczej zmianie.

Największy udział w kosztach miały: *wynagrodzenia* (52,9%), *usługi obce* (21,3%), *ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia* (11,3%), *amortyzacja* (9,5%) oraz *materiały i energia* (2,7%). Na koszty działalności Zakładu składały się m.in.:

3.1.1. Wynagrodzenia w 2015 r. wyniosły ogółem 2.118.220 tys. zł (99,8% planu). W porównaniu z 2014 r. nastąpił spadek kosztów wynagrodzeń o 6.433 tys. zł (o 0,3%). Na wynagrodzenia osobowe w 2015 r. wydatkowano 2.105.620 tys. zł, tj. o 5.692 tys. zł więcej niż w 2014 r.

Zakład właściwie wykonywał ustawowe postanowienia dotyczące wynagrodzeń i wynagrodzeń bezosobowych w jednostkach i podmiotach prawnych sektora finansów publicznych³⁷.

3.1.2. Koszty usług obcych, które wyniosły ogółem 853.449 tys. zł (85,3% planu) były niższe od kwoty zaplanowanej o 146.594 tys. zł. W porównaniu z 2014 r. wzrosły o 17.259 tys. zł (2,1%). Dominującymi były usługi związane z przetwarzaniem danych – 365.718 tys. zł (42,9%) oraz koszty usług pocztowych i bankowych – 271.944 tys. zł (31,9%). Niższe wykonanie planu w zakresie usług obcych dotyczyło m.in.:

- remontów (52,9% planu); niewykonanie planu wynikało m.in. z uzyskania korzystniejszych niż szacowano ofert od kontrahentów na usługi remontowe, konserwacyjne i serwisowe, mniejszej awaryjności urządzeń dzięki sukcesywnemu doposażaniu jednostek w nowe stacje robocze, drukarki, urządzenia wielofunkcyjne oraz samochody, ponownej analizy potrzeb, zmniejszenia ilości wydruków;
- usług telekomunikacyjnych (45,0% planu); niewykonanie planu wynikało z uzyskaniem korzystnych cenowo warunków umów w zakresie opłat za korzystanie z łączy teletransmisyjnych, kontrolą zasadności prowadzenia rozmów, szerszym wykorzystaniem przez pracowników poczty elektronicznej i telefonii komórkowej;
- usług pozostałych (82,6% planu), niewykonanie planu wynikało ze zmniejszenia kosztów wynajmowania powierzchni biurowych w wyniku zakupu nowych lokali lub całkowitej rezygnacji z kontynuowania wynajmu dodatkowej powierzchni, mniejszych kosztów dzierżawy urządzeń w związku z centralnym zakupem sprzętu do drukowania, uzyskania niższych niż planowano kosztów usuwania skutków zimy (łagodna zima), ze spadku liczby skierowań przez lekarzy orzeczników na dodatkowe badania specjalistyczne osób ubiegających się o świadczenia rentowe, wynegocjowania przez jednostki ZUS korzystniejszych stawek za opinie specjalistyczne wydawane

³⁷ Zob. ustawa z dnia 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. poz. 1877 ze zm.).

przez lekarzy konsultantów, mniejszej potrzeby zakupu odnowień certyfikatów kwalifikowanych do podpisu elektronicznego.

3.1.3. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia w 2015 r. wyniosły 453.952 tys. zł (93,6% planu), w tym:

- składki na ubezpieczenia społeczne – 345.421 tys. zł;
- składki na Fundusz Pracy – 37 565;
- odpis na ZFŚS – 53.462 tys. zł;
- inne – 17.504 tys. zł.

W porównaniu do 2014 r. nastąpił spadek kosztów z tego tytułu o 2.538 tys. zł (o 0,6%).

3.1.4. Koszty amortyzacji wyniosły 380.827 tys. zł (92,8% planu). W porównaniu z 2014 r. zmniejszyły się o 13.487 tys. zł (o 3,4%).

3.1.5. Koszty materiałów i energii w 2015 r. wyniosły 109.203 tys. zł (77,7% planu). Były niższe od planowanych o 31.410 tys. zł (o 22,3%). W porównaniu z 2014 r. nastąpił spadek kosztów materiałów i energii o kwotę 1.468 tys. zł (o 1,4%).

Główny wpływ na poziom realizacji kosztów materiałów i energii w 2015 r. miały koszty zużycia energii (64.579 tys. zł), które stanowiły 59,1% tych kosztów. W zakresie kosztów energii plan zrealizowany został w 82,8%.

3.1.6. Podatki i opłaty w 2015 r. wyniosły 53.393 tys. zł (77,3% planu), w tym:

- podatki stanowiące źródło dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego – 9.588 tys. zł;
- opłaty urzędowe (egzekucje) – 21.670 tys. zł;
- opłaty za wieczyste użytkowanie gruntów – 2.911 tys. zł;
- wpłaty na PFRON – 19.224 tys. zł.

Niepełne wykonanie planu w zakresie podatków i opłat wynikało z ograniczonej możliwości precyzyjnego oszacowania i zaplanowania przede wszystkim kosztów i opłat egzekucyjnych i komorniczych, które ponoszone są na rzecz organów egzekucyjnych, prowadzących na rzecz jednostek ZUS postępowania egzekucyjne. Ponadto, wpływ na niższe koszty egzekucyjne miało również:

- zawieszenie części uprzednio prowadzonych postępowań egzekucyjnych w wyniku wejścia w życie ustawy abolicyjnej³⁸;
- zwiększenie ilości spraw prowadzonych w trybie własnej egzekucji a tym samym zmniejszenie kosztów z tytułu opłat komorniczych, na skutek zmiany w sposobie prowadzenia egzekucji.

Wpływ miała również wysokość wpłat na PFRON dokonanych w 2015 r. (19.224 tys. zł). Kwota wpłat z tego tytułu w 2014 r. stanowiła 36% całości kosztów podatków i opłat. W 2015 r. wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ZUS wyniósł 3,16 i wzrósł w porównaniu z 2014 r. o 0,3 pkt procentowego.

3.2. Wykonanie kosztów Centrali Zakładu

W 2015 r. koszty planowane zrealizowano w kwocie 499.423 tys. zł, co stanowiło 86,8% planu po zmianach. Największymi pozycjami kosztów były: usługi informatyczne – 278.116 tys. zł (95%);

³⁸ Ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. poz. 1551) – z dniem 15 stycznia 2015 r. upłynął termin do składania wniosku o umorzenie nieopłaconych składek (art. 1 ust. 4).

wynagrodzenia osobowe pracowników – 106.001 tys. zł (106,9%); usługi remontowo-konserwacyjne³⁹ 25.408 tys. zł (39%); usługi pocztowe i bankowe – 27.823 tys. zł (97%); zużycie materiałów⁴⁰ 8.050,5 tys. zł (55%); inne usługi obce⁴¹ 7.504,5 tys. zł (45%).

Umowa na usługę wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS z 9 października 2013 r.

W 2015 r. realizowana była umowa nr 1035478 z 9 października 2013 r. na usługę wsparcia eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego ZUS (tzw. umowa utrzymaniowa KSI), której wykonawcą jest spółka Asseco SA. Umowa zawarta została na czas oznaczony, rozpoczynający się w dniu 11 października 2013 r. a kończący się w dniu 10 października 2017 r. (art. 15 ust. 1). Łączna wartość wynagrodzenia dla wykonawcy usługi nie może przekroczyć⁴² kwoty 595.773 tys. zł brutto⁴³.

Środki na realizację umowy przyporządkowano do poszczególnych usług, tj.:

- usługi utrzymania – 381.753 tys. zł,
- usługi dodatkowe i jednostkowe zgłoszenia usług serwisowych – 95.940 tys. zł,
- usługa pełnienia funkcji integratora⁴⁴ – 118.080 tys. zł.

Ze wspomnianej kwoty 595.773 tys. zł, wydatkowano łącznie 394.099 tys. zł (w tym w 2013 r. – 30.388 tys. zł, w 2014 r. – 165.925 tys. zł, w 2015 r. – 170.212 tys. zł i w 2016 r.⁴⁵ – 27.575 tys. zł). W latach 2016-2017 zaplanowano wydatkowanie 237.010 tys. zł (w 2016 r. – 126.554 tys. zł i w 2017 r. – 110.456 tys. zł). Suma środków zapłaconych przez ZUS wykonawcy usługi oraz zaplanowanych do wydatkowania w latach 2016-2017 wynosi 631.109 tys. zł. Z powyższego rozliczenia wynika, że w latach 2013-2015 wydatkowano 366.525 tys. zł (61,5% środków przewidzianych w umowie), natomiast łącznie z kosztami poniesionymi już w 2016 r. – 394.099 tys. zł (66,1%). Przekroczenie limitu środków przewidzianych w umowie, wraz z planowanymi wydatkami w latach 2016-2017, na dzień 7 kwietnia 2016 r., oszacowano w ZUS na 35.336 tys. zł.

W przypadku *usług utrzymania* systemu KSI środki wykorzystano w większej kwocie niż zakładano (w ZUS przewiduje się, iż niedobór środków wyniesie – 37.927 tys. zł). Także dla *usług dodatkowych i jednostkowo zgłaszanych usług serwisowych* limit wykorzystano w większej kwocie niż zakładano (niemniej jednak, na koniec umowy w ZUS przewiduje się, iż pozostanie kwota 1.608 tys. zł). Z kolei

³⁹ Departament Zarządzania Systemami Informatycznymi nie wykorzystał 20.463,2 tys. zł z 26.207,3 tys. zł zaplanowanych na usługi konserwacyjno-remontowe urządzeń, tj. 78%, w tym m.in. 3.055,2 tys. zł z planowanych 8.539,4 tys. zł na serwis urządzeń drukujących. Powodem była mniejsza ilość wydruków i korzystnie zawarte umowy. Na usługi napraw i konserwacji biurowych urządzeń drukujących i maszyn poligraficznych w tym Departamencie pierwotnie zaplanowano 22.523,5 tys. zł, zmniejszono w 2015 r. do 8.539,4 tys. zł, a ostatecznie wydano 3.055,2 tys. zł. W DFZ utworzono rezerwę w wysokości 32.656,5 tys. zł. Na rezerwę złożyło się m.in. zwolnienie przez DZSI 18.225,0 tys. zł z zadania „Serwis 3 serwerów Mainframe” gdyż zadanie będzie realizowane w ramach zasobów ITS Mainframe oraz 2.965,1 tys. zł w związku z rezygnacją z zadania „Serwis akceleratorów”.

⁴⁰ Departament Funduszy Zakładu zwiększył rezerwę z 30 tys. zł do 4,352,6 tys. zł w związku z 13 zwolnieniami środków przez jednostki organizacyjne Centrali. Departament Administracyjny wykorzystał 1.844,9 tys. zł z planowanych 2.396,6 tys. zł na zużycie materiałów. Pierwotnie dla tego departamentu planowano 13.494,7 tys. zł. Biuro Poligrafii wykorzystało 5.700,5 tys. z planowanych 7.312,4 tys. zł.

⁴¹ Departament Zarządzania Systemami Informatycznymi wykorzystał 1.261,5 tys. zł z planowanych 4.401,1 tys. zł na usługi konsultingowe w związku z korzystnie zawartymi umowami i wycofaniem wniosku na usługi doradcze w zakresie przeprowadzenia przeglądu poziomu dojrzałości organizacji IT. W Departamencie Finansów Zakładu utworzono rezerwę w wysokości 4.256,5 tys. zł w związku z 10 zwolnieniami środków przez różne jednostki. Również w Departamencie Administracyjnym wykorzystano 745,5 tys. zł z planowanych 1.536,3 tys. zł na inne usługi obce m.in. usługi transportu zewnętrznego.

⁴² Art. 12 ust. 11 umowy: zmiany umowy ani udzielane zlecenia nie mogą powodować wzrostu wartości usług świadczonych na podstawie umowy, określonej w art. 7 ust. 3.

⁴³ Art. 7 ust. 3 umowy.

⁴⁴ Podstawowym zadaniem integratora jest ocena możliwości i wpływu wdrożenia w środowisku produkcyjnym produktów projektów realizowanych w ramach umów rozwojowych.

⁴⁵ Stan na 7 kwietnia 2016 r.

w zakresie *usługi integratora* środki wydatkowano w kwocie nieznacznie mniejszej niż zakładano – w ZUS przewiduje się, iż pozostanie kwota 983 tys. zł.

Jako przyczynę wydatkowania środków w kwocie większej niż planowano podano:

- dla *usług utrzymania*: zlecenie nowych dodatkowych usług wynikających z rozwoju KSI, w tym utrzymanie usług portalowych (Replikator/Uszczelka/Interaktywny Płatnik Plus), których koszt miesięczny wynosi ok. 1 mln zł oraz wsparcie w procesie zasilania systemu aktuarialnego – koszt kwartalny ok. 240 tys. zł;
- dla *usług dodatkowych*: potrzebę zapewnienia utrzymania systemu EPWD⁴⁶ (koszt ok. 38 mln zł); realizacji złożonych projektów wdrożeniowych o znaczącym wpływie na utrzymanie usług (wdrożenie OFE – koszt ok. 7 mln zł, Interaktywnego Płatnika Plus I, II i III etap – koszt ok. 15 mln zł); bieżącego dostosowania KSI do zmian Usług IT oraz zmian organizacyjnych ZUS (koszt ok. 14 mln zł).

Członek Zarządu ZUS nadzorujący Pion Operacji i Eksploatacji Systemów wyjaśnił m.in., że problem nadzoru nad umową utrzymaniową KSI, w tym deficytu jej budżetu, istniał już przed rozpoczęciem przez niego pracy w ZUS (16 lutego 2015 r.).

Ustalono, że stan realizacji umowy utrzymaniowej KSI za I półrocze 2015 r. omawiany był na posiedzeniu Rady Koordynacyjnej ds. umowy utrzymaniowej w dniu 10 lipca 2015 r. Na spotkaniu, z udziałem przedstawicieli wykonawcy usługi Asseco SA., podsumowano stan realizacji umowy, ze wskazaniem na przekroczenie limitu środków przewidzianych na świadczenie usług utrzymania (o 41.465 tys. zł) i potrzebę zaplanowania wydatków dla usług dodatkowych (17.445 tys. zł) oraz niewykorzystanie funduszy integratora (816 tys. zł). Ponadto dokonano przeglądu realizacji usług dodatkowych i zadań wynikających z pełnienia roli integratora.

Informacja o stanie realizacji umowy utrzymaniowej KSI była prezentowana na Zespole Rady ds. strategicznych i ekonomiczno-finansowych ZUS w dniu 16 listopada 2015 r. – przekroczenie limitu środków oszacowano wówczas na 38.869 tys. zł. Dodatkowo wskazano na możliwość zredukowania wydatków, przez przejście obowiązków eksploatacyjnych w obszarze jednej z aplikacji przez pracowników ZUS. Wśród działań na najbliższą przyszłość wymieniono m.in.:

- przegląd umowy pod kątem wprowadzenia oszczędności (zidentyfikowanie możliwości rezygnacji lub ograniczenia zakresu usług);
- formalne wprowadzenie zmian (w tym ustalenie wynagrodzenia za ograniczony zakres usług);
- zidentyfikowanie potrzeb w zakresie zleceń usług dodatkowych (tylko niezbędne i w minimalnym zakresie dla realizacji obowiązków ustawowych).

Powyższą informację omówiono na posiedzeniu Rady Nadzorczej ZUS w dniu 21 grudnia 2015 r.

Kolejny raz informację o wykorzystaniu środków na realizację umowy utrzymaniowej KSI omawiano na posiedzeniu Zarządu ZUS w dniu 20 stycznia 2016 r. Podano wówczas, że przekroczenie limitu wyniesie 38.246 tys. zł, przez co zabraknie środków na realizację usług utrzymania i usług dodatkowych. Dla zapewnienia realizacji ww. usług, Zarząd ZUS zdecydował m.in. o wszczęciu działań związanych z identyfikacją potrzeb w zakresie usług dodatkowych oraz rozpoczęciu postępowania

⁴⁶ Elektroniczna Platforma Wymiany Danych.

uzupełniającego (w trybie niekonkurencyjnym)⁴⁷ do umowy utrzymaniowej KSI. Do czasu zakończenia kontroli Zakład nie rozpoczął takiego postępowania.

Członek Zarządu ZUS nadzorujący Pion Operacji i Eksploatacji Systemów dwukrotnie, tj. 13 października 2015 r.⁴⁸ i 10 listopada 2015 r.⁴⁹, zwracał się do dyrektora Departamentu Audytu (DAU) o przeprowadzenie zadania audytowego, obejmującego zlecenie zadań w ramach umowy utrzymaniowej KSI, wpływających na zwiększenie przewidzianego wynagrodzenia dla wykonawcy oraz ryzyko przekroczenia limitu środków na realizację umowy. Dyrektor DAU odmówił realizacji zadania z uwagi na brak dostępnych zasobów osobowych⁵⁰. Ponadto p.o. Prezesa ZUS Pani E. Łopacińska⁵¹ poinformowała, że uważa przeprowadzenie audytu za niecelowe wskazując, iż nie przyniesie on oczekiwanych rezultatów w zakresie doskonalenia modelu zarządzania zmianami w umowie, ze względu na rozwiązania przyjęte i funkcjonujące w Zakładzie (przypisanie odpowiedzialności i obowiązujące procedury wewnętrzne).

NIK nie podziela powyższej argumentacji p.o. Prezesa ZUS. Wyniki audytu przeprowadzonego przez Departament Audytu mogłyby być przydatne kierownictwu Zakładu przy ocenie zlecenia zadań w ramach umowy utrzymaniowej KSI, wpływających na zwiększenie przewidzianego wynagrodzenia dla wykonawcy oraz na ryzyko przekroczenia limitu środków na realizację tej umowy.

Postępowanie dla zapewnienie ciągłości i jakości świadczenia usług utrzymania KSI w latach 2017-2021

Dla zapewnienia ciągłości usługi wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS w latach 2017–2021, a także realizując wnioski NIK, po kontroli przeprowadzonej w Centrali ZUS w 2014 r.⁵², w sprawie *podjęcia działań zapewniających warunki do przeprowadzania w trybie konkurencyjnym postępowań na zakup usług informatycznych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania systemów emerytalno-rentowych*, Zakład w 2015 r. rozpoczął działania w celu dokonania wyboru nowego wykonawcy tej usługi⁵³, tj.:

- 25 września 2015 r. nastąpiło opublikowanie ogłoszenia o przetargu nieograniczonym;
- 9 października 2015 r. wpłynęły do ZUS odwołania 3 oferentów. Odwołujący się zarzucili ZUS: dokonanie opisu warunków ubiegania się o udzielenie zamówienia w sposób naruszający zasadę równego traktowania wykonawców (zasadę uczciwej konkurencji)⁵⁴ oraz dokonanie opisu w sposób nadmiernie nieproporcjonalny do przedmiotu zamówienia⁵⁵; określenie nadmiernie szczegółowych kryteriów kwalifikacyjnych personelu i jego liczebności już na etapie składania wniosku ofertowego⁵⁶; wskazanie, iż zaproszenie do składania ofert dotyczyć będzie jedynie podmiotów, które mogą się wykazać doświadczeniem w realizacji tożsamyh zamówień, eliminując inne podmioty mające doświadczenie z realizacji innych zamówień o zbliżonym stopniu złożoności⁵⁷;

⁴⁷ W postępowaniu o zamówienie publiczne na wybór oferenta usługi utrzymaniowej KSI w 2013 r. Zamawiający przewidział możliwość udzielenia zamówienia uzupełniającego (art. 67 ust. 1 pkt 6 ustawy Prawo zamówień publicznych, tj. w wysokości nie większej niż 50% wartości zamówienia podstawowego).

⁴⁸ Pismo znak: UNP 2015-00106022.

⁴⁹ Pismo znak: UNP 2015-00121667.

⁵⁰ Odpowiedź w piśmie z 29 października 2015 r. (znak: UNP 2015-00114261.

⁵¹ Pismo z 5 lutego 2016 r. (znak: 994900/040/8/2016).

⁵² P/14/001 Stosowanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ustawowych procedur w odniesieniu do wybranych postępowań w obszarze zamówień publicznych na usługi informatyczne w latach 2010–2013.

⁵³ Postępowanie nr TZ/271/66/15.

⁵⁴ Art. 7 ust. 1 ustawy Prawo zamówień publicznych.

⁵⁵ Jak wyżej – art. 22 ust. 4.

⁵⁶ Jak wyżej – art. 22 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 4.

⁵⁷ Jak wyżej – art. 26 ust. 2b.

ustanowienie nieproporcjonalnie wysokiej do szacowanej wartości zlecenia wysokości przychodów netto za ostatnie 12 miesięcy, co powoduje, iż określona przez zamawiającego wysokość przychodów rocznych rażąco przekracza średnioroczną wartość zlecenia⁵⁸;

- 19 października 2015 r. Zakład zmodyfikował niektóre wymogi w treści ogłoszenia i wniósł do KIO o oddalenie odwołania oferentów;
- 26 października 2015 r. KIO wydała wyrok uwzględniający częściowo odwołania oferentów i nakazała ZUS dokonanie zmiany polegającej na wykreśleniu wymogu wyłączności posiadania doświadczenia realizacyjnego w całym zakresie zamówienia przez ten sam podmiot, bez dopuszczania wiedzy i doświadczenia innych podmiotów oraz obniżeniu wymogu osiągnięcia przychodu. W pozostałym zakresie KIO nie uwzględniła zarzutów i żądań sformułowanych w odwołaniu. ZUS został obciążony kosztami postępowania w wysokości 15 tys. zł;
- 9 listopada 2015 r. Zakład zmodyfikował treść ogłoszenia⁵⁹.

Zgodnie z harmonogramem przekazania usług utrzymania na dzień 10 lipca 2016 r. przewidziano podpisanie umowy z nowym wykonawcą oraz podpisanie zlecenia dla firmy Asseco SA na przekazanie usług.

Założono, że optymalny, kompletny i bezpieczny okres przekazania usługi utrzymania KSI nowemu wykonawcy powinien wynosić 12 miesięcy przed datą wygaśnięcia umowy⁶⁰. Zatem rozpoczęcie *okresu Przekazania usługi* powinno nastąpić do 10 października 2016 r.

Na posiedzeniu Zarządu ZUS w dniu 20 stycznia 2016 r. wskazano na ewentualne ryzyko opóźnień w zakończeniu postępowania, m.in. w wyniku wniesienia skargi do sądu na orzeczenie KIO, co w konsekwencji może spowodować brak ciągłości świadczenia usług utrzymania KSI, nieodpowiednią jakość świadczenia tych usług oraz kontynuację świadczenia usług przez dotychczasowego wykonawcę – spółkę Asseco SA.

Korekta oświadczenia Prezesa ZUS o stanie kontroli zarządczej za 2015 r.

W korekcie z 31 marca 2016 r. do oświadczenia o stanie kontroli zarządczej za 2015 r., Prezes ZUS stwierdziła, iż w Zakładzie w ograniczonym stopniu funkcjonowała adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza⁶¹. Jako zastrzeżenia dotyczące funkcjonowania kontroli zarządczej w 2015 r. podano: *...Na podstawie rozpoczętej 18 marca 2016 r. kontroli wykorzystania środków finansowych ZUS z tytułu umowy utrzymaniowej KSI ZUS, dotychczas ustalono, że w 2015 r. odnotowano brak właściwego nadzoru nad kluczowymi procesami dotyczącymi informatyzacji ZUS, w szczególności aktualnie realizowanej umowy utrzymaniowej KSI ZUS, w tym deficytu budżetu tej umowy oraz uruchomionego w październiku 2015 r. postępowania na nową umowę utrzymaniową KSI. O powyższej sytuacji nie były informowane organa nadzorcze....*

NIK zwraca uwagę na szybsze niż planowano wykorzystanie limitu środków przewidzianych w umowie na usługę wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS. Deficyt środków z tego tytułu, do czasu wygaśnięcia umowy, według szacunków ZUS, wyniesie 35.336 tys. zł. W związku z powyższym NIK

⁵⁸ Jak wyżej – art. 22 ust. 1 pkt 4 oraz ust. 5.

⁵⁹ Termin składania wniosków przez oferentów – 1 lutego 2016 r., zakończenie postępowania przetargowego – 10 lipca 2016 r., rozpoczęcie okresu Przekazania usług – 10 października 2016 r.

⁶⁰ Wynika to m.in. z zał. nr 14 do umowy utrzymaniowej z 9 października 2013 r.

⁶¹ Zgodnie z obowiązującym w tym zakresie formularzem (część B), oświadczenie o powyższej treści wypełnia się w przypadku, gdy kontrola zarządcza nie zapewniła w wystarczającym stopniu jednego lub więcej z wymienionych elementów: zgodności działalności z przepisami prawa oraz procedurami wewnętrznymi, skuteczności i efektywności działania, wiarygodności sprawozdań, ochrony zasobów, przestrzegania i promowania zasad etycznego postępowania, efektywności i skuteczności przepływu informacji lub zarządzania ryzykiem (...).

podziela stanowisko Prezesa ZUS wyrażone w przywołanej powyżej korekcie oświadczenia o stanie kontroli zarządczej.

NIK pozytywnie odnosi się do działań ZUS, polegających na rozpoczęciu z wyprzedzeniem procedury przetargowej, w celu dokonania wyboru wykonawcy usługi zapewnienia ciągłości wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS w latach 2017-2021. Aby zapewnić optymalny, kompletny i bezpieczny okres przekazania usługi utrzymania KSI wyłonionemu wykonawcy, powinien on zostać wybrany na 12 miesięcy przed upływem obecnie obowiązującej umowy, tj. do 10 października 2016 r. NIK zauważa, co również podniósł Zarząd ZUS, iż konsekwencjami ewentualnych opóźnień związanych z realizacją ww. postępowania może być brak ciągłości świadczenia usług utrzymania KSI, nieodpowiednia jakość tych usług, a także kontynuowanie świadczenia usług przez dotychczasowego wykonawcę.

3.3. Zobowiązania

Na 31 grudnia 2015 r. stan zobowiązań ZUS wynosił 1.358.375 tys. zł, co stanowiło 107,7% stanu zobowiązań w 2014 r. W ich strukturze największe zobowiązania dotyczyły: dostaw i usług – 269.815 tys. zł (15,9%), składek ZUS – 135.285 tys. zł (10,6%); pozostałe wynosiły 922.034 tys. zł (71,3%). Na pozostałe zobowiązania złożyły się: 798.866 tys. zł z tytułu rozliczenia środków na rachunkach wyodrębnionych (ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, FP, FGŚP) oraz z tytułu: wynagrodzeń – 108.027 tys. zł; otrzymanych zabezpieczeń od wykonawców – 9.582 tys. zł i rozliczenia środków na wypłaty świadczeń zagranicznych – 2.480 tys. zł, oraz inne – 3.079 tys. zł.

W 2015 r. wystąpiły zobowiązania długoterminowe w wysokości 4.795 tys. zł, które wynikały z otrzymanych od wykonawców zabezpieczeń na należyte wykonanie umów o terminie zwrotu powyżej 12 miesięcy.

Stan środków pieniężnych na początek roku wynosił 1.353.572,6 tys. zł, w tym środki pieniężne w kasie, na rachunkach bankowych bieżących i wyodrębnionych – 1.252.330,6 tys. zł (w kwocie tej 799.618,8 tys. zł o ograniczonej możliwości dysponowania) oraz 101.242,0 tys. zł – inne krótkoterminowe papiery wartościowe.

Stan środków pieniężnych na koniec roku wyniósł 1.492.729,7 tys. zł, w tym środki pieniężne w kasie, na rachunkach bankowych bieżących i wyodrębnionych.

3.4. Działalność inwestycyjna Zakładu

W planie rzeczowo-finansowym działalności ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych na 2015 r. na nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych zaplanowano środki w kwocie 475.444 tys. zł.

Do realizacji zaplanowano 289 zadań, z tego: 9 w grupie I (zadania budowlane zwiększające powierzchnię netto), 132 w grupie II (zadania budowlane nie zwiększające powierzchni netto), 110 w grupie III (zakup maszyn, urządzeń, środków transportowych i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych, realizowanych w systemie niescentralizowanym), 3 w grupie IV (zakup maszyn, urządzeń, środków transportowych i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych, realizowanych w systemie scentralizowanym) oraz 35 w grupie V (zakup IT, maszyn, urządzeń i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych, realizowanych w systemie scentralizowanym). Plan był wielokrotnie zmieniany pod względem liczby zadań i planowanych kwot na poszczególne zadania. W sumie dokonano 452 zmian, przy czym zaplanowana kwota ogółem nie uległa zmianie. W grupie V, największej pod względem planowanych kwot (83,0% wszystkich nakładów), na 35 zaplanowanych zadań tylko 10 z nich nie zostało zmienionych, natomiast w przypadku 10 zadań dokonano korekty planowanych kwot wydatków, a z 15 zadań całkowicie zrezygnowano.

Na realizację zadań w 2015 r. wydatkowano 289.229 tys. zł, (60,8% planu). W poszczególnych grupach wykorzystanie środków było następujące: 18.306 tys. zł (93,0%) w grupie I, 37.235 tys. zł (73,2%) w grupie II, 5.293 tys. zł (93,4%) w grupie III, 4.427 tys. zł (97,3%) w grupie IV i 224.020 tys. zł (56,8%) w grupie V.

W Centrali ZUS na budowę i zakupów środków trwałych wydatkowano kwotę 198.371 tys. zł (52,3% zaplanowanych środków).

3.5. Zamówienia publiczne

W 2015 r. w ZUS udzielono ogółem 601 zamówień publicznych o wartości przekraczającej 30 tys. EUR na ogólną kwotę 696.789,1 tys. zł.

W zakresie zamówień realizowanych przez:

- Centralę ZUS – przeprowadzono 128 postępowań oraz udzielono 99 zamówień o łącznej wartości 562.251,5 tys. zł. 91% zamówień przeprowadzono w trybie konkurencyjnym;
- Centra Zamówień Publicznych – przeprowadzono 203 postępowania oraz udzielono 279 zamówień o wartości 80.395 zł. 95% zamówień przeprowadzono w trybie konkurencyjnym.

Zakład prowadził monitoring realizacji postępowań o zamówienie publiczne.

Zbadano trzy wybrane postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, tj. na:

- dostawę energii elektrycznej do obiektów oddziałów ZUS, Centralnego Ośrodka Obliczeniowego i Centrali ZUS w Warszawie w okresie od 1 lutego 2015 r. do 31 grudnia 2017 r.;
- modernizację serwerów i macierzy IBM;
- udzielenie usługi wsparcia analitycznego i projektowego w zakresie realizacji przedsięwzięć informatycznych w ZUS.

Nie stwierdzono nieprawidłowości.

3.6. Realizacja programów współfinansowanych ze środków UE

Łączna wartość projektów Zakładu, które były współfinansowane ze środków UE w 2015 r. wyniosła 326,0 mln zł, w tym dofinansowanie 314,8 mln zł (96,6%)⁶². W 2015 r. Zakład kończył realizację trzech programów:

- POIG 7-13 „Platforma Usług Elektronicznych dla klientów ZUS (PUE)”. Celem strategicznym projektu było zwiększenie dostępu do usług ZUS oferowanych w formie elektronicznej dystrybuowanych różnymi kanałami dostępowymi dla obywateli oraz przedsiębiorców;
- POIG 7-26 „Rozwój systemu informatycznego ZUS wspomagającego udostępnienie e-usług”. Głównym celem projektu była poprawa ciągłości, efektywności, bezpieczeństwa i dostępności usług świadczonych przez ZUS, w tym e-usług, dzięki rozbudowie i modernizacji infrastruktury techniczno-systemowej;
- UDA-POKL.05.01.01-00-009/09-03 „Poprawa jakości usług świadczonych przez ZUS na rzecz przedsiębiorców w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki”. Projekt miał na celu poprawę jakości i dostępności usług świadczonych na rzecz przedsiębiorców oraz modernizację procesów zarządzania w ZUS.

W 2015 r. dokonano końcowego rozliczenia ww. projektów.

⁶² Ewidencja księgowa projektów współfinansowanych ze środków europejskich prowadzona jest w systemie SAP (ewidencja bilansowa) i systemie Finansowo-Księgowym FK (ewidencja pozabilansowa).

3.7. Zatrudnienie i wynagrodzenia

Przeciętne zatrudnienie w ZUS w 2015 r. wyniosło 46.173,8 – w przeliczeniu na pełne etaty. W porównaniu z zatrudnieniem planowanym (46.123 etatów), było ono wyższe o 50,8 etatu (0,1%), a w stosunku do 2014 r. – niższe o 59,3 etatu (0,13%).

Przeciętne zatrudnienie w Centrali ZUS wyniosło 1.419,5 – w przeliczeniu na pełne etaty (bez Zarządu) i w stosunku do 2014 r. zwiększyło się o 14,8 etatu (1,1%). W oddziałach, w porównaniu z 2014 r., zatrudnienie zmniejszyło się o 43,4 etatu do 43.942,3 etatu (0,1%). W orzecznictwie lekarskim stan zatrudnienia zmniejszył się o 29,9 etatu do 807,6 etatu (o 3,6%). W Zarządzie ZUS na koniec 2015 r., zatrudnione były 3 osoby (w 2014 r. - 5 osób).

Na wynagrodzenia w 2015 r. wydatkowano 2.105.620,5 tys. zł, tj. o 5.692 tys. zł więcej niż w 2014 r.

Przeciętne wynagrodzenie w ZUS na jeden etat w 2015 r. wyniosło 3.800,17 zł i w stosunku do 2014 r. zwiększyło się o 15,14 zł (o 0,4%).

W Centrali ZUS (bez Zarządu), przeciętne wynagrodzenie wyniosło 6.161,26 zł i w stosunku do 2014 r. zmniejszyło się o 12,83 zł (o 0,2%), zaś przeciętne wynagrodzenie w oddziałach ZUS (z wyłączeniem orzecznictwa lekarskiego) w wysokości 3.638,62 zł zwiększyło się o 17,13 zł, tj. o 0,5%, a w orzecznictwie lekarskim zwiększyło się o 82,65 zł do 8.365,68 zł (o 1,0%). W 2015 r. przeciętne wynagrodzenie w Centrali ZUS (z wyłączeniem Zarządu) było wyższe od wynagrodzenia w oddziałach o 2.552,64 zł, tj. o 69,3%. Przeciętne wynagrodzenie członków Zarządu zwiększyło się o 473,53 zł, z 19.310,48 zł w 2014 r. do 19.784,01 zł w 2015 r., tj. o 2,5%. Uchwałą z 22 czerwca 2015 r. Rada Nadzorcza ZUS przyznała Członkowi Zarządu ZUS nagrodę roczną za 2014 r.

Szczegółowe dane o wykonaniu przychodów i kosztów oraz zatrudnieniu i wynagrodzeniach przedstawiono w załącznikach nr 3 i 4 do informacji.

4. Sprawozdania

Zakład sporządził w 2015 r. i terminowo przekazał do Ministerstwa Finansów kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego Rb-40. Sprawozdanie Rb-40 za okres od początku roku do dnia 31 grudnia 2014 r. przekazane zostało do Ministerstwa Finansów 1 kwietnia 2016 r. W sprawozdaniach przedstawiono dane zgodne z ewidencją księgową Zakładu.

Terminowo przekazano do GUS kwartalne sprawozdania o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych Rb-N za 2015 r. W sprawozdaniach przedstawiono dane zgodne z ewidencją księgową. Nie dokonano zmian w sprawozdaniach.

Również terminowo przekazano do GUS kwartalne sprawozdania o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji Rb-Z za 2015 r. W rocznym sprawozdaniu Rb-Z za IV kwartał wykazano brak zobowiązań według tytułów dłużnych.

Terminowo przekazane zostało także do GUS roczne sprawozdanie uzupełniające o stanie należności z tytułu papierów wartościowych Rb-UN za 2015 r. W sprawozdaniu przedstawiono dane zgodne z ewidencją księgową. Nie dokonano zmian w sprawozdaniu. W rocznym sprawozdaniu Rb-UN wykazano papiery wartościowe o wartości 503.825 tys. zł (długoterminowe papiery wartościowe I grupy dłużników krajowych). ZUS nie sporządził rocznego sprawozdania Rb-UZ za 2015 rok, ponieważ na koniec roku nie posiadał w księgach rachunkowych zobowiązań według tytułów dłużnych.

Objęte badaniem sprawozdania Rb-N i Rb-Z za III i IV kwartał 2015 r. zostały sporządzone na podstawie zbiorczego zestawienia ze sprawozdań jednostkowych oddziałów ZUS. Sprawozdania jednostkowe przekazywane były do Wydziału Rachunkowości Zakładu w Centrali, gdzie podlegały weryfikacji, w aspekcie zgodności z księgami rachunkowymi i zestawieniami w module FI-Zakład, po sprawdzeniu zgodności wszystkich sprawozdań z podległych jednostek.

5. Księgi rachunkowe

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wiarygodność ksiąg rachunkowych w odniesieniu do rocznych sprawozdań budżetowych i kwartalnych sprawozdań w zakresie operacji finansowych oraz ich zgodność z zasadami rachunkowości.

Zakład posiadał aktualną dokumentację, przyjętą przez Zarząd ZUS, opisującą zasady rachunkowości⁶³, obiegu i kontroli dowodów księgowych⁶⁴ oraz zasady odpowiedzialności finansowej⁶⁵. Dokumentacja zasad rachunkowości spełniała wymagania określone w ustawie o rachunkowości⁶⁶. Dokumentacje procedur i zasad były dostępne dla pracowników. Określono w nich – stosownie do standardów rachunkowości – stanowiska i zakresy obowiązków osób odpowiedzialnych za wykonywanie poszczególnych czynności w ramach systemu rachunkowości, w tym kontroli funkcjonalnej.

Powyższą opinię sformułowano na podstawie badania systemu księgowości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – jako państwowej osoby prawnej, które przeprowadzono w Centrali, w zakresie poprawności formalnej dowodów i zapisów księgowych, wiarygodności zapisów księgowych pod kątem prawidłowości wartości transakcji okresu księgowania oraz ujęcia ich na kontach syntetycznych i analitycznych. Wybrano do kontroli z zastosowaniem metody monetarnej⁶⁷ 88 dowodów księgowych na kwotę 331.177,4 tys. zł (tj. 2,1% liczby badanej populacji). Operacje gospodarcze potwierdzone tymi dowodami zostały zbadane także pod względem legalności, gospodarności celowości i rzetelności.

Stwierdzono, że zbadane dowody księgowe ujęto we właściwych okresach sprawozdawczych w księgach rachunkowych⁶⁸. Dowody i odpowiadające im zapisy księgowe zostały również sporządzone poprawnie pod względem formalnym. Nie mniej jednak stwierdzono, że zbadane przez NIK zapisy księgowe nie zawierały, wymaganej art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości, daty dokonania operacji gospodarczej, zawierały natomiast datę dokumentu oraz datę księgowania, w oparciu o którą przypisywano dowód księgowy do okresu sprawozdawczego. Nie stwierdzono, aby powyższa nieprawidłowość wpływała na sprawozdawczość bieżącą i roczną.

Biegły rewident badający sprawozdanie finansowe ZUS za 2014 r. przedstawił pozytywną opinię.

6. Realizacja przez ZUS wybranych zadań ustawowych i zleconych

6.1. Orzecznictwo lekarskie, prewencja rentowa i wypadkowa

Orzecznictwo lekarskie

Lekarze orzecznicy ZUS w 2015 r. wydali łącznie 1.176,6 tys. orzeczeń. W porównaniu z 2014 r. ich liczba zmniejszyła się o 4,7%.

Lekarze orzecznicy, przeprowadzając kontrolę prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do pracy oraz wystawiania zaświadczeń lekarskich, orzekając o niezdolności do pracy, a także na wniosek lekarzy leczących, wydali w 2015 r. łącznie 94,3 tys. orzeczeń o potrzebie rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS (wzrost o 7,2% w porównaniu z 2014 r.).

Komisje lekarskie ZUS wydały w 2015 r. łącznie 73,5 tys. orzeczeń (o 16,5% mniej niż w 2014 r.), z czego 57,7 tys. (78,5%) wydano w związku z wniesieniem sprzeciwu przez osobę zainteresowaną.

⁶³ Zarządzenie Nr 8 Prezesa ZUS z 30 stycznia 2015 r. w sprawie wprowadzenia *Polityki rachunkowości ZUS jako osoby prawnej* wraz z zaakceptowanymi w ciągu roku zmianami (komunikaty upoważnionego Członka Zarządu ZUS). Zarządzenie weszło w życie z dniem podpisania, z mocą od 1 stycznia 2015 r.

⁶⁴ Zarządzenie Nr 100 Prezesa ZUS z 3 września 2013 r. w sprawie wprowadzenia *Instrukcji obiegu i kontroli dowodów księgowych ZUS jako osoby prawnej* wraz z zaakceptowanymi w ciągu roku zmianami (komunikaty upoważnionego Członka Zarządu ZUS).

⁶⁵ Regulamin organizacyjny ZUS.

⁶⁶ Art. 10 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r., poz. 330, ze zm.).

⁶⁷ Metoda statystyczna uwzględniająca prawdopodobieństwo wyboru proporcjonalnie do wartości transakcji (MUS).

⁶⁸ Art. 20 ust. 1 ustawy o rachunkowości.

Do sądów pracy i ubezpieczeń społecznych wpłynęło 26,9 tys. odwołań (o 20,9% mniej niż w roku poprzednim). Sądy wydały 31,4 tys. wyroków, w tym uwzględniły odwołanie ubezpieczonego w 8,9 tys. przypadkach, co stanowi 28,4% wyroków wydanych w tych sprawach.

Prewencja rentowa

W planie finansowym FUS, będącym załącznikiem do ustawy budżetowej na rok 2015, na prewencję rentową⁶⁹ przewidziano kwotę 197.300 tys. zł, tj. o 19.197 tys. zł (o 10,8%) wyższą od wykonania w 2014 r. Wydatkowano 179.318 tys. zł (90,9% planu), głównie na prewencyjną rehabilitację leczniczą wraz z opłatą miejscową i zwrotem kosztów przejazdu (179.138 tys. zł).

W 2015 r. prewencyjną rehabilitacją leczniczą objęto prawie 80,8 tys. osób, o 3,8% więcej, niż w 2014 r. (73.425 osób). W strukturze objętych rehabilitacją w 2015 r. największą grupę stanowiły osoby, które poddane zostały rehabilitacji: narządu ruchu – 56,1 tys. (69,5%), narządu ruchu w systemie ambulatoryjnym – 8,2 tys. (10,2%), układu krążenia – 6,8 tys. (8,4%), schorzeń psychosomatycznych – ponad 4,9 tys. (6,1%).

W 2015 r., w porównaniu z 2014 r., odnotowano wzrost liczby osób objętych schorzeniami narządu ruchu rehabilitowanych metodą stacjonarną o 0,8 tys. (o 1,3%) i ambulatoryjną o 1,5 tys. (o 22,5%), a także osób ze schorzeniami układu krążenia rehabilitowanych metodą ambulatoryjną o 80 (o 31,5%). Jednocześnie odnotowano mniejszą liczbę osób z chorobami układu krążenia monitorowanych telemedycznie – o 13 (o 6,6%).

Średni koszt rehabilitacji przypadający na jednego ubezpieczonego poddanego rehabilitacji wyniósł 2.093 zł. Był o 63 zł (o 2,8%) niższy od średniego kosztu w 2014 r. (2.156 zł) i kształtował się w granicach od 1.422 zł dla rehabilitacji schorzeń narządu ruchu metodą ambulatoryjną do 3.272 zł dla rehabilitacji schorzeń narządu głosu.

Przyczyną niższego wykonania planu kosztów rehabilitacji była m.in., w porównaniu z 2014 r., niższa o 3,0% stawka kosztu pobytu ubezpieczonego w ośrodku rehabilitacyjnym, a także rezygnacja z pobytu w ośrodku rehabilitacyjnym oraz krótszy czas trwania rehabilitacji ubezpieczonego⁷⁰.

Prewencja wypadkowa

W planie finansowym FUS na prewencję wypadkową przeznaczono 44.810 tys. zł⁷¹, a wydatkowano 33.089 tys. zł (73,8% zaplanowanych środków), w tym 25.014 tys. zł (68,7% planu) na dofinansowanie działań skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej, prowadzonej przez płatników składek.

Niższe wykonanie wynikało głównie z mniejszej niż zakładano liczby otrzymanych, a następnie pozytywnie rozpatrzonych, wniosków o dofinansowanie składanych przez płatników składek. Na 3.770 wniosków, które wpłynęło do ZUS, tylko 438 projektów zostało pozytywnie zakwalifikowanych i zakończyło się zawarciem umowy o dofinansowanie projektu, 128 – negatywnie, a 1.287 zwrócono do uzupełnienia⁷². Aby zwiększyć zainteresowanie tą formą dofinansowania, Zakład podejmował liczne działania informacyjne wśród pracodawców.

⁶⁹ Art. 69 ustawy o s.u.s. stanowi, że prowadzenie działań z zakresu prewencji rentowej i wypadkowej należy do zadań ustawowych ZUS.

⁷⁰ Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 12 października 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na rehabilitację leczniczą oraz udzielania zamówień na usługi rehabilitacyjne (Dz. U. Nr 131, poz. 1457) czas trwania rehabilitacji wynosi 24 dni i może zostać skrócony przez ordynatora ośrodka rehabilitacyjnego, w przypadku wcześniejszego przywrócenia ubezpieczonemu albo renciście zdolności do pracy lub zaistnienia innych przyczyn leżących po stronie ubezpieczonego albo rencisty, w tym dotyczących względów medycznych.

⁷¹ Kwota ta była prawie 4-krotnie wyższa od kwoty wydatków poniesionych z tego tytułu w 2014 r. (8.502 tys. zł). Zwiększenie nastąpiło na skutek zmiany brzmienia art. 37 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 1242, ze zm.), na mocy art. 8 ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 637).

⁷² Powodem były błędy formalne oraz uwagi merytoryczne ekspertów oceniających wnioski.

6.2. Dochodzenie przez ZUS zaległych składek

Należności⁷³ z tytułu zaległych składek⁷⁴, na koniec 2015 r., wyniosły 54.718.165 tys. zł (składki – 31.154.723 tys. zł, odsetki za zwłokę w ujęciu memoriałowym – 23.563.442 tys. zł). W porównaniu z 2014 r., należności zwiększyły się o 755.706 tys. zł, tj. o 1,4%, przy czym składki zwiększyły się o 844.983 tys. zł (2,8%), natomiast odsetki w ujęciu memoriałowym zmniejszyły się o 89.277 tys. zł (0,4%). Należności z tytułu składek, wraz z odsetkami w ujęciu memoriałowym, były w 2015 r. następujące:

- ubezpieczenia społeczne (FUS) – 39.845.042 tys. zł (składki – 22.067.946 tys. zł, odsetki – 17.777.096 tys. zł), tj. o 270.494 tys. zł (o 0,7%) więcej, niż w 2014 r. (39.574.548 tys. zł, w tym: składki – 21.623.667 tys. zł, odsetki – 17.950.881 tys. zł);
- FP i FGŚP – 3.008.585 tys. zł (składki – 1.725.049 tys. zł, odsetki – 1.283.536 tys. zł), tj. o 23.835 tys. zł (o 0,8%) więcej, niż w 2014 r. (2.984.750 tys. zł, w tym: składki – 1.697.721 tys. zł, odsetki – 1.287.029 tys. zł);
- FEP – 9.484 tys. zł (składki – 7.612 tys. zł, odsetki – 1.872 tys. zł), tj. o 653 tys. zł (o 6,4%) mniej, niż w roku poprzednim (10.887 tys. zł, w tym: składki – 9.404 tys. zł, odsetki – 1.483 tys. zł) – 10.137 tys. zł (składki – 8.328 tys. zł, odsetki – 1.809 tys. zł).

Należności z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne wyniosły 11.855.054 tys. zł (składki – 7.354.116 tys. zł, odsetki – 4.500.938 tys. zł), tj. o 462.030 tys. zł (o 4,1%) więcej, niż w roku poprzednim (11.393.024 tys. zł, w tym: składki – 6.980.024 tys. zł, odsetki – 4.413.000 tys. zł).

Według wyjaśnień ZUS wzrost należności z tytułu składek jest konsekwencją braku opłacania przez płatników pełnych składek za rok bieżący. Przykładowo nieopłacone bieżące składki za ostatnie 2 miesiące 2015 r. wyniosły 1,4 mld zł.

Stan zaległości na koniec 2015 r. wyniósł 1.938.098 tys. zł⁷⁵ i w porównaniu z 2014 r. był wyższy o 92.355 tys. zł (o 5,0%). Zaległości przedstawiały się następująco⁷⁶ (w nawiasach podano kwoty zadłużenia w 2014 r.):

- przemysł hutniczy – 145.756 tys. zł (153.328 tys. zł);
- górnictwo węgla kamiennego – 436.779 tys. zł (214.828 tys. zł);
- przemysł lekki – 623.742 tys. zł (611.378 tys. zł);
- PKP SA – 11.435 tys. zł (23.109 tys. zł);
- przemysł zbrojeniowy – 3.621 tys. zł (7.894 tys. zł);
- przemysł stoczniowy – 139.648 tys. zł (207.283 tys. zł);
- zakłady opieki zdrowotnej – 566.172 tys. zł (610.366 tys. zł);
- powiatowe urzędy pracy – 10.945 tys. zł (17.557 tys. zł).

⁷³ Art. 24 ust. 2 ustawy o s.u.s. stanowi, że "należnościami z tytułu składek" są składki oraz odsetki za zwłokę, koszty egzekucyjne, koszty upomnienia i dodatkowa opłata.

⁷⁴ Składki na: Fundusz Pracy (FP), Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (FGŚP), Fundusz Emerytur Pomostowych (FEP) i na ubezpieczenie zdrowotne.

⁷⁵ Od stycznia 1999 r.

⁷⁶ Na podstawie ewidencji ZUS.

Dochodzenie zaległych składek

Wykorzystując posiadane uprawnienia i dostępne środki prawne, ZUS prowadził działania w celu odzyskania zaległych składek w trybie przymusowego dochodzenia⁷⁷. Ponadto Zakład udzielał przedsiębiorcom ulgi w spłacie zaległości⁷⁸.

A. Należności z tytułu składek (bez odsetek), objęte działaniami egzekucyjnymi ZUS, urzędów skarbowych oraz w pozostałym trybie, w 2015 r. wyniosły 14.885.775 tys. zł. Powyższymi działaniami objęto kwotę należności większą o 927.718 tys. zł (o 6,6%) aniżeli w 2014 r. (13.958.057 tys. zł).

W porównaniu z 2014 r. (1.046.552 tys. zł) zwiększyła się w 2015 r. o 351.167 tys. zł (o 33,5%) także, wynosząca 1.397.719 tys. zł, kwota należności objętych układami ratalnymi, odroczone terminami spłaty oraz restrukturyzacją zadłużenia.

W wyniku powyższych działań⁷⁹, dochodzeniem na koniec 2015 r. objęto 52,3% (16.283.494 tys. zł) należności z tytułu składek, bez odsetek w ujęciu memoriałowym, tj. o 8,5% więcej, niż na koniec 2014 r. (15.004.609 tys. zł).

B. W 2015 r. łączna liczba wystawionych tytułów wykonawczych we wszystkich rodzajach egzekucji wynosząca 3.801.334, zmniejszyła się w porównaniu z 2014 r. o 329.767 tytułów (o 8,0%), a ich łączna wartość wynosząca 7.212.971 tys. zł – o 877.956 tys. zł (o 10,9%). Liczba tytułów i kwoty objęte egzekucją w poszczególnych jej rodzajach były następujące:

- egzekucja prowadzona przez oddziały ZUS (tzw. egzekucja własna) – liczba tytułów zwiększyła się o 7.177 (o 0,3%), natomiast kwota nimi objęta zmniejszyła się o 284.594 tys. zł (o 5,8%);
- egzekucja prowadzona przez urzędy skarbowe – liczba tytułów zmniejszyła się o 256.884 (o 19,6%), a kwota o 230.202 tys. zł (o 13,0%);
- egzekucja prowadzona w pozostałym trybie (sądowa, syndyk masy upadłościowej) – liczba tytułów zmniejszyła się o 80.060 (o 17,2%), a kwota o 363.160 tys. zł (o 26,5%).

Według wyjaśnień ZUS, podstawowym czynnikiem mającym wpływ na zmniejszenie się liczby wystawionych tytułów wykonawczych oraz kwot nimi objętych był wzrost umorzonych należności, z uwagi na nieskuteczność ich dalszej egzekucji. Wpływ miało również wejście w życie⁸⁰ ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008–2015⁸¹, przewidującej odroczenie spłaty zaległości przez kopalnie węgla kamiennego do końca 2015 r., a także obowiązywanie do 14 stycznia 2015 r. tzw. *ustawy abolicyjnej*⁸², wstrzymującej przymusowe dochodzenie należności (34,1 tys. wniosków wpłynęło do ZUS w 2015 r.)⁸³.

Efektywność dochodzenia zaległych składek

Mimo objęcia działaniami egzekucyjnymi większej kwoty należności z tytułu zaległych składek⁸⁴, przy jednoczesnym niewielkim wzroście liczby wystawianych tytułów wykonawczych, odnotowano zmniejszenie wpływów. Ze wszystkich rodzajów egzekucji, udzielania ulg w spłacie zaległych składek, a także wpłat dokonanych przez dłużników po wdrożeniu egzekucji oraz w wyniku restrukturyzacji

⁷⁷ Ustawa z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2016 r. poz. 599).

⁷⁸ Np. art. 29 ustawy o s.u.s.

⁷⁹ Działania egzekucyjne, układy ratalne, odroczenia spłaty oraz restrukturyzacja zadłużenia.

⁸⁰ Z dniem 11 sierpnia 2014 r.

⁸¹ Dz. U. z 2014 r. poz. 1069.

⁸² Ustawa z dnia 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność (Dz. U. poz.1551) – z dniem 15 stycznia 2015 r. upłynął termin do składania wniosku o umorzenie nieopłaconych składek (art. 1 ust. 4).

⁸³ Na mocy przepisów tej ustawy w 2015 r. wpłynęło do ZUS 34,1 tys. wniosków. Na 31 grudnia 2015 r. kwota należności objęta abolicją wyniosła 817.970 tys. zł.

⁸⁴ Na koniec 2014 r. dochodzeniem objęto 52,3% (16.283.494 tys. zł) należności z tytułu składek, bez odsetek w ujęciu memoriałowym, tj. o 8,5% więcej, niż na koniec 2014 r.

zadłużenia, na koniec 2015 r. uzyskano 2.179.302 tys. zł, tj. mniej o 165.714 tys. zł (o 7,1%) niż w 2014 r. (2.345.016 tys. zł). Wpływy te stanowiły 7,0% należności z tytułu zaległych składek bez odsetek w ujęciu memoriałowym.

Istotnym czynnikiem wpływającym na efektywność działań egzekucyjnych oraz na wielkość uzyskanych z tego tytułu wpływów, była kontynuacja realizacji przez oddziały przepisów tzw. *ustawy abolicyjnej* i związany z tym brak możliwości egzekwowania zaległości w stosunku do należności objętych postępowaniami umorzeniowymi.

W wyniku dochodzenia należności przez urzędy skarbowe, oddziały ZUS i w pozostałym trybie, odzyskano należności w kwocie 1.800.664 tys. zł⁸⁵, tj. o 84.789 tys. zł (o 4,5%) mniej, niż w 2014 r. Na odzyskaną kwotę złożyły się należności na:

- ubezpieczenia społeczne – 1.280.777 tys. zł, tj. o 75.063 tys. zł (o 5,5%) mniej niż w 2014 r.;
- ubezpieczenie zdrowotne – 432.220 tys. zł, tj. o 2.950 tys. zł (o 0,7%) mniej niż w 2014 r.;
- FP i FGŚP, FEP – 87.667 tys. zł, tj. 6.776 tys. zł (o 7,2%) mniej niż w 2014 r..

W porównaniu z rokiem poprzednim miało ponadto miejsce:

- zwiększenie o 37.290 tys. zł (o 13,1%) przychodów uzyskanych w wyniku zawartych układów ratałnych;
- zmniejszenie o 604 tys. zł (o 1,5%) przychodów uzyskanych na skutek odroczenia płatności składek;
- zmniejszenie o 117.611 tys. zł (o 86,3%) przychodów uzyskanych w wyniku restrukturyzacji zadłużenia.

Wskaźnik efektywności egzekucji prowadzonej przez urzędy skarbowe i ZUS w 2015 r. wyniósł 13,28% i w porównaniu z 2014 r. utrzymał się na zbliżonym poziomie (13,69%)⁸⁶.

ZUS podejmował przewidziane prawem działania w celu wyegzekwowania zaległych składek. W 2015 r. najczęściej dokonywano zabezpieczenia na nieruchomości dłużnika – 35.640 wniosków, co w porównaniu z 2014 r. oznacza wzrost o 2.107 wniosków, tj. o 6,3%. O wpis do rejestru dłużników niewypłacalnych skierowano 21.566 wniosków – wzrost o 2.799 wniosków (o 14,9%), a w sprawie zabezpieczenia na ruchomości dłużnika 10.417 wniosków - wzrost o 547 (o 5,5%).

Przedawnienie zaległych składek

W 2015 r. wielkość przedawnionych należności z tytułu składek wyniosła 2.003.366 tys. zł. Złożyły się na nią przedawnione składki i dodatkowe opłaty w wysokości 743.494 tys. zł i odsetki za zwłokę w kwocie 1.259.872 tys. zł. W porównaniu z 2014 r. kwota przedawnionych należności zwiększyła się o 210.722 tys. zł (o 11,8%), w tym składek i dodatkowych opłat o 105.870 tys. zł (o 16,6%) i odsetek za zwłokę o 104.852 tys. zł (o 9,1%).

Z ogólnej kwoty przedawnieniu uległy należności (w nawiasie podano procentowy wzrost w porównaniu z 2014 r.):

- z tytułu ubezpieczeń społecznych – 1.609.185 tys. zł (10,9%), w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat – 589.211 tys. zł (16,1%) i odsetek za zwłokę – 1.019.974 tys. zł (8,1%);
- z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych – 296.618 tys. zł (16,5%), w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat – 116.442 tys. zł (19,5%) i odsetek za zwłokę – 180.176 tys. zł (14,6%);

⁸⁵ Łącznie z dobrowolnymi wpłatami dokonanyymi przez dłużników po wdrożeniu egzekucji.

⁸⁶ Poczynając od 2014 r. wskaźnik efektywności egzekucji liczony jest łącznie dla egzekucji prowadzonej przez oddziały ZUS i urzędy skarbowe..

- FP i FGŚP – 97.563 tys. zł (11,9%), w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat – 37.841 tys. zł (15,7%) i odsetek za zwłokę – 59.722 tys. zł (9,6%).

Zakład dokonywał analiz przyczyn przedawnienia należności z tytułu składek oraz kontynuował działania mające na celu zmniejszenie odpisów z tego tytułu.

Na skalę odpisów z tytułu przedawnienia w 2015 r., podobnie jak w latach ubiegłych, wpływ miało uruchomienie w połowie 2013 r. docelowego systemu rozliczeń kont płatników składek (SEKiF). Wdrożenie systemu umożliwiło sukcesywną weryfikację stanów rozliczeń kont, powodując urealnienie zadłużeń, a w konsekwencji konieczność odpisania należności wygasłych z lat ubiegłych. Dotychczas zweryfikowanych zostało 99,2% kont płatników składek. Oddziały ZUS zostały zobowiązane do zakończenia odpisywania należności przedawnionych z lat ubiegłych do 30 czerwca 2016 r. Przeprowadzona przez ZUS analiza przyczyn odpisywania należności przedawnionych wykazała, że na wielkość odpisów wpływ miały również m.in.:

- zakończone postępowania upadłościowe,
- uwarunkowania prawne uniemożliwiające wdrożenie postępowania egzekucyjnego,
- składanie przez płatników składek dokumentów rozliczeniowych pierwszorazowych i korygujących za okres wstecz, w tym za który nastąpiło już przedawnienie należności,
- wydawanie decyzji za okres, za który nie mogą już być dochodzone należności z powodu przedawnienia,
- brak możliwości przeniesienia odpowiedzialności na osoby trzecie lub na spadkobierców w przypadku zgonu dłużnika.

W celu ograniczenia skali przedawnień oddziały ZUS, niezależnie od wdrażania egzekucji oraz udzielania ulg w spłacie należności, podejmowały przewidziane prawem działania, polegające m.in. na:

- zabezpieczeniu należności na ruchomości/nieruchomości dłużnika,
- powiadomieniu prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa,
- wszczęciu postępowania egzekucyjnego z nieruchomości,
- wpisywaniu dłużników do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych,
- przeniesieniu odpowiedzialności na osoby trzecie/spadkobierców,
- wystąpieniu o ogłoszenie upadłości.

Wyniki analiz były prezentowane m.in. podczas narad z oddziałami ZUS. Jednocześnie zobowiązano podległe struktury do zwiększenia nadzoru nad realizacją zadań zapobiegających przedawnieniu należności z tytułu składek.

Umorzenia należności z tytułu składek

W 2015 r. umorzono⁸⁷ należności na kwotę 461.985 tys. zł. Złożyły się na nią umorzone składki i dodatkowe opłaty – 229.804 tys. zł i odsetki za zwłokę – 232.181 tys. zł. W porównaniu z 2014 r. kwota umorzonych należności zwiększyła się o 143.702 tys. zł (o 45,2%), w tym składek i dodatkowych opłat o 68.975 tys. zł (o 42,9%) i odsetek za zwłokę o 74.727 tys. zł (o 47,5%).

Z ogólnej kwoty umorzeniu uległy należności:

- z tytułu ubezpieczeń społecznych – 363.532 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 180.023 tys. zł i odsetek za zwłokę – 183.509 tys. zł;

⁸⁷ W trybie określonym w art. 28 ustawy o s.u.s.

- z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych – 74.758 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 37.734 tys. zł i odsetek za zwłokę – 37.024 tys. zł;
- FP i FGŚP – 23.695 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 12.047 tys. zł i odsetek za zwłokę – 11.648 tys. zł.

Zwiększenie w 2015 r. kwoty umorzeń z tytułu składek, w porównaniu z 2014 r., jest następstwem stosowania tzw. ustawy abolicyjnej. Zawarte w niej rozwiązania umożliwiały umorzenie zadłużenia z tytułu składek na przystępniejszych dla zainteresowanych warunkach, niż określone w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych.

Na podstawie przepisów ustawy abolicyjnej w 2015 r. umorzono należności na kwotę 427.939 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 211.712 tys. zł oraz odsetek za zwłokę i opłat prolongacyjnych – 216.227 tys. zł. W porównaniu z 2014 r. kwota umorzonych należności zwiększyła się o 8.824 tys. zł (o 2,1%).

Umorzone zostały należności:

- z tytułu ubezpieczeń społecznych – 337.827 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 166.969 tys. zł, odsetek za zwłokę i opłat prolongacyjnych – 170.858 tys. zł;
- z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych – 68.639 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 33.915 tys. zł, odsetek za zwłokę i opłat prolongacyjnych – 34.724 tys. zł;
- FP i FGŚP – 21.473 tys. zł, z tego z tytułu składek i dodatkowych opłat – 10.828 tys. zł, odsetek za zwłokę i opłat prolongacyjnych – 10.645 tys. zł.

Mimo działań podejmowanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w 2015 r., podobnie jak w roku poprzednim, wzrosły kwoty przedawnionych należności (z tytułu składek, dodatkowych opłat i odsetek za zwłokę). Zdaniem NIK, istnieje potrzeba kontynuowania działań ZUS w tym obszarze.

6.3. Wdrożenie Systemu Ewidencji Kont i Funduszy

Według stanu na koniec 2015 r. w systemie *e-SEKiF* zaewidencjonowano ponad 6,6 mln kont płatników składek, z czego 2,4 mln kont płatników stanowiły konta aktywne.

W 2015 r., podobnie jak w 2014 r., rozliczenia na wszystkich kontach płatników składek prowadzone były w systemie *e-SEKiF*. Dokumenty rozliczeniowe i wpłaty były przetwarzane w cyklu dobowym, co umożliwiało codzienną aktualizację rozliczeń i sald na kontach płatników. System spełnia wymogi ustawy o rachunkowości, a tym samym zapisy na kontach płatników stanowią analitykę dla księgi głównej FUS i FEP.

Podstawą księgowania w księdze głównej FUS są raporty generowane z zapisów na kontach płatników składek. Tym samym Zakład posiada pełną informację o faktycznym stanie należności na kontach płatników składek, jak również o wysokości przypisów i wpływów.

W celu weryfikacji kompletności danych, tj. dokumentów rozliczeniowych, wpłat i not księgowych, Zakład kontynuuje przegląd kont płatników w systemie *e-SEKiF*. Według stanu na koniec lutego 2016 r. weryfikacją objęto 99,2% kont płatników.

Początkowo przyjęto, że analiza kont płatników składek zostanie zrealizowana do końca 2015 r. W wyniku przeprowadzonego we wszystkich oddziałach ZUS, w połowie 2015 r., przeglądu przebiegu realizacji zadania, termin zakończenia analizy kont w systemie *e-SEKiF* wyznaczony został na koniec I półrocza 2016 r.

6.4. Nienależnie pobrane świadczenia

W 2015 r. liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS zwiększyła się z 44,1 tys. do 44,9 tys., tj. o 0,8 tys. (o 1,8%), a wartość pobranych świadczeń z 213.333 tys. zł do 229.714 tys. zł, tj. o 16.381 tys. zł (o 7,7%). Na ogólną kwotę nadpłat na koniec 2015 r. złożyło się:

- 2.697 dłużników Funduszu Emerytalnego – 7.349 tys. zł (w 2014 r. – 2.572 na kwotę 7.045 tys. zł);
- 33.502 dłużników Funduszu Rentowego – 172.097 tys. zł i odsetek 512 tys. zł (w 2014 r. – 32.978 dłużników na kwotę świadczeń 162.554 tys. zł i odsetek 506 tys. zł);
- 975 dłużników Funduszu Wypadkowego – 6.673 tys. zł i odsetek 28 tys. zł (w 2014 r. – 997 dłużników na kwotę świadczeń 6.670 tys. zł i 29 tys. zł odsetek);
- 7.717 dłużników Funduszu Chorobowego – 43.049 tys. zł i 5 tys. zł odsetek (w 2014 r. – 7.510 dłużników na kwotę 36.518 tys. zł i 12 tys. zł odsetek).

Zmniejszeniu w 2015 r. uległa liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń finansowanych z budżetu państwa⁸⁸ z 3.152 do 3.001, tj. o 151 osób (o 4,8%) oraz kwota zadłużenia z 5.673 tys. zł do 5.480 tys. zł, tj. o 193 tys. zł (o 3,4%).

W ciągu 2015 r. zmniejszyła się też do 3.437 (o 473 osoby) liczba dłużników Funduszu Alimentacyjnego (o 12,1%) i wysokość kwoty należności do 5.567 tys. zł, tj. o 692 tys. zł (o 11,1%).

W 2015 r. zmniejszyła się liczba dłużników i kwoty zadłużenia z tytułu nienależnie pobranych świadczeń finansowanych z budżetu państwa. Zmniejszyła się także liczba dłużników Funduszu Alimentacyjnego. Jednocześnie, mimo podejmowanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych działań w 2015 r., analogicznie jak w 2014 r. wzrosła liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS. W ocenie NIK wskazuje to na potrzebę kontynuowania przez ZUS skuteczniejszych działań w tym obszarze.

6.5. Nadpłaty świadczeń

W 2015 r. odnotowano 47,2 tys. nowo ujawnionych nadpłat świadczeń emerytalno-rentowych na kwotę 124.610 tys. zł. W porównaniu z rokiem poprzednim ich liczba zmniejszyła się o 7,5 tys. (o 13,7%), a kwota zmalała o 25.885 tys. zł (o 17,2%).

Głównymi przyczynami nowo ujawnionych nadpłat, niespowodowanych przez ZUS, było w przypadku 20,4 tys. nadpłat (43,9%) na kwotę 52.761 tys. zł osiąganie przychodów powodujących zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, zbyt późne powiadomienie ZUS o zgonie świadczeniobiorcy oraz pobranie przez członków rodziny świadczenia po zgonie osoby uprawnionej – 12,9 tys. przypadków (27,8%) na kwotę 24.148 tys. zł oraz zbyt późne w 9,7 tys. przypadków (21%) na kwotę 32.368 tys. zł powiadomienie ZUS o zmianach w uprawnieniach do świadczeń.

NIK pozytywnie ocenia zmniejszenie nowo ujawnionych nadpłat świadczeń emerytalno-rentowych.

6.6. Wyrównania do wysokości należnego świadczenia

W 2015 r. wypłacono 11,9 tys. wyrównań do wysokości należnego świadczenia na kwotę 84.750 tys. zł, co w porównaniu z 2014 r. stanowi spadek liczby wypłat o 52,9 tys. (o 81,6%), a ich kwoty o 128.119 tys. zł (o 60,2%). Przyczyną wypłaty wyrównań były m.in. (w nawiasach podano dane za 2014 r.):

- wyroki sądów zmieniających decyzję organu rentowego – 1,7 tys. przypadków na kwotę 31.485 tys. zł (2,5 tys. przypadków, 45.422 tys. zł);

⁸⁸ Dotyczy: zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych, wychowawczych i dodatków do zasiłków rodzinnych, rent socjalnych, refundacji AC i OC, zasiłków i świadczeń przedemerytalnych, dodatków i zapomóg pieniężnych, świadczeń itp.

- błędy pracowników ZUS – 1,6 tys. przypadków na kwotę 16.163 tys. zł (1,6 tys. przypadków, 12.880 tys. zł).

6.7. Odsetki za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń

W 2015 r. Zakład dokonał 53,3 tys. wypłat odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie na kwotę 18.123 tys. zł. W porównaniu z 2014 r. nastąpiło zwiększenie o 12,1 tys. (o 29,4%) liczby wypłat oraz zmniejszenie o 154.237 tys. zł (o 89,5%) kwoty wypłaconych odsetek.

Największy udział, zarówno pod względem liczby, jak i kwoty wypłat, miały odsetki z tytułu opóźnień w ustalaniu prawa do świadczeń i wypłacie emerytur i rent. W 2015 r. dokonano z tego tytułu 52,9 tys. wypłat na kwotę 17.930 tys. zł, co stanowiło 99,2% ogólnej liczby wypłat i 98,9% ogólnej kwoty wypłat (w roku poprzednim odpowiednio: 99,5% i 99,9%). Pozostałe wypłaty odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie dotyczyły, jednorazowych odszkodowań wypadkowych, zasiłków pogrzebowych i świadczeń pozaubezpieczeniowych.

W 2015 r. wypłaty odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie przy emeryturach i rentach, spowodowane były m.in. następującymi przyczynami (w nawiasie podano liczbę przypadków i kwotę wypłaconych odsetek w 2014 r.):

- wydanie decyzji i wypłata świadczenia po terminie ustawowym – 42,9 tys. przypadków na kwotę 1.160 tys. zł (9,2 tys. przypadków, 1.023 tys. zł);
- błędy leżące po stronie ZUS – 1,8 tys. przypadków na kwotę 717 tys. zł (1,7 tys. przypadków, 684 tys. zł);
- zmiana wykładni przepisów – 0,5 tys. przypadków na kwotę 627 tys. zł (0,9 tys. przypadków, 2.486 tys. zł);
- wykonanie wyroków sądowych – 1,4 tys. przypadków na kwotę 2.694 tys. zł (1,9 tys. przypadków, 5.620 tys. zł).

Mimo podejmowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych działań w 2015 r., w porównaniu z 2014 r. zwiększyła się liczba osób, którym wypłacono odsetki za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń oraz ich wypłacie, przy jednoczesnym zmniejszeniu się kwoty wypłaconych odsetek.

6.8. Rozliczenia z otwartymi funduszami emerytalnymi

Na koniec 2015 r. wysokość zobowiązań wobec otwartych funduszy emerytalnych, wraz ze składkami za lata ubiegłe, wyniosła 2.558.244 tys. zł, w tym z tytułu:

- składek – 2.533.208 tys. zł,
- odsetek za opóźnienie w przekazaniu składek – 24.925 tys. zł,
- opłat dodatkowych – 111 tys. zł.

Przychody Zakładu z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek na otwarte fundusze emerytalne ustalono zgodnie z ustawą budżetową w wysokości 0,4% kwoty składek przekazanych do funduszy. Z tego tytułu w 2015 r. Zakład uzyskał przychody w kwocie 12.274 tys. zł. Po potrąceniu należnych Zakładowi przychodów z tytułu kosztów poboru i dochodzenia składek, do OFE przekazano 2.545.970 tys. zł.

Na koniec grudnia 2015 r. zaległości ZUS z tytułu nieprzekazanych składek do OFE wyniosły 100.852 tys. zł, natomiast nadpłaty podlegające zwrotowi z OFE wyniosły 812.972 tys. zł.

6.9. Kontrola płatników składek

Inspektorzy kontroli Zakładu w 2015 r. przeprowadzili 81.202 kontrole płatników składek, tj. o 202 kontrole (o 0,3%) więcej, niż w 2014 r., w tym: 75.604 kontroli planowych (o 1,3% więcej, niż w 2014 r.), 5.598 kontroli pozaplanowych (o 13,3% mniej, niż w roku poprzednim). Dodatkowo przeprowadzono 338 postępowań wyjaśniających (o 43,2% więcej niż w 2014 r.).

Nieprawidłowości ujawniono w trakcie 50.444 kontroli płatników składek, a w 43.048 kontrolach ustalono wynik finansowy na kwotę 335.586 tys. zł (o 24,704 tys. zł więcej niż w roku poprzednim), w tym: 222.836 tys. zł – przypis składek i obciążenie, 98.269 tys. zł – odpis składek i uznanie, 5.398 tys. zł – nadpłaty świadczeń krótkoterminowych, 3.343 tys. zł – niedopłaty świadczeń krótkoterminowych, 2.768 tys. zł – różnice w rozliczeniu świadczeń krótkoterminowych.

W wyniku kontroli dokonano zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych 26.304 osób, a do ubezpieczenia zdrowotnego 31.682 osób. Ponadto wyłączono z ubezpieczeń społecznych 7.150 osób, a z ubezpieczenia zdrowotnego 8.222 osób.

W 2015 r. sporządzono ogółem 1.021 wniosków, zawiadomień i informacji skierowanych na tle kontroli do właściwych instytucji, w tym: sądów i policji w sprawach o wykroczenia, prokuratury, w związku z ubezpieczeniem zdrowotnym, Państwowej Inspekcji Pracy, urzędów skarbowych i urzędów pracy.

7. Realizacja wniosków pokontrolnych NIK

Wniosek przedstawiony Prezesowi ZUS po kontroli wykonania budżetu państwa w 2014 r. dotyczył kontynuowania działań skutkujących zmniejszeniem:

- liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS i kwot przez nich pobranych;
- kwoty przedawnionych należności;
- wypłaty odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń.

Powyższy wniosek nie został w pełni zrealizowany. Podejmowane przez Zakład działania zapobiegawcze nie doprowadziły do zmniejszenia liczby dłużników nienależnie pobierających świadczenia z FUS oraz kwot nienależnie przez nich pobranych, a także nie doprowadziły do zmniejszenia kwot przedawnionych należności oraz kwot z tytułu wypłaty odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń. W odniesieniu do wszystkich tych kwot, z wyjątkiem kwoty wypłaconych odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń, odnotowano w 2015 r. ich wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim.

V. Wyniki kontroli wykonania planów finansowych funduszy celowych

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

1. Uwarunkowania wykonania planu finansowego

1.1. Założenia prawno-systemowe

Wśród założeń prawno-systemowych, które miały wpływ na wykonanie planu finansowego FUS w 2015 r. była m.in. zmiana w trakcie roku wskaźnika waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych – wobec zakładanej w ustawie budżetowej waloryzacji procentowej przeprowadzona została waloryzacja kwotowo-procentowa (tzw. waloryzacja mieszana).

1.2. Reforma OFE

Na mocy ustawy z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych⁸⁹, w okresie od 1 kwietnia do 31 lipca 2014 r. ubezpieczeni mogli decydować, czy chcą, aby część ich składki emerytalnej trafiała do OFE, czy na indywidualne subkonto w ZUS (tzw. okienko transferowe). W wyniku tej zmiany, liczba członków OFE, za których jest przekazywana składka emerytalna uległa znacznemu zmniejszeniu, przy jednoczesnym wzroście wysokości składek odprowadzanych do ZUS – w 2014 r. liczba członków OFE, za których jest przekazywana składka emerytalna, zmniejszyła się o około 80%, a przeciętna składka odprowadzana do ZUS wzrosła o ponad 17%.

W wyniku reformy OFE przyjęto także, iż w związku z osiągnięciem przez ubezpieczonego wieku niższego o 10 lat od wieku emerytalnego (tzw. *suwak bezpieczeństwa*), otwarty fundusz emerytalny każdego miesiąca jest obowiązany umorzyć⁹⁰ i przekazać do ZUS część środków z rachunku członka OFE. Przychody z tego tytułu odprowadzane są na rachunek FUS.

Fundusz Rezerwy Demograficznej otrzymał papiery wartościowe gwarantowane lub poręczane przez Skarb Państwa (obligacje KFD), które do czasu ich wykupu będą utrzymywane w FRD. Środki pieniężne z wykupu tych papierów wartościowych lub wpłaty należnych od nich odsetek wraz z pożytkami od tych środków są przekazywane na przychody funduszu emerytalnego FUS.

2. Stan Funduszu Ubezpieczeń Społecznych na początek i koniec roku

W dniu 1 stycznia 2015 r. stan FUS wyniósł (minus) 40.321.678 tys. zł, tj. był o 8.437.058 tys. zł (o 26,5%) niższy od stanu na dzień 1 stycznia 2014 r. W planie po zmianach stan FUS zaplanowano na kwotę (minus) 38.196.791 tys. zł, tym samym stan Funduszu był niższy o 2.124.887 tys. zł (o 5,6%) od zaplanowanego.

A. Stan funduszu na początek roku obejmował:

- środki pieniężne – 773.756 tys. zł., w porównaniu ze stanem z dnia 1 stycznia 2014 r. nastąpił spadek o 302.280 tys. zł (o 28,1%); w porównaniu z planem po zmianach stan środków był wyższy o 523.756 tys. zł (o 209,5%);
- należności – 5.884.180 tys. zł; tym samym odnotowano spadek o 271.894 tys. zł (o 4,4%), w porównaniu ze stanem osiągniętym w dniu 1 stycznia 2014 r.; w relacji do planu po zmianach, stan należności był niższy o 571.750 tys. zł (o 8,9%); w strukturze należności znajdowały się:

⁸⁹ Dz. U. poz. 1717.

⁹⁰ Umorzeniu podlega liczba jednostek rozrachunkowych będących ilorzem liczby jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na rachunku członka OFE i wyrażonej w miesiącach różnicy między wiekiem emerytalnym, a wiekiem członka OFE w dniu dokonywania umorzenia.

- należności od płatników netto (składki na ubezpieczenia społeczne wraz z pochodnymi, pomniejszone o odpis aktualizacyjny) – 3.246.573 tys. zł;
  - rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń – 2.221.572 tys. zł;
  - pozostałe należności – 416.034 tys. zł;
- zobowiązania – (minus) 46.979.614 tys. zł, głównie z tytułu pożyczek z budżetu państwa (39.801.886 tys. zł); w porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 2014 r., zobowiązania wzrosły o 7.862.884 tys. zł (o 20,1%); w porównaniu z planem po zmianach stan zobowiązań był wyższy o 2.076.893 tys. zł (o 4,6%); struktura zobowiązań była następująca:
- zobowiązania wobec OFE – 118.853 tys. zł;
  - pożyczki z budżetu państwa – 39.801.886 tys. zł;
  - podatek dochodowy i składka na ubezp. zdrowotne od świadczeń – 2.461.279 tys. zł;
  - dotacja roku następnego – 1.159.470 tys. zł;
  - rezerwy – 983.394 tys. zł;
  - składka na ubezpieczenia społeczne – 2.183.344 tys. zł;
  - pozostałe zobowiązania – 271.388 tys. zł.

Wyższy stan środków pieniężnych na początek roku był konsekwencją wyższych niż prognozowano wpływów ze składek na ubezpieczenia społeczne pod koniec 2014 r. Znaczna część środków, które zasilili rachunek składowy w ostatnim dniu 2014 r. wpłynęło po terminie umożliwiającym przekazanie ich na wypłatę świadczeń w tym dniu lub dokonanie lokat terminowych.

Należności Funduszu na początek 2015 r. były niższe od planu po zmianach, głównie z powodu mniejszych od zakładanych należności od płatników składek.

Zwiększenie zobowiązań Funduszu na początek 2015 r., w stosunku do planu po zmianach, wynikało głównie ze zwiększenia stanu zobowiązań z tytułu nierozliczonych wpływów na kontach płatników w 2014 r.

B. Pogłębił się ujemny stan FUS na koniec roku. W dniu 31 grudnia 2015 r. wyniósł on (minus) 45.924.320 tys. zł, co w porównaniu z planem po zmianach, (minus) 45.339.705 tys. zł, był niższy o 584.615 tys. zł (1,3%).

Stan Funduszu na koniec 2015 r. obejmował:

- środki pieniężne – 1.373.511 tys. zł, wyższe o 1.123.511 tys. zł (o 449,4%) niż w planie po zmianach;
- należności – 6.483.632 tys. zł, niższe o 452.009 tys. zł (o 6,5%) do planu po zmianach; w strukturze należności znajdowały się:
  - należności od płatników netto (składki na ubezpieczenia społeczne wraz z pochodnymi, pomniejszone o odpis aktualizacyjny) – 3.828.993 tys. zł;
  - rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń (dot. pierwszych terminów stycznia 2016 r.) – 2.231.142 tys. zł;
  - pozostałe należności – 423.497 tys. zł;
- zobowiązania – (minus) 53.781.463 tys. zł, w tym głównie z tytułu pożyczek z budżetu państwa – 45.326.031 tys. zł, były wyższe o 1.256.117 tys. zł (o 2,4%) niż w planie po zmianach; struktura zobowiązań była następująca:
  - zobowiązania wobec OFE – 100.852 tys. zł;
  - pożyczki z budżetu państwa – 45.326.031 tys. zł;
  - podatek dochodowy i składka na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń – 2.576.495 tys. zł;
  - dotacja roku następnego – 2.084.617 tys. zł;
  - rezerwy – 1.020.653 tys. zł;
  - składka na ubezpieczenia społeczne – 2.379.907 tys. zł;
  - pozostałe zobowiązania – 292.908 tys. zł.

Wyższy niż planowano stan Funduszu na koniec 2015 r. wynika z wyższego niż przyjęto w planie po zmianach stanu Funduszu na początku roku (o 5,6%) oraz wyższych przychodów (o 0,4%), a także niższych kosztów (o 0,3%).

Stan środków pozostających na rachunku Funduszu na koniec roku był wyższy od planowanego o 1.123.511 tys. zł, w konsekwencji lepszych niż zakładano wpływów z tytułu składek w ostatnich dniach 2015 r. Środki po sfinansowaniu wypłat dziennych w dniu 31 grudnia pozostały na rachunku bankowym FUS w PKO, gdzie oprocentowanie środków było wyższe niż stawki kwotowań dla depozytów uzyskane od banków na rynku międzybankowym.

Należności Funduszu na koniec 2015 r. były niższe od planowanych, głównie z powodu mniejszych niż przewidywano należności od płatników składek. Kwota należności z tytułu składek (po pomniejszeniu o odpis aktualizacyjny) dotyczy wyłącznie należności powstałych w 2015 r. Z kolei należności z tytułu składek za lata wcześniejsze wykazywane są w danych uzupełniających do bilansu⁹¹, tj.:

- na dzień 31 grudnia 2014 r. – należności z tytułu składek wyniosły 21.289.287 tys. zł (kwota brutto bez pochodnych od składek), w tym odpis aktualizacyjny (minus) 18.193.903 tys. zł, kwota netto należności – 3.095.384 tys. zł;
- na dzień 31 grudnia 2015 r. – należności z tytułu składek wyniosły 21.664.334 tys. zł (kwota brutto bez pochodnych od składek), w tym odpis aktualizacyjny (minus) 18.104.415 tys. zł, kwota netto należności – 3.559.919 tys. zł.

Zobowiązania Funduszu były wyższe od zaplanowanych głównie w wyniku zwiększenia stanu zobowiązań z tytułu nierozliczonych wpływów na kontach płatników. Z kolei wzrost zobowiązań w porównaniu do 2014 r. spowodowany był otrzymaniem przez FUS w trakcie roku pożyczek z budżetu państwa.

3. Przychody Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

W 2015 r. przychody FUS wyniosły według przypisu 196.114.778 tys. zł (100,4% planu po zmianach) i były o 9.537.588 tys. zł (o 5,1%) wyższe niż w roku poprzednim i o 858.466 tys. zł (o 0,4%) wyższe od kwoty określonej w planie po zmianach.

Na łączną kwotę przychodów (według przypisu) złożyły się:

- składki (przypis) – 144.163.518 tys. zł, tj. o 12.052.084 tys. zł (o 9,1%) więcej niż w 2014 r. oraz o 760.921 tys. zł (o 0,5%) mniej niż w planie po zmianach. Wpływy ze składek wyniosły 143.095.784 tys. zł, tj. 100,2% planu, i wzrosły w porównaniu z rokiem poprzednim o 9,1%. Relacja wpływu ze składek do przypisu ze składek wyniosła 99,3%;
- dotacja z budżetu państwa – 42.065.654 tys. zł, tj. o 11.702.861 tys. zł (o 38,5%) większa niż w 2014 r. oraz 100,0% planu po zmianach;
- refundacja z tytułu przekazania składek do OFE – 3.098.381 tys. zł, tj. o 5.170.678 tys. zł (o 62,5%) niższa niż w 2014 r. i o 375.523 tys. zł (o 13,8%) większa niż w planie po zmianach, co wynika ze zmniejszenia liczby członków OFE o ok. 80% na skutek przeprowadzenia w 2014 r. reformy systemu emerytalnego;
- pozostałe przychody – 6.718.881 tys. zł, tj. o 6.600.942 tys. zł (o 49,6%) mniej niż w 2014 r. i o 1.175.542 tys. zł (o 21,2%) więcej niż przewidziano w planie po zmianach, składały się na nie:

⁹¹ Dane wstępne przed wydaniem opinii przez niezależnego biegłego rewidenta.

- przekazane środki zgromadzone na rachunkach członków OFE, w związku z ukończeniem wieku niższego o 10 lat od wieku emerytalnego⁹² – 4.055.869 tys. zł;
  - środki z FRD pochodzące z przeniesienia aktywów z OFE oraz odsetki od tych aktywów – 717.974 tys. zł,
  - wpłacane przez płatników odsetki za zwłokę od nieterminowego opłacania składek – 1.632.714 tys. zł,
  - zwrot nienależnie pobranych świadczeń – 155.607 tys. zł,
- środki z FRD – 0 tys. zł, zgodnie z planem po zmianach;
- pozostałe zwiększenia – 68.343 tys. zł, tj. o 54.262 tys. zł (o 385,4%) więcej niż w 2014 r. i o 68.321 tys. zł więcej niż przewidziano w planie po zmianach; obejmowały głównie pozostałe zwiększenia z tytułu składek.

Wskaźnik ściągłości składek (relacja wpływu ze składek do przypisu składek) na FUS za 2015 r. wyniósł 99,3% i był wyższy o 0,8 punktu procentowego od przyjętego w planie na ten rok.

W latach 2014-2015 udział wpływów ze składek (przypis) w przychodach (przypis) FUS ogółem zwiększył się z 70,8% do 73,5%, tj. o 2,7 pkt procentowego.

Nastąpiło również zwiększenie udziału dotacji (łącznie z wpływami rekompensującymi kwoty składek przekazanych do OFE) w przychodach (przypis) FUS ogółem z 20,7% do 23%, tj. o 2,3 pkt procentowego, jak również zwiększenie udziału samej dotacji z budżetu państwa z 16,3% do 21,4%, tj. o 5,1 pkt procentowego.

W odniesieniu do planu po zmianach odnotowano niepełne wykonanie w: funduszu emerytalnym – o 312.905 tys. zł (o 0,4%), funduszu rentowym – o 103.644 tys. zł (o 0,3%), funduszu chorobowym – o 81.751 tys. zł (o 0,7%) i funduszu wypadkowym – o 262.621 tys. zł (o 3,9%).

4. Gospodarowanie wolnymi środkami i zarządzanie aktywami Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Wartość nominalna portfela aktywów FUS na dzień 31 grudnia 2015 r. wynosiła 1.373,2 mln zł środków na rachunkach bankowych. Z kolei wartość nominalna portfela aktywów FUS na dzień 31 grudnia 2014 r. wynosiła 773,7 mln zł, w tym 152,2 mln zł środków na rachunkach bankowych oraz 621,5 mln zł na lokatach bankowych.

Ze środków FUS, stanowiących okresowe nadwyżki gromadzone na rachunkach bankowych, Zakład w 2015 r. zawarł 705 terminowych lokat bankowych, w tym: 559 jednodniowych, 8 – dwudniowych, 132 – trzydniowych, 6 – czterodniowych.

Kwoty lokat wynosiły od 1,8 mln zł do 1.000,0 mln zł, z oprocentowaniem w skali rocznej od 0,65% do 3,2%. Średnia kwota lokaty była następująca: w I kw. – 533,8 mln zł, II kw. – 515,2 mln zł, III kw. – 502,5 mln zł i IV kw. – 495,0 mln zł. Dokonano lokat na łączną kwotę 361.180,4 mln zł i uzyskano z tego tytułu przychody (odsetki) dla FUS w kwocie 21,3 mln zł.

W 2015 r. dokonano lokat na kwotę o 35,140,4 mln zł (o 8,9%) mniejszą niż w 2014 r., uzyskując z tego tytułu przychód mniejszy o 14,5 mln zł (o 40,5%).

W 2015 r. nie wystąpiły przypadki zagrożeń dla terminowej realizacji wypłat świadczeń w związku z dokonywaniem lokat wolnych środków FUS.

⁹² Wymienionych w art. 111c ust. 1 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych.

W toku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w gospodarowaniu i zarządzaniu przez ZUS wolnymi środkami i aktywami FUS.

5. Wydatki (koszty) Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

W ustawie budżetowej koszty realizacji zadań (wydatki) Funduszu ustalono na 202.399.226 tys. zł. Zrealizowane koszty (wydatki) w kwocie 201.717.420 tys. zł były o 681.806 tys. zł (o 0,3%) niższe od kwoty określonej w planie po zmianach. W porównaniu z 2014 r. były one wyższe o 6.703.172 tys. zł (o 3,4%). Na ogólną kwotę kosztów realizacji zadań Funduszu złożyły się:

- transfery na rzecz ludności – 195.851.586 tys. zł, tj. o 7.761.517 tys. zł (o 4,1%) więcej od wykonania w roku poprzednim i o 950.517 tys. zł (o 0,5%) mniej niż w planie po zmianach, w tym:
  - emerytury i renty (łącznie z dodatkami) – 174.565.772 tys. zł, tj. o 5.754.104 tys. zł (o 3,4%) więcej od wykonania w 2014 r. i o 628.574 tys. zł (o 0,4%) mniej niż w planie po zmianach;
  - pozostałe świadczenia – 21.285.814 tys. zł, tj. o 2.007.413 tys. zł (o 10,4%) więcej od wykonania w 2014 r. i o 321.943 tys. zł (o 1,5%) mniej niż w planie po zmianach;
- pozostałe – 3.646.416 tys. zł, tj. o 26.160 tys. zł (o 0,7%) więcej od wykonania w 2014 r. i o 44.986 tys. zł (o 1,2%) mniej niż w planie po zmianach, z tego:
  - odpis na działalność ZUS – 3.430.000 tys. zł, tj. 100% wykonania w 2014 r. i w relacji do planu po zmianach;
  - prewencja rentowa – 179.318 tys. zł, tj. o 1.215 tys. zł (o 0,7%) więcej od wykonania w roku poprzednim i o 17.982 tys. zł (o 9,1%) mniej niż w planie po zmianach;
  - prewencja wypadkowa – 33.089 tys. zł, tj. o 24.587 tys. zł (o 289,2%) więcej od wykonania w roku poprzednim i o 11.721 tys. zł (o 26,2%) mniej niż w planie po zmianach;
  - koszt obsługi kredytów – 0 zł, w planie po zmianach – 15 tys. zł;
  - pozostałe koszty – 4.009 tys. zł, tj. o 358 tys. zł (o 9,8%) więcej od wykonania w 2014 r., o 283 tys. zł (o 6,6%) mniej od kwoty w planie po zmianach; dotyczyły wynagrodzeń dla płatników składek z tytułu wykonywania zadań związanych z ustalaniem prawa do świadczeń i ich wysokości oraz wypłatą świadczeń z ubezpieczenia chorobowego – głównie z powodu niższego ukształtowania się wydatków na zasiłki, stanowiących podstawę naliczenia wynagrodzenia przez płatników. Jednocześnie nie wszyscy płatnicy składek skorzystali z ustawowej możliwości odliczenia wynagrodzenia w wysokości 0,1% kwoty prawidłowo wypłaconych świadczeń, przysługującego im z tytułu wykonywania zadań związanych z ustalaniem prawa i wysokości świadczeń z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz ich wypłaty;
- pozostałe zmniejszenia – 2.219.418 tys. zł, tj. o 1.084.505 tys. zł (o 32,8%) mniej od wykonania w 2014 r. i o 313.697 tys. zł (o 16,5%) więcej niż w planie po zmianach, na powyższą kwotę złożyły się przede wszystkim:
  - zwiększenie odpisu aktualizującego należności z tytułu składek – o 749.704 tys. zł;
  - zwiększenie odpisów aktualizujących należności z tytułu odsetek – o 1.343.092 tys. zł.

Koszty świadczeń emerytalno-rentowych wyniosły 174.565.772 tys. zł i były niższe o 628.574 tys. zł (o 0,4%) od planu po zmianach. W porównaniu do 2014 r. odnotowano wzrost tych kosztów o 5.754.104 tys. zł (o 3,4%). Z kwoty tej sfinansowano:

- koszty świadczeń emerytalnych – 127.720.086 tys. zł;

- wydatki na renty - 41.163.154 tys. zł;
- dodatki do emerytur i rent (pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie) - 5.682.532 tys. zł.

Z tytułu wypłaty pozostałych świadczeń w 2015 r. poniesiono koszty w kwocie 21.285.814 tys. zł (98,5% planu po zm.), w tym m.in.:

- zasiłki chorobowe – 9.826.943 tys. zł (98,7% planu po zm.);
- zasiłki macierzyńskie – 7.555.672 tys. zł (98,9% planu po zm.);
- zasiłki pogrzebowe – 1.294.156 tys. zł (98,0% planu po zm.);
- świadczenia rehabilitacyjne – 1.370.389 tys. zł (99,5% planu po zm.).

W 2015 r. przeciętna miesięczna wysokość świadczenia emerytalno-rentowego wyniosła 1.967,16 zł. Świadczenie to było niższe od planu o 0,3% oraz wyższe o 3,4% w porównaniu do 2014 r. Powodem była zmiana w trakcie roku wskaźnika waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych – wobec zakładanej w ustawie budżetowej waloryzacji procentowej przeprowadzona została waloryzacja kwotowo-procentowa (tzw. waloryzacja mieszana). Świadczenia emerytalno-rentowe w miesiącu pobierało średnio 7.333,5 tys. osób (bez osób posiadających także prawo do świadczenia rolniczego).

5.1. Pożyczki i kredyty

FUS otrzymał z budżetu państwa od czerwca do grudnia 2015 r. cztery nieoprocentowane pożyczki⁹³ na kwotę 5.524.145 tys. zł – z przeznaczeniem na uzupełnienie środków pozwalających na pełne i terminowe sfinansowanie wypłaty świadczeń gwarantowanych przez państwo. W celu zachowania płynności finansowej, do końca roku nie dokonywano spłaty pożyczek. Zadłużenie FUS z tytułu pożyczek wzrosło z 39.801.886 tys. zł na koniec 2014 r. do 45.326.031 tys. zł na koniec 2015 r. (o 13,9%).

W 2015 r. Fundusz nie zaciągał kredytów, w związku z czym nie poniósł kosztów z tytułu ich obsługi. Nie korzystano również ze środków w ramach zawartych w 2014 r. 5 umów kredytowych w łącznej wysokości 2 mld zł⁹⁴, do wykorzystania do 31 marca 2016 r., z możliwością przedłużenia okresu ich obowiązywania.

Przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przewidują możliwość wykorzystania środków FRD na uzupełnienie wynikającego z przyczyn demograficznych niedoboru funduszu emerytalnego. W 2015 roku fundusz emerytalny FUS nie był zasilany środkami z FRD.

5.2. Fundusze rezerwowe

W ramach FUS wyodrębnia się fundusze rezerwowe dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i wypadkowego⁹⁵. W 2015 r. – podobnie jak w latach poprzednich – Zakład nie wyodrębnił tych funduszy. Przyczyną było niespełnienie przesłanki ustawowej⁹⁶, tj. brak wystarczających środków finansowych, pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunku FUS⁹⁷, pomniejszonego o kwoty niezbędne do zapewnienia wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku.

⁹³ Art. 8 pkt 2 lit. e) ustawy budżetowej na 2015 r. z dnia 15 stycznia 2015 r. – Minister Finansów upoważniony został do udzielenia pożyczek dla FUS do kwoty 12.000.000 tys. zł.

⁹⁴ Uzyskano kredyt rewolwingowy w formie otwartej linii, z możliwością dokonywania spłat i ciągnień kredytu w trakcie trwania umowy (spłacone kwoty wykorzystanego kredytu mogą być ponownie wykorzystywane, łącznie z pozostałą częścią udzielonego kredytu).

⁹⁵ Art. 55 ust. 1 pkt 5 ustawy o s.u.s.

⁹⁶ Jak wyżej – art. 56 ust. 1 pkt 1 i 2.

⁹⁷ Do 31 stycznia 2014 r. każdy z trzech funduszy posiadał odrębny rachunek bankowy. W związku ze zmianą brzmienia art. 55, wprowadzoną ustawą z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych, od 1 lutego 2014 r. nie prowadzi się odrębnych rachunków bankowych dla tych funduszy.

Stan środków na rachunku FUS, z których powinny być utworzone fundusze rezerwowe, na dzień 31 grudnia 2015 r. wynosił 1.373.510,9 tys. zł⁹⁸. Z kolei stan tych środków, w relacji do wypłaconych świadczeń za styczeń 2016 r., wyniósł 8,3%.

5.3. Wynik finansowy

Stan Funduszu na koniec 2015 r. wyniósł (minus) 45.924.320 tys. zł.

Należności Funduszu na koniec 2015 r. zwiększyły się, w stosunku do stanu na koniec 2014 r., o 599.452 tys. zł, co wynikało głównie ze wzrostu należności od płatników z tytułu składek.

Na zwiększenie zobowiązań Funduszu na koniec 2015 r., w porównaniu z 2014 r., o 6.801.849 tys. zł, wpłynęło w zasadniczej mierze otrzymanie w 2015 r. pożyczek z budżetu państwa w łącznej kwocie 5.524.145 tys. zł.

5.4. Wpływ reformy OFE oraz prognoza FUS

W rezultacie przeniesienia aktywów OFE do funduszu emerytalnego FUS oraz wprowadzenia mechanizmu tzw. *suwaka*, przychody FUS w 2014 r. wzrosły o 11.046.567 tys. zł. Przewiduje się, że w kolejnych latach wzrost przychodów FUS z tych tytułów wyniesie: 2015 r. – 4.798.974 tys. zł, 2016 r. – 4.890.974 tys. zł, 2017 r. – 4.896.974 tys. zł, 2018 r. – 13.851.635 tys. zł.

Przychody z tytułu odsetek oraz wykupu papierów wartościowych gwarantowanych lub poręczanych przez Skarb Państwa (obligacje KFD), szacowane są następująco: 2015 r. – 717.974 tys. zł, 2016 r. – 717.974 tys. zł, 2017 r. – 717.974 tys. zł, 2018 r. – 9.536.635 tys. zł.

W ramach *suwaka* przewiduje się uzyskać następujące kwoty: 2015 r. – 4.081.000 tys. zł, 2016 r. – 4.173.000 tys. zł, 2017 r. – 4.179.000 tys. zł, 2018 r. – 4.315.000 tys. zł.

Według sporządzonej w ZUS *Prognozy wpływów i wydatków FUS na lata 2017–2021*⁹⁹, szacuje się dalszy wzrost deficytu. Saldo roczne¹⁰⁰ (ujemne w kwotach nominalnych) według prognoz ma wynieść¹⁰¹ 56,3 mld zł w 2017 r., 58,4 mld zł w 2018 r., 61,4 mld zł w 2019 r., 64,3 mld zł w 2020 r. oraz 68,7 mld zł w 2021 r.

Wpływy FUS, w porównaniu z rokiem poprzednim, mają wzrastać każdego roku o 8,4–10,5 mld zł, tj. w 2018 r. – o 8,4 mld zł, 2019 r. – o 9,3 mld zł, 2020 r. – o 10,5 mld zł, 2021 r. – o 10,3 mld zł. Z kolei wydatki mają wzrastać o 10,5–14,8 mld zł, tj. w 2018 r. – o 10,5 mld zł, 2019 r. – o 12,4 mld zł, 2020 r. – o 13,2 mld zł, 2021 r. – o 14,8 mld zł.

Przewiduje się iż wydolność (iloraz wpływów i wydatków) Funduszu w latach 2017–2021 będzie utrzymywała się na stałym poziomie 74–75%, tj. w latach 2017–2019. – 74%, 2020 r. – 75%, 2021 r. – 74%.

Dane o wykonaniu przychodów i kosztów przedstawiono w tabeli stanowiącej załącznik nr 5 do informacji.

6. Sprawozdania

Roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego FUS w układzie zadaniowym (Rb-BZ2), kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego FUS Rb-33 i Rb-40 oraz sprawozdania za IV kwartał o stanie należności i zobowiązań (Rb-N, Rb-Z i Rb-UN, Rb-UZ), a także miesięczne

⁹⁸ Dane wstępne, przed badaniem sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta.

⁹⁹ Opracowanie Departamentu Statystyki i Prognoz Aktuarialnych, grudzień 2015 r.

¹⁰⁰ Różnica wpływów i wydatków, wynik finansowy wyłącznie z rocznej działalności Funduszu.

¹⁰¹ Do analizy wybrano wariant nr 1 *pośredni*. ZUS przygotował też prognozy w wariantach nr 2 *pesymistycznym* i nr 3 *optymistycznym*. Prognoza została przygotowana na podstawie stanu prawnego obowiązującego na dzień zakończenia budowy modelu prognostycznego.

sprawozdanie z wykonania wybranych elementów planu finansowego FUS za okres od początku roku do dnia 31 grudnia 2015 r. – Rb-FUS, przekazują prawdziwy obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań.

Sprawozdania Zakład przekazał w obowiązujących terminach.

7. Księgi rachunkowe

FUS posiadał opracowaną i zatwierdzoną do stosowania politykę (zasady) rachunkowości. Ustanowione zostały również procedury kontroli finansowo-księgowej dokumentów. Dokumentacja ta była dostępna dla pracowników w bazie wewnętrznych aktów prawnych. Stosownie do standardów rachunkowości określono stanowiska i zakresy obowiązków osób odpowiedzialnych za wykonywanie poszczególnych czynności w ramach systemu rachunkowości, w tym kontroli funkcjonalnej. Zatwierdzanie zapisów księgowych odbywało się na bieżąco. Do prowadzenia rachunkowości wykorzystywany jest system informatyczny mySAP ERP z 2010 r. .

Zasady ochrony danych, w tym metody zabezpieczenia dostępu do danych oraz systemu ich przetwarzania określone zostały w dokumentacji opisującej przyjęte zasady rachunkowości. System księgowości komputerowej zapewniał ciągłość numeracji zapisów w dzienniku (lub dziennikach częściowych), trwałość zapisów i brak możliwości ich modyfikacji, pozwalał na bieżące zatwierdzanie zapisów księgowych i umożliwiał ustalenie osoby odpowiedzialnej za treść zapisu. System nie wymagał, ani automatycznie nie wymuszał, zatwierdzenia zapisów przed datą sporządzenia (lub wygenerowaniem) sprawozdań budżetowych.

Księgi rachunkowe FUS prowadzone są w ramach jednostek samobilansujących się, którymi są oddziały Zakładu oraz komórka Centrali Zakładu zajmująca się ewidencją operacji na szczeblu centralnym. Jednostki samobilansujące się prowadzą odrębną ewidencję księgową oraz sporządzają okresowe sprawozdania. Miejscem prowadzenia ksiąg rachunkowych FUS jest siedziba Centrali Zakładu – dla ksiąg rachunkowych w zakresie operacji na szczeblu centralnym oraz siedziby oddziałów Zakładu – dla ksiąg rachunkowych oddziałów Zakładu.

Na podstawie prowadzonej przez Centralę Zakładu ewidencji operacji w urządzeniach księgowych oraz zapisów księgowych stwierdzono, że przyjęte przez Zakład mechanizmy kontrolne operacji gospodarczych działały poprawnie, tj. w sposób ciągły i spójny dla każdego działania, zostawiając wystarczający ślad rewizyjny oraz dostarczając dowodów na przestrzeganie przyjętych procedur.

Biegły rewident badający sprawozdanie finansowe FUS za 2014 r. przedstawił pozytywną opinię.

8. Wykonanie zadań

Planując wydatki FUS w układzie zadaniowym, Zakład jako dysponent funduszu, wyróżnił dwa zadania. W ramach funkcji 13 Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny zadanie 13.2 *Świadczenia społeczne* i w ramach funkcji 22 *Planowanie strategiczne oraz obsługa administracyjna i techniczna* zadanie 22.2. *W Obsługa administracyjna*.

Na realizację zadania 13.2, na które zaplanowano 196.063.993 tys. zł, wydatkowano 197.044.213 tys. zł (99,5% planu po zmianach). Jego celem było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych oraz zaopatrzenia społecznego, zaś miernikiem wskaźnik ściągłości składek (98,5%). Na koniec 2015 r. wskaźnik ten wyniósł 99,3%, tj. o osiem dziesiątych punktu procentowego więcej od założonego.

Dla monitorowania realizacji podzadania 13.2.1. *Świadczenia społeczne realizowane w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego*, którego celem była terminowa realizacja należnych świadczeń, przyjęto miernik będący relacją kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie, do kwoty wypłaconych świadczeń w wysokości 0,01%. W 2015 r. ukształtował się on na poziomie 0,01%.

Założono, iż cel zadania 13.2. zostanie osiągnięty przez następujące działania przypisane do podzadania 13.2.1.:

- a) 13.2.1.1. *Emerytury łącznie z dodatkami przysługujące z ubezpieczenia społecznego*, którego celem była realizacja świadczeń emerytalnych; na działania planowano po zmianach 131.935.451 tys. zł – wydatkowano zaś 131.409.361 tys. zł (99,6% planu); jako miernik realizacji działania przyjęto liczbę emerytów, która w 2015 r. ustalona została na poziomie 5.161,6 tys. osób, wyniosła zaś 5.158,7 tys. osób;
- b) 13.2.1.2. *Renty łącznie z dodatkami przysługujące z ubezpieczenia społecznego*, którego celem była realizacja świadczeń rentowych; na działania planowano po zmianach 43.258.895 tys. zł – wydatkowano zaś 43.156.412 tys. zł (99,8%); jako miernik realizacji działania przyjęto liczbę rencistów - 2.299,5 tys. osób, która wyniosła 2.274,5 tys. osób;
- c) 13.2.1.3. *Pozostałe świadczenia przysługujące z ubezpieczenia społecznego*, którego celem była realizacja świadczeń z ubezpieczenia społecznego należnych w czasie niezdolności do pracy spowodowanej chorobą, macierzyństwem, wypadkiem przy pracy czy śmiercią; na realizację działania planowano po zmianach 21.607.757 tys. zł, wydatkowano zaś 21.285.814 tys. zł (98,5%); jako miernik realizacji działania przyjęto udział wydatków na świadczenia krótkoterminowe w wydatkach na transfery na rzecz ludności (10,7%), który wyniósł 10,9%;
- d) 13.2.1.4. *Prewencja i rehabilitacja*, którego celem miało być utrzymanie lub przywrócenie zdolności do pracy. Na realizację planowano przeznaczyć 242.110 tys. zł; jako miernik przyjęto liczbę osób poddanych rehabilitacji, która w 2015 r. ustalona została na poziomie 82,9 tys. osób. Na rehabilitację wydatkowano 212.407 tys. zł (87,7% planu) i objęto nią 80,7 tys. osób.

Na realizację zadania 22.2.W *Obsługa administracyjna* wydatkowano w 2015 r. 3.434.009 tys. zł, z planowanych 3.449.292 tys. zł (99,6% planu po zmianach). Zgodnie z obowiązującymi regulacjami¹⁰², nie określono dla nich celu i miernika.

Fundusz Emerytur Pomostowych

1. Stan Funduszu Emerytur Pomostowych na początek i koniec roku

A. Na stan Funduszu, który w dniu 1 stycznia 2015 r. wyniósł 223.973 tys. zł (105,1% kwoty planowanej, złożyły się:

- środki pieniężne – 179.694 tys. zł, wyższe o 155.004 tys. zł od kwoty planowanej (o 627,8%);
- ulokowane środki finansowe – 49.520 tys. zł, tj. niższe o 142.549 tys. zł (o 74,2%);
- należności – 5.490 tys. zł, niższe o 1.454 tys. zł (o 20,9%); w strukturze należności znajdowały się:
  - należności z tytułu składek (netto) – 3.470 tys. zł;
  - należności z tytułu niezapłaconych odsetek od składek (netto) – 215 tys. zł;
  - rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń następnego miesiąca – 1.480 tys. zł;
  - pozostałe należności – 324 tys. zł;
- zobowiązania (minus) – 10.731 tys. zł, niższe o 229 tys. zł (o 2,2%); struktura zobowiązań była następująca:
  - podatek dochodowy i składka na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń – 4.875 tys. zł;
  - rezerwy – 1.518 tys. zł;
  - rozrachunki z tytułu nierozliczonych wpłat składek – 3.874 tys. zł;
  - pozostałe zobowiązania – 464 tys. zł.

¹⁰² Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 17 czerwca 2014 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na 2015 r. (Dz. U. poz. 825).

Stan Funduszu na początek roku był wyższy od planowanego o 5,1% co wynika głównie z faktu, że w 2014 r. koszty FEP były niższe od przewidywanych.

Wyższy niż zakładano stan środków pieniężnych o 627,8% oraz niższy od planowanego stan ulokowanych środków finansowych o 74,2% wynika z faktu, że w 2014 roku Fundusz sprzedał obligacje o wartości nominalnej 170.558 tys. zł, których planowany termin wykupu przypadał na styczeń 2015 r. Środki ze sprzedaży tych obligacji zostały w części przeznaczone na wypłatę bieżących świadczeń, zaś pozostała część została ulokowana w depozytach bankowych.

Należności Funduszu na początek 2015 r. były o 20,9% niższe od planu, głównie z powodu niższej kwoty należności od płatników składek, w wyniku objęcia odpisem aktualizującym ich wartość.

Zobowiązania były o 2,2% wyższe od planowanych, głównie z powodu większych niż zakładano zobowiązań z tytułu nierozliczonych wpływów składek.

B. Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2015 r. wyniósł 58.172 tys. zł. W stosunku do kwoty zaplanowanej (minus 1.140 tys. zł) był wyższy o 59.312 tys. zł (o 5202,8%). Na powyższą kwotę złożyły się:

- środki pieniężne – 64.796 tys. zł, wyższe o 60.463 tys. zł (o 1.395,4%);
- ulokowane środki finansowe – 0 tys. zł (zgodnie z planem);
- należności – 5.712 tys. zł, niższe o 1.974 tys. zł (o 25,7%); w strukturze należności znajdowały się:
  - należności z tytułu składek (netto) – 3.873 tys. zł;
  - należności z tytułu niezapłaconych odsetek od składek (netto) – 719 tys. zł;
  - rozrachunki z tytułu wypłaconych świadczeń następnego miesiąca – 1.097 tys. zł;
  - pozostałe należności – 23 tys. zł;
- zobowiązania (minus) – 12.335 tys. zł, niższe o 824 tys. zł (o 6,3%); struktura zobowiązań była następująca:
  - wpływy do wyjaśnienia – 33 tys. zł;
  - podatek dochodowy i składka na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń – 6.444 tys. zł;
  - rezerwy – 2.080 tys. zł;
  - rozrachunki z tytułu nierozliczonych wpłat składek – 3.643 tys. zł;
  - pozostałe zobowiązania – 135 tys. zł.

W relacji do stanu na początek roku, stan Funduszu zmniejszył się o 165.801 tys. zł (o 74,0%).

Wyższy niż planowano stan Funduszu na koniec 2015 r. (o 59.312 tys. zł) był wynikiem przede wszystkim niższych w stosunku do zakładanych kosztów FEP (o 48.835 tys. zł).

Należności Funduszu na koniec 2015 r. były o 1.974 tys. zł niższe od planu, głównie z powodu mniejszej od zakładanych w ustawie należności od płatników składek jak również niższych od zakładanych rozrachunków z tytułu wypłaconych świadczeń¹⁰³. Kwota należności z tytułu składek (po pomniejszeniu o odpis aktualizacyjny) dotyczy wyłącznie należności powstałych w 2015 r. Z kolei należności z tytułu składek za lata wcześniejsze wykazywane są w danych uzupełniających do bilansu¹⁰⁴, tj.:

- na dzień 31 grudnia 2014 r. – należności z tytułu składek wyniosły 8.145 tys. zł (kwota brutto bez pochodnych od składek), w tym odpis aktualizacyjny (minus) 4.675 tys. zł, kwota netto należności – 3.470 tys. zł;

¹⁰³ Wyjaśnienia członka Zarządu ZUS dla NIK z 21 marca 2016 r. Tekst użyty w opracowaniu ZUS pt.: „Informacja z wykonania planu budżetu państwa w części 73 – ZUS. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych. Sprawozdanie z wykonania planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej. ZUS 2015”.

¹⁰⁴ Dane wstępne przed wydaniem opinii przez niezależnego biegłego rewidenta.

- na dzień 31 grudnia 2015 r. – należności z tytułu składek wyniosły 7.450 tys. zł (kwota brutto bez pochodnych od składek), w tym odpis aktualizacyjny (minus) 3.578 tys. zł, kwota netto należności – 3.872 tys. zł.

Zobowiązania na koniec roku były o 824 tys. zł niższe od planowanych, na co złożyła się niewykorzystana zaliczkowa dotacja z roku następnego na wypłatę świadczeń pierwszych terminów stycznia 2016 r. oraz mniejsze od założonych w planie zobowiązania z tytułu podatków i składek na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń¹⁰⁵.

Nie wystąpiły zobowiązania długoterminowe.

2. Przychody

W 2015 r. Fundusz osiągnął przychody w wysokości 236.216 tys. zł, tj. 99,9% zaplanowanej kwoty i 100,1% przychodów osiągniętych w 2014 r. (236.095 tys. zł). Złożyły się na nie (wskaźnik wykonania planu i wykonania w 2014 r. w nawiasach):

- wpływy ze składek (przypis) – 231.224 tys. zł (99,3% i 101,6%);
- pozostałe przychody (przypis) – 3.470 tys. zł (119,9% i 50,7%), pochodziły głównie z oprocentowania lokat oraz odsetki od należności z tytułu składek;
- pozostałe zwiększenia – 1.523 tys. zł (186,4% i 90,6%), pochodziły z rozwiązanych odpisów aktualizujących oraz z wyceny papierów wartościowych.

3. Gospodarowanie wolnymi środkami i zarządzanie aktywami

Wartość nominalna aktywów FEP na dzień 31 grudnia 2015 r. wynosiła 64.800 tys. zł (według wyceny – 64.900 tys. zł), w tym:

- środki finansowe na rachunkach bankowych – 24.800 tys. zł;
- depozyty bankowe – 40.000 tys. zł (wg wyceny – 40.100 tys. zł).

Wartość nominalna portfela aktywów FEP na dzień 31 grudnia 2014 r. wynosiła 229.400 tys. zł (według wyceny – 229.200 tys. zł), w tym:

- środki finansowe na rachunkach bankowych – 300 tys. zł;
- depozyty bankowe – 179.100 tys. zł (według wyceny – 179.400 tys. zł);
- papiery wartościowe (obligacje skarbowe) – 50.000 tys. zł (według wyceny – 49.500 tys. zł).

W 2015 r. wartość nominalna aktywów Funduszu zmniejszyła się o 164.600 tys. zł (o 71,8%), zaś wartość aktywów według wyceny – o 164.300 tys. zł (o 71,7%).

Z uwagi na fakt, że wydatki z FEP w 2015 roku były większe niż przychody, stan aktywów FEP na koniec 2015 roku uległ zmniejszeniu w porównaniu do stanu środków na koniec 2014 r.

Ze środków FEP, Zakład w 2015 r. zawarł 254 terminowych lokat bankowych, z tego: 187 jednodniowych, trzy – dwudniowe, 48 – trzydniowych, dwa – czterodniowe, jedną – siedmiodniową, jedną – 14-dniową, jedną – 28-dniową, trzy – 30-dniowe, trzy – 31-dniowe, trzy – 32-dniowe i dwie – 33-dniowe.

Kwoty lokat wynosiły od 3.700 tys. zł do 140.000 tys. zł, z oprocentowaniem w skali rocznej od 0,70% do 3,10%, przy czym średnia kwota lokaty była następująca: I kw. – 27.700 tys. zł, II kw. – 28.000 tys. zł, III kw. – 25.400 tys. zł i IV kw. – 19.000 tys. zł.

¹⁰⁵ Wyjaśnienia członka Zarządu ZUS dla NIK z 21 marca 2016 r. Tekst użyty w opracowaniu ZUS j.w.

Dokonano lokat na łączną kwotę 6.399.000 tys. zł, uzyskując przychody z odsetek dla FEP w kwocie 2.100 tys. zł. Dla porównania, w 2014 r. zawarto 258 lokat na kwotę 6.673.600 tys. zł, uzyskując przychody z odsetek w kwocie 1.100 tys. zł.

Udział depozytów bankowych w aktywach FEP na koniec 2015 r. wyniósł 61,8% (w 2014 r. – 78,3%) natomiast udział środków finansowych na rachunkach bankowych – 38,2% (w 2014 r. – 0,1%).

W celu zapewnienia niezbędnych środków na wypłatę świadczeń, zgodnie z rekomendacją Komitetu ds. aktywów w ZUS, dwukrotnie dokonano sprzedaży obligacji skarbowych, tj. w grudniu 2014 r. – 170.600 tys. zł oraz w czerwcu 2015 r. – 50.000 tys. zł.

W toku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w gospodarowaniu i zarządzaniu przez ZUS wolnymi środkami i aktywami FEP.

4. Koszty

W 2015 r. koszty Funduszu wyniosły 402.017 tys. zł, tj. 89,2% zaplanowanej kwoty i 131,5% wykonania w 2014 r. (305.751 tys. zł). Główną pozycją były transfery na rzecz ludności – 399.041 tys. zł (89,5% planu), w tym:

- emerytury pomostowe dla osób uprawnionych¹⁰⁶ – 399.006 tys. zł (89,5% planu);
- pozostałe świadczenia – 36 tys. zł (39,1% planu).

Niższe wykonanie wydatków na emerytury pomostowe wynika z mniejszego przyrostu liczby wypłaconych świadczeń niż planowano. Z kolei niższe wykonanie wydatków na pozostałe świadczenia spowodowane było niższą niż zakładano wypłatą odsetek z tytułu opóźnień w ustalaniu prawa do świadczeń¹⁰⁷.

Według danych ZUS przeciętna liczba świadczeniobiorców wyniosła 13,7 tys. osób, co w porównaniu do 2014 r. oznacza wzrost o 27,7%. Powyższy wzrost wynika głównie z większej liczby nowo przyznanych emerytur pomostowych. Wysokość wypłacanego w 2015 r. świadczenia wyniosła średnio 2.422,06 zł.

Fundusz w 2015 r. nie otrzymał dotacji z budżetu państwa.

4.1. Wynik finansowy oraz prognoza FEP

Przychody FEP według przypisu w 2015 r. były niższe o 165.801 tys. zł od kosztów. Stan funduszu na koniec roku wyniósł 58.172 tys. zł.

Należności na koniec 2015 r. zwiększyły się w stosunku do 2014 r. o 222 tys. zł, przyczyną tego stanu był wzrost należności od płatników składek.

Zobowiązania Funduszu na koniec 2015 r. zwiększyły się, w porównaniu z 2014 r., o 1.604 tys. zł, przede wszystkim na skutek wzrostu zobowiązań z tytułu podatków i składek na ubezpieczenie zdrowotne od świadczeń.

W 2015 r. przychody Funduszu były niższe od poniesionych wydatków, a bieżący niedobór został pokryty ze środków zgromadzonych w Funduszu w latach poprzednich (ulożonych w papierach wartościowych lub na rachunkach bankowych) bez konieczności zasilania FEP dotacją z budżetu państwa. Stan środków pieniężnych na koniec roku wyniósł 64.796 tys. zł i uległ zmniejszeniu o 114.898 tys. zł.

¹⁰⁶ Warunki nabywania prawa do emerytury pomostowej określone zostały w ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. poz. 1656, ze zm.).

¹⁰⁷ Wyjaśnienia członka Zarządu ZUS dla NIK z 21 marca 2016 r. Tekst użyty w przywołanym opracowaniu ZUS.

W planie finansowym FEP na 2016 r.¹⁰⁸ w przychodach Funduszu przewidziano dotację z budżetu państwa w kwocie 279.551 tys. zł. Zobowiązania na koniec roku, w porównaniu ze stanem na 1 stycznia 2016 r., mają wzrosnąć z (minus) 12.691 tys. zł do (minus) 15.908 tys. zł.

Według sporządzonej przez ZUS *Prognozy wpływów i wydatków FEP na lata 2017–2021*¹⁰⁹, szacuje się dalszy wzrost deficytu FEP. Saldo roczne¹¹⁰ (ujemne w kwotach nominalnych) według prognoz ma wynieść¹¹¹ 459 mln zł w 2017 r., 634 mln zł w 2018 r., 823 mln zł w 2019 r., 1.015 mln zł w 2020 r. oraz 1.180 mln zł w 2021 r.

Wpływy składkowe FEP mają wzrosnąć z 253 mln zł w 2017 r. do 315 mln zł w 2021 r. (o 24,5%), natomiast wydatki z 711 mln zł w 2017 r. do 1.494 mln zł w 2021 r. (o 110,1%).

2015 r. był drugim z rzędu rokiem, kiedy przychody FEP były niższe od poniesionych wydatków, powodując konieczność skorzystania z nadwyżki zgromadzonych środków w latach ubiegłych. W 2016 r. sytuacja finansowa FEP ulegnie dalszemu pogorszeniu i zajdzie konieczność uzupełnienia jego środków dotacją z budżetu państwa.

Dane o wykonaniu przychodów i kosztów przedstawiono w tabeli stanowiącej załącznik nr 6 do informacji.

5. Sprawozdania

Kwartalne sprawozdania z wykonania planu finansowego FEP: Rb-33, Rb-40, Rb-BZ2 oraz sprawozdania za IV kwartał o stanie należności i zobowiązań¹¹² Rb-N, Rb-Z i Rb-UN i Rb-UZ, przekazują prawdziwy obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań.

Powyższe sprawozdania Zakład przekazał w obowiązujących terminach.

Zakład nie dokonywał korekty powyższych sprawozdań.

6. Księgi rachunkowe

Dla FEP została opracowana i zatwierdzona przez Zarząd ZUS do stosowania polityka (zasady) rachunkowości. Ustanowione zostały również procedury kontroli finansowo-księgowej dokumentów. Dokumentacja ta była dostępna dla pracowników. Stosownie do standardów rachunkowości określono stanowiska i zakresy obowiązków osób odpowiedzialnych za wykonywanie poszczególnych czynności w ramach systemu rachunkowości, w tym kontroli funkcjonalnej. Zatwierdzanie zapisów księgowych odbywało się na bieżąco. Do prowadzenia rachunkowości wykorzystywany był system informatyczny mySAP ERP z 2010 r.

Zasady ochrony danych, w tym metody zabezpieczenia dostępu do danych oraz systemu ich przetwarzania określone zostały w dokumentacji opisującej przyjęte zasady rachunkowości. System księgowości komputerowej zapewniał ciągłość numeracji zapisów w dzienniku (lub dziennikach częściowych), trwałość zapisów i brak możliwości ich modyfikacji, pozwalał na bieżące zatwierdzanie zapisów księgowych i umożliwiał ustalenie osoby odpowiedzialnej za treść zapisu. System nie wymagał, ani automatycznie nie wymuszał, zatwierdzenia zapisów przed datą sporządzenia (lub wygenerowaniem) sprawozdań budżetowych.

¹⁰⁸ Przyjętym w ustawie budżetowej na 2016 r. z dnia 25 lutego 2016 r. (Dz. U. poz. 278).

¹⁰⁹ Opracowanie Departamentu Statystyki i Prognoz Aktuarialnych, grudzień 2015 r.

¹¹⁰ Różnica wpływów i wydatków, wynik finansowy wyłącznie z rocznej działalności Funduszu.

¹¹¹ Do analizy wybrano wariant nr 1 *pośredni*. ZUS dokonał również prognozy w wariacie nr 2 *pesymistycznym* oraz wariacie nr 3 *optymistycznym*. Prognoza została przygotowana na podstawie stanu prawnego obowiązującego na dzień zakończenia budowy modelu prognostycznego.

¹¹² Sprawozdania Rb-N, Rb-UN, Rb-Z sporządzane są łącznie dla funduszy, którymi zarządza Zakład.

Księgi rachunkowe FEP prowadzone są w ramach jednostek samobilansujących się, którymi są oddziały Zakładu oraz komórka Centrali ewidencjonująca operację na szczeblu centralnym. Jednostki samobilansujące się prowadzą odrębną ewidencję księgową oraz sporządzają okresowe sprawozdania. Miejszem prowadzenia ksiąg rachunkowych FEP, dla ksiąg rachunkowych w zakresie operacji na szczeblu centralnym, jest siedziba Centrali Zakładu, a w zakresie operacji na poziomie oddziałów są siedziby oddziałów Zakładu.

Na podstawie prowadzonej przez Centralę Zakładu ewidencji operacji w urządzeniach księgowych i zapisów księgowych stwierdzono, że przyjęte przez Zakład mechanizmy kontrolne operacji gospodarczych działały poprawnie, tj. w sposób ciągły i spójny dla każdego działania, zostawiając wystarczający ślad rewizyjny oraz dostarczając dowodów na przestrzeganie przyjętych procedur.

Biegły rewident badający sprawozdanie finansowe FEP za 2014 r. przedstawił pozytywną opinię.

7. Wykonanie zadań

Planując wydatki FEP w układzie zadaniowym wyróżniono: w funkcji 13 *Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny* zadanie 13.2 *Świadczenia społeczne*, a w funkcji 22 *Planowanie strategiczne oraz obsługa administracyjna i techniczna* zadanie 22.2. *W Obsługa administracyjna*.

Na realizację zadania 13.2. *Świadczenia społeczne* wydatkowano 399.041 tys. zł z planowanych w ustawie budżetowej po zmianach 445.769 tys. zł. Jego celem było zapewnienie środków dla osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych oraz zaopatrzenia społecznego. Do monitorowania zadania przyjęto miernik będący wskaźnikiem ściągłości składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości 98,5%. Osiągnięta wartość miernika wyniosła 100,2%, tj. o 1,7% więcej od planowanej.

Założono, iż cel zadania 13.2. zostanie osiągnięty przez realizację podzadania 13.2.1. *Świadczenia społeczne realizowane w ramach powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego*, którego celem była terminowa realizacja świadczeń należnych z ubezpieczenia społecznego. Jako miernik realizacji podzadania przyjęto relację kwoty wypłaconych odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń w wysokości 0,02%. Na koniec 2015 r. wartość miernika wyniosła 0,01%.

W ramach funkcji 22 *Planowanie strategiczne oraz obsługa administracyjna i techniczna* zaplanowano realizację zadania 22.2. *W Obsługa administracyjna*, do którego zostały przypisane wydatki FEP o charakterze administracyjnym w kwocie 2.266 tys. zł. Zgodnie z obowiązującymi regulacjami nie określono dla nich celu i miernika. W 2015 r. wydatki zrealizowano w 100% planu.

Fundusz Rezerwy Demograficznej

1. Stan Funduszu

A. Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2015 r. wynosił 17.827.000 tys. zł (95,6% planowanej kwoty po zmianach oraz 101,0% stanu w dniu 1 stycznia 2014 r.), z tego (wskaźnik wykonania planu po zmianach i wykonania w 2014 r. w nawiasach):

- środki pieniężne – 2 tys. zł (8,3% i 1,3%);
- ulokowane środki finansowe – 17.806.099 tys. zł (95,6% i 101,0%);
- należności – 20.899 tys. zł (79,2% i 114,1%), w większości dotyczą składki należnej Funduszowi za okres poprzedni,
- zobowiązania (minus) – nie wystąpiły.

Stan środków pieniężnych na początek roku był niższy od planowanego po zmianach o 22 tys. zł, na skutek wpływu, w ostatnim dniu 2014 r., środków z tytułu zwrotu lokaty terminowej (23.241,2 tys. zł)

i z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa (1.568 tys. zł) na rachunek Funduszu oraz ulokowania ich, prawie w całości, na rynku międzybankowym.

Niższe od planowanych ulokowane środki finansowe na początek 2015 r. wynikają z niższych niż zakładano przychodów Funduszu w 2014 r.

Mniejsze od planowanych należności na początek roku wynikają z pobrania w grudniu 2014 r. większej niż planowano zaliczki z tytułu przekazania części składek z ubezpieczenia emerytalnego do FRD.

B. Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2015 r. wynosił 19.464.297 tys. zł (91,6% zaplanowanej kwoty po zmianach oraz 109,2% stanu w dniu 31 grudnia 2014 r.), z tego (wskaźnik wykonania planu po zmianach i wykonania w 2014 r. w nawiasach):

- środki pieniężne – 9 tys. zł (37,5% i 450,0%);
- ulokowane środki finansowe – 19.442.409 tys. zł (91,6% i 109,2%);
- należności – 21.879 tys. zł (78,8% i 104,7%);
- zobowiązania (minus) – nie wystąpiły.

Stan środków pozostających na koniec 2015 r. na rachunku bankowym wyniósł 9 tys. zł wobec zaplanowanych 24 tys. zł, w wyniku ulokowania prawie w całości wolnych środków Funduszu, ostatniego dnia 2015 r. (pomimo skróconych godzin funkcjonowania systemu rozliczeniowego), na rynku międzybankowym.

Niższe od planowanych ulokowane środki finansowe na koniec 2015 r. wynikają z niższych niż zakładano przychodów Funduszu w 2015 r.

Mniejsze od planowanych należności wynikają z faktu, że w grudniu 2015 r. pobrano większą niż planowano zaliczkę z tytułu przekazania części składek z ubezpieczenia emerytalnego do FRD.

2. Przychody

W 2015 r. Fundusz uzyskał przychody w wysokości 2.166.604 tys. zł, tj. 83,1% zaplanowanej kwoty po zmianach i 81,1% przychodów osiągniętych w 2014 r. (2.671.789 tys. zł). Złożyły się na nie (wskaźnik wykonania planu po zmianach i wykonania w 2014 r. w nawiasach):

- wpływy ze składek na fundusze celowe – 1.649.902 tys. zł (99,0% i 105,5%);
- wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa – 17.434 tys. zł (3,9% i 4,4%)¹¹³;
- pozostałe przychody – 499.268 tys. zł (101,6% i 70,6%), pochodziły z dywidend oraz z odsetek od aktywów.

Z powyższych danych wynika, że przychody Funduszu były niższe o 16,9% od zaplanowanych po zmianach oraz o 18,9% niższe od przychodów osiągniętych w 2014 r. Przyczyną niższego wykonania planu po zmianach było uzyskanie o 96,1% niższych przychodów z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa.

3. Gospodarowanie wolnymi środkami i zarządzanie aktywami

W 2015 roku FRD lokował swoje środki w skarbowe papiery wartościowe¹¹⁴, obligacje wyemitowane przez Tauron Polska Energia SA oraz Bank Gospodarstwa Krajowego, a także w akcje spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. oraz w depozyty bankowe.

¹¹³ Do FRD przekazywane jest 40% środków uzyskanych w danym roku z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa, pomniejszonych o kwoty obowiązkowych odpisów na fundusz reprivatyzacyjny. Kwota przekazanych do FRD środków z tego tytułu była w 2015 r. niższa o 431.482 tys. zł od planowanej i o 382.911 tys. zł niższa od kwoty przekazanej w 2014 r.

¹¹⁴ Depozytariuszem papierów wartościowych FRD były banki: Bank Pekao SA oraz PKO Bank Polski SA.

Wartość nominalna aktywów FRD na koniec 2015 r. wyniosła 19.075.200 tys. zł (według wyceny – 19.442.400 tys. zł), co w porównaniu z 2014 r. oznacza wzrost o 1.742.800 tys. zł (według wyceny o 1.636.300 tys. zł), w tym:

- bony, obligacje i inne papiery wartościowe Skarbu Państwa – wartość nominalna 15.207.900 tys. zł (wg wyceny – 15.571.900 tys. zł);
- depozyty bankowe i bankowe papiery wartościowe – wartość nominalna 1.201.100 tys. zł (wg wyceny – 1.203.700 tys. zł);
- akcje zdematerializowane o wartości 2.566.200 tys. zł;
- obligacje emitowane przez spółki publiczne¹¹⁵ o wartości 100.000 tys. zł (wg wyceny – 100.600 tys. zł);
- środki na rachunkach FRD w bankach – 9 tys. zł.

W ramach środków FRD, Zakład w 2015 r. zawarł umowy na 274 terminowych lokat bankowych. Z ogólnej ich liczby, najwięcej było jednodniowych (202) i trzydniowych (54). Kwoty lokat wynosiły od 1.400 tys. zł do 430.400 tys. zł, z oprocentowaniem w skali rocznej od 0,70% do 3,10%, przy czym średnia kwota lokaty w 2015 r. była następująca: I kw. – 113.100 tys. zł, II kw. – 150.800 tys. zł, III kw. – 127.700 tys. zł, IV kw. – 182.100 tys. zł.

Dokonano lokat na łączną kwotę 39.309.700 tys. zł, uzyskując przychody z odsetek w kwocie 7.000 tys. zł. Dla porównania należy podać, że w 2014 r. zawarto 476 terminowych lokat bankowych na kwotę 131.170.600 tys. zł, uzyskując przychody z odsetek w kwocie 40.900 tys. zł.

Mniejsza kwota środków ulokowanych w formie depozytów bankowych w 2015 r. w porównaniu z rokiem 2014 wynika z braku przekazywania w 2015 r. środków do funduszu emerytalnego. Zmniejszenie przychodów z tytułu odsetek spowodowane było mniejszą wartością ulokowanych środków oraz spadkiem stóp procentowych na rynku międzybankowym.

Stopa zwrotu z inwestycji z całego portfela aktywów Funduszu wyniosła w 2015 r. (minus) 0,12%, w tym: z portfela akcji – (minus) 13,12%, a pozostałych aktywów – 2,06%. W 2014 r. stopa zwrotu wyniosła 4,03%, w tym z portfela akcji – 1,91%, a pozostałych aktywów – 4,44%.

W toku kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości w gospodarowaniu i zarządzaniu przez ZUS wolnymi środkami i aktywami FRD.

4. Koszty

Koszty Funduszu w 2015 r. wyniosły 529.307 tys. zł, tj. 36.655,6% zaplanowanej kwoty po zmianach i 21,2% wykonania w 2014 r. (2.501.272 tys. zł). Największą kwotowo pozycję kosztów (528.079 tys. zł) stanowiła strata ze zbycia inwestycji oraz z aktualizacji wartości inwestycji, będąca wynikiem dokonania wyceny posiadanych papierów wartościowych. Odnotowana strata wynikała ze spadku w trakcie roku wartości aktywów portfela FRD. Jest to pozycja o charakterze memoriałowym i nie stanowi wydatku kasowego. Z kolei wydatki bieżące (własne) wyniosły 1.228 tys. zł (85,0% zaplanowanej kwoty po zmianach i 96,5% wykonania w 2014 r.). Główna pozycję tej grupy wydatków stanowiły koszty poniesione z tytułu opłat biur maklerskich, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych i NBP oraz audytora zewnętrznego. Niższy poziom wykonania wydatków bieżących wynikał, podobnie jak w latach ubiegłych, z mniejszej niż zakładano liczby transakcji zakupu i sprzedaży akcji notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych.

W 2015 r. nie przekazano środków do FUS na rachunek Funduszu Emerytalnego.

Szczegółowe dane o wykonaniu przychodów i kosztów przedstawiono w załączniku nr 7 do informacji.

¹¹⁵ Obligacje w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1382, ze zm.).

5. Sprawozdania

Sprawozdania za IV kwartał 2015 r. o stanie należności Rb-N Rb-UN i zobowiązań Rb-Z, Rb-UZ, Funduszu Rezerwy Demograficznej przekazują obraz należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań.

Powyższe sprawozdania Zakład przekazał w obowiązującym terminie¹¹⁶.

Zakład nie dokonywał korekty powyższych sprawozdań.

6. Księgi rachunkowe

Dla FRD została opracowana i zatwierdzona przez Zarząd ZUS do stosowania polityka (zasady) rachunkowości, zawierającą wszystkie elementy określone w ustawie o rachunkowości, w tym prawidłowo opracowany zakładowy plan kont, wykaz ksiąg rachunkowych z określeniem ich struktury oraz wzajemnych powiązań i ich funkcji. opis systemu przetwarzania danych i system ochrony danych i ich zbiorów. Ustanowione zostały również procedury kontroli finansowo-księgowej dokumentów. Wprowadzona została instrukcja w sprawie kontroli zarządczej. Dokumentacja ta była dostępna dla pracowników. Stosownie do standardów rachunkowości określono stanowiska i zakresy obowiązków osób odpowiedzialnych za wykonywanie poszczególnych czynności w ramach systemu rachunkowości, w tym kontroli funkcjonalnej. Obowiązki w zakresie prowadzenia rachunkowości zostały powierzone na piśmie Głównemu Księgowemu.

Zatwierdzanie zapisów księgowych odbywało się bieżąco. Do prowadzenia rachunkowości wykorzystywano system informatyczny *mySAP ERP 6.0*. zainstalowany w 2010 r.

Zasady ochrony danych, w tym metody zabezpieczenia dostępu do nich oraz systemu ich przetwarzania, określone zostały w dokumentacji opisującej przyjęte zasady rachunkowości. System zapewniał m.in. kontrolę kompletności zapisów i ich poprawności, ciągłość numeracji zapisów w dzienniku, bieżące zatwierdzanie zapisów księgowych. System umożliwiał udostępnianie ksiąg rachunkowych w postaci elektronicznej, możliwej do odczytu przy pomocy oprogramowania biurowego.

Na podstawie prowadzonej przez Centralę Zakładu ewidencji operacji w urządzeniach księgowych i zapisów księgowych stwierdzono, że przyjęte przez Zakład mechanizmy kontrolne operacji gospodarczych działały poprawnie, tj. w sposób ciągły i spójny dla każdego działania, zostawiając wystarczający ślad rewizyjny oraz dostarczając dowodów na przestrzeganie przyjętych procedur.

---

¹¹⁶ Określonych w rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych.

VI. Ustalenia innych kontroli

NIK przeprowadziła kontrolę wykonania planów finansowych w 6 oddziałach terenowych ZUS¹¹⁷. Stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości miały charakter jednostkowy i dotyczyły głównie:

- opóźnień w prowadzeniu przez ZUS egzekucji administracyjnej, wobec płatników zalegających z opłacaniem należnych składek na ubezpieczenia społeczne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz na ubezpieczenie zdrowotne. Powyższe nieprawidłowości stwierdzone zostały w 4 oddziałach ZUS. Przyczyną opóźnień było duże obciążenie pracą służb zajmujących się dochodzeniem należności z tytułu składek, spowodowane znaczną liczbą kont płatników do rozliczenia przypadających na jednego pracownika. Późne rozpoczęcie działań egzekucyjnych polegało głównie na:
  - nieterminowym wystawianiu zobowiązaniem upomnień informujących o zagrożeniu wszczęcia egzekucji po upływie terminu siedmiu dni od dnia jego doręczenia, co było niezgodne z § 5 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 maja 2014 r. w sprawie trybu postępowania wierzycieli należności pieniężnych przy podejmowaniu czynności zmierzających do zastosowania środków egzekucyjnych¹¹⁸, zgodnie z którym Zakład był zobowiązany do niezwłocznego doręczenia zobowiązanemu upomnienia¹¹⁹. Zwłoka w wystawianiu upomnień wyniosła od 1 do 11 miesięcy od powstania zaległości;
  - niedochowaniu wymaganego terminu w wystawianiu tytułów wykonawczych dla płatników składek, co było niezgodne z § 6 ww. rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 maja 2014 r., zgodnie z którym wierzyciel zobowiązany został do niezwłocznego wystawienia tytułu wykonawczego. Ponadto termin wskazany w wewnętrznych wytycznych ZUS¹²⁰ nakazywał wystawienie tytułu wykonawczego nie później niż 45 dni od dnia doręczenia upomnienia zobowiązanemu. Tytuły wykonawcze były wystawiane nawet 150 dni po terminie przyjętym przez ZUS w ww. wytycznych;
- niewykorzystywania wszystkich dostępnych instrumentów prawnych przy dochodzeniu należności od płatników składek. W 3 oddziałach ZUS stwierdzono przypadki braku złożenia wniosku o wpis dłużników do Krajowego Rejestru Sądowego¹²¹, wniosku o upadłość¹²² oraz wniosku o zakaz prowadzenia działalności gospodarczej¹²³;

zapisów księgowych, które nie zawierały, wymaganej art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości, daty dokonania operacji gospodarczej. Przyczyną tego stanu był brak występowania daty operacji w systemie księgowym mySAP. System ten, z polecenia prezesa Zakładu¹²⁴, został wprowadzony do stosowania we wszystkich oddziałach ZUS.

¹¹⁷ O/ZUS w: Chorzowie, Gdańsku, Olsztynie, Rzeszowie, Warszawie i Wrocławiu.

¹¹⁸ Dz. U. poz. 656, obowiązywało do 31 grudnia 2015 r.

¹¹⁹ Było to również niezgodne z § 14 ust. 2 „Zasad rozliczania konta płatnika składek na podstawie dokumentacji księgowanej na koncie płatnika w KSI ZUS” (przyjętych zarządzeniem Nr 12 Prezesa ZUS z 6 lutego 2014 r. w sprawie wprowadzenia „Zasad rozliczania konta płatnika składek na podstawie dokumentacji księgowanej na koncie płatnika w KSI ZUS” i zmienionych zarządzeniem Nr 74 Prezesa ZUS z 8 grudnia 2015 r.), zgodnie z którym, w przypadku stwierdzenia na koncie płatnika składek zadłużenia w kwocie przewyższającej wysokość kosztów upomnienia, należności z tytułu składek kieruje się w cyklu kwartalnym do ich przymusowego dochodzenia.

¹²⁰ § 6 pkt 5 *Zasad egzekucji administracyjnej*, przyjętych zarządzeniem nr 1 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 3 stycznia 2014 r.

¹²¹ Art. 55a ustawy z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2016 r. poz. 599, ze zm.).

¹²² Art. 10 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 233, ze zm.).

¹²³ ZUS może wystąpić wobec niesolidnego płatnika, do sądu upadłościowego, o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu, na okres od trzech do dziesięciu lat. Orzeczenie może być wydane, zgodnie z art. 373 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2015 r. poz. 233).

¹²⁴ Zarządzenie Nr 65 z 6 maja 2013 r. w sprawie „Ustalenia dokumentacji opisującej System Wspomagania Ekonomiki Zakładu wykorzystywanej do prowadzenia rachunkowości w ZUS”.

VII. Informacje dodatkowe

Po kontroli wykonania budżetu państwa w 2015 r. w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz wykonania planów finansowych: Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych, Funduszu Rezerwy Demograficznej oraz planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – jako państwowej osoby prawnej, Najwyższa Izba Kontroli wnioskuje w wystąpieniu pokontrolnym, skierowanym w dniu 27 kwietnia 2016 r. do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, o:

1. zapewnienie ciągłości usługi wsparcia eksploatacji i utrzymania KSI ZUS, z zachowaniem zasady konkurencyjności wynikającej z ustawy Prawo zamówień publicznych;
2. podjęcie niezbędnych decyzji skutkujących odwróceniem niekorzystnych tendencji w zakresie:
  - liczby dłużników oraz kwoty z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS;
  - kwoty należności przedawnionych;
  - kwoty wypłaconych odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń;
3. zapewnienie, aby zapisy księgowe w księgach rachunkowych ZUS zawierały datę dokonania operacji gospodarczej, zgodnie z wymogiem art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości.

Załączniki

Załącznik 1. Dochody budżetowe w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Lp.	Wyszczególnienie (dział i rozdział)	2014 r.	2015 r.		5:3 [%]	5:4 [%]
		Wykonanie	Ustawa budż. Plan fin.	Wykonanie		
		[tys. zł]				
1	2	3	4	5	6	7
	Ogółem	173 310	314 309	632 181	364,77	201,13
1.	753 – Obowiązkowe ubezpieczenie społeczne	107 075	251 117	566 911	529,45	225,76
1.1.	75303 – Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	105 341	250 000	565 174	536,52	226,07
1.1.1.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	105 341	250 000	565 174	536,52	226,07
1.2.	75313 – Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS	1 704	1 087	1 706	100,12	156,95
1.2.1.	§ 092 pozostałe odsetki	32	17	22	68,75	129,41
1.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	1 672	1 070	1 684	100,72	157,38
1.3.	75395 – Pozostała działalność	30	30	31	103,33	103,33
1.3.1.	§ 069 wpływy z różnych opłat	30	30	31	103,33	103,33
2.	852 - Pomoc społeczna	60 354	58 398	59 639	98,82	102,13
2.1.	85212 – Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	44		33	75,00	
2.1.1.	§ 092 pozostałe odsetki	4		5	125,00	
2.1.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	40		28	70,00	
2.2.	85234 – Fundusz Alimentacyjny w likwidacji	60 310	58 398	59 606	98,83	102,07
2.2.1	§ 097 wpływy z różnych dochodów	60 310	58 398	59 606	98,83	102,07
3.	853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	5 881	4 794	5 631	95,75	117,46
3.1.	85347 – Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne	5 829	4 794	5 591	95,92	116,62
3.1.1.	§ 092 pozostałe odsetki	44	7	37	84,09	528,57
3.1.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	5 785	4 787	5 554	96,01	116,02
3.2.	85395 – Pozostała działalność	52		40	76,92	
3.2.1.	§ 092 pozostałe odsetki	13		13	100,00	
3.2.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	39		27	69,23	

Dane z rocznego sprawozdania Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych.

Załącznik nr 2. Wydatki budżetowe w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Lp.	Wyszczególnienie (dział i rozdział)	2014 r.	2015 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]
		Wykonanie	Ustawa budż. Plan fin.	Budżet po zm./Plan fin. po m.	Wykonanie			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Ogółem	38 408 705	50 684 349	50 437 083	50 340 404	131,07	99,32	99,81
1.	753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	35 875 052	48 051 344	47 774 806	47 693 016	132,94	99,25	99,83
1.1.	75303 - FUS	30 362 793	42 065 654	42 065 654	42 065 654	138,54	100,00	100,00
1.1.1.	§ 2430 Dotacja dla FUS	30 362 793	42 065 654	42 065 654	42 065 654	138,54	100,00	100,00
1.2.	75309 – Składki na ubezpieczenia społeczne	2 436 550	2 931 403	2 741 403	2 695 386	110,62	91,95	98,32
1.2.1.	§ 4110 Składki na ubezpieczenia społ.	2 436 550	2 931 403	2 741 403	2 695 386	110,62	91,95	98,32
	75310 – Fundusz Emerytur Pomostowych		6 538					
	§ 2430 Fundusz Emerytur Pomostowych		6 538					
1.3.	75313 – Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS	3 075 184	3 047 210	2 967 210	2 931 453	95,33	96,20	98,79
1.3.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	3 051 242	3 023 507	2 943 507	2 908 592	95,32	96,20	98,81
1.3.2.	§ 2860 Dotacja z budżetu stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty ZUS	23 885	23 583	23 583	22 765	95,31	96,53	96,53
1.3.3.	§ 4580 Odsetki	57	120	120	96	168,42	80,00	80,00
1.4.	75395 – Pozostała działalność	525	539	539	523	99,62	97,03	97,03
1.4.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	523	536	536	521	99,62	97,20	97,20
1.4.2.	§ 4300 Opłaty za przekaz świadczeń	2	3	3	2	100,00	66,67	66,67
2.	851 – Ochrona zdrowia	197 290	203 687	198 687	189 869	96,24	93,22	95,56
2.1.	85156 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz świadczenia osób nieobjętych obowiązkowym ubezpieczeniem zdrow.	197 290	203 687	198 687	189 869	96,24	93,22	95,56
2.1.1.	§ 4130 Składki na ubezpiecz zdrowotne	197 290	203 687	198 687	189 869	96,24	93,22	95,56
3	852 Pomoc Społeczna							
3.1.	85212 - Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego							
3.1.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone							
3.1.2.	§ 4580 Odsetki							
4	853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	2 336 363	2 429 318	2 463 590	2 457 519	105,19	101,16	99,75
4.1.	85335 - Refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczenia AC i OC	346	330	330	290	83,82	87,88	87,88
4.1.1.	§ 3030 Refundacja ulg AC i OC	346	330	330	290	83,82	87,88	87,88
4.2.	85347 – Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne	2 336 017	2 428 988	2 463 260	2 457 229	105,19	101,16	99,76
4.2.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	2 275 945	2 366 344	2 400 616	2 394 677	105,22	101,20	99,75
4.2.2.	§ 2860 Dotacja z budżetu państwa stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty	59 953	62 471	62 471	62 471	104,20	100,00	100,00
4.2.3.	§ 4580 Odsetki	119	173	173	81	68,07	46,82	46,82
4.3.	85395 – Pozostała działalność	0						
4.3.1.	§ 3110 Świadczenia zlecone	0						

Dane z rocznego sprawozdania Rb-28 z wykonania planu wydatków budżetowych.

**Załącznik nr 3. Plan przychodów i kosztów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
(państwowej osoby prawnej)**

Lp.	Treść	2014 r.	2015 r.			4:3	6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan	Plan po zmianach	Wykonanie				
		tys. zł							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
I	PRZYCHODY OGÓŁEM	4.133.750	4.008.646	4.010.234	4.126.430	97,0	99,8	102,9	102,9
1.	Odpis z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	3.430.000	3.430.000	3.430.000	3.430.000	100,0	100,0	100,0	100,0
2.	Odpis z Funduszu Emerytur Pomostowych	2.266	2.266	2.266	2.266	100,0	100,0	100,0	100,0
3.	Przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek innych niż na FUS, z tego	208.767	185.603	185.603	190.479	88,9	91,2	102,6	102,6
3.1.	–przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek na otwarte fundusze emerytalne	37.758	10.853	10.853	12.544	28,7	33,2	115,6	115,6
3.2.	– przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek na FP i FGŚP	49.753	50.035	50.035	51.460	100,6	103,4	102,8	102,8
3.3.	– przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek na ubezpieczenie zdrowotne	121.256	124.715	124.715	126.475	102,9	104,3	101,4	101,4
4.	Przychody z tytułu zwrotu kosztów obsługi świadczeń zleconych Zakładowi do wypłaty:	260.079	238.679	239.454	276.596	91,8	106,4	115,9	115,5
4.1.	– rent socjalnych	60.097	62.575	62.575	62.756	104,1	104,4	100,3	100,3
4.2.	– zasiłków i świadczeń przedemerytalnych	28.477	32.420	32.420	27.539	113,8	96,7	84,9	84,9
4.3.	– świadczeń na rzecz kombatantów	25.694	23.620	23.620	24.534	91,9	95,5	103,9	103,9
4.4.	– świadczeń zbiegowych realizowanych przez KRUS	15.705	15.507	15.507	15.699	98,7	100,0	101,2	101,2
4.5.	– obsługa pozostałych świadczeń	130.106	104.557	105.332	146.068	80,4	112,3	139,7	138,7
5.	Przychody finansowe	30.365	27.375	27.375	30.260	90,2	99,7	110,5	110,5
5.1.	– odsetki	30.364	27.375	27.375	30.235	90,2	99,6	110,4	110,4
6.	Pozostałe przychody	202.273	124.723	125.536	196.830	61,7	97,3	157,8	156,8
II	KOSZTY	3.992.158	4.278.484	4.279.297	4.003.522	107,2	100,3	93,6	93,6
1.	Koszty według rodzaju	3.990.018	4.274.944	4.274.557	4.000.139	107,1	100,3	93,6	93,6
1.1.	– amortyzacja	394.314	410.500	410.500	380.827	104,1	96,6	92,8	92,8
	– zakup wyposażenia niskiej wartości	3.168	6.500	6.500	4.782	205,2	150,9	73,6	73,6
1.2.	– materiały i energia	107.734	140.000	140.613	109.203	129,9	101,4	78,0	77,7
1.3.	– usługi obce	836.190	1.001.243	1.000.043	853.449	119,7	102,1	85,2	85,3
1.3.1.	– remonty	55.064	111.297	110.697	58.526	202,1	106,3	52,6	52,8
1.3.2.	– usługi pocztowe i bankowe	268.321	306.000	298.600	271.944	114,0	101,4	88,9	91,1
1.3.3.	– usługi telekomunikacyjne	24.572	37.000	35.800	16.119	150,6	65,6	43,6	45,0
1.3.4.	– usługi związane z przetwarzaniem danych	347.051	383.000	383.000	365.718	110,4	105,4	95,5	95,5
1.3.5.	– pozostałe	141.182	163.946	171.946	141.142	116,1	100,0	86,1	82,1
1.4.	– podatki i opłaty, w tym	55.709	69.090	69.090	53.393	124,0	95,8	77,3	77,3
1.4.1.	– podatki stanowiące źródło dochodów własnych jst	9.594	10.950	10.950	9.588	114,1	100,0	87,6	87,6
1.4.2.	– opłaty za wieczyste użytkowanie gruntów	1.394	3.250	3.250	2.911	233,1	208,8	89,6	89,6
1.4.3.	– opłaty urzędowe	25.970	32.890	32.890	21.670	126,6	83,4	65,9	65,9

1.4.4.	– wpłaty na PFRON	18.751	22.000	22.000	19.224	117,3	102,5	87,4	87,4
1.5.	– wynagrodzenia	2.111.787	2.122.028	2.122.028	2.118.220	100,5	100,3	99,8	99,8
1.5.1.	– osobowe	2.099.928	2.106.460	2.106.460	2.105.620	100,3	100,3	99,96	99,96
1.5.2.	– pozostałe	11.859	15.568	15.568	12.599	131,3	106,2	80,9	80,9
1.6.	– ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	451.414	484.713	484.913	453.952	107,4	100,6	93,7	93,6
1.6.1.	– składki na ubezpieczenie społeczne	345.253	354.205	354.205	345.421	102,6	100,0	97,5	97,5
1.6.2.	– składki na Fundusz Pracy	37.944	50.690	50.690	37.565	133,6	99,0	74,1	74,1
1.6.3.	– świadczenia socjalne	53.469	53.918	53.918	53.462	100,8	100,0	99,2	99,2
1.6.4.	– inne	14.748	25.900	26.100	17.504	175,6	118,7	67,6	67,1
1.7.	– pozostałe	32.870	47.370	47.370	31.096	144,1	94,6	65,6	65,6
2.	Koszty finansowe	341	1.000	1.500	958	293,3	289,9	95,8	63,9
2.2.	– inne	341	1.000	1.500	958	293,3	289,0	95,8	63,9
3.	Pozostałe koszty	1.799	2.540	3.240	2.424	141,2	134,7	95,4	74,8
III	WYNIK ZDARZEŃ NADZWYCZAJNYCH	18	0	0	40	X	X	X	X
	– zyski nadzwyczajne	31	0	0	51	X	X	X	X
	– straty nadzwyczajne	13	0	0	11	X	X	X	X
IV	WYNIK BRUTTO (poz. I-II+/-III)	141.610	-269.838	-269.063	122.948	X	X	X	X
V	OBOWIAZKOWE OBCIĄŻENIA WYNIKU FINANSOWEGO		0	0	0	X	X	X	X
VI	WYNIK NETTO (IV– V)	141.610	-269.838	-269.063	122.948	X	X	X	X
VII	Nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	318.293	475.444	475.444	289.228	149,4	90,9	60,8	60,8

Załącznik 4. Zatrudnienie i wynagrodzenia ¹⁾

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2014 r.			Wykonanie 2015 r.			8:5 [%]
		Przeciętne zatrudnienie ²⁾	Wynagrodzenia (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie ³⁾	Przeciętne zatrudnienie ²⁾	Wynagrodzenia (w tys. zł)	Przeciętne wynagrodzenie ³⁾	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ogółem ZUS	45 233,15	2 099 928,27	3 785,03	46 173,83	2 105 620,50	3 800,17	100,4
1.1.	Centrala	1 404,67	104 070,95	6 174,09	1 419,46	104 947,87	6 161,26	99,8
1.2.	Oddziały	43 985,70	1 911 524,27	3 621,49	43 942,34	1 918 672,38	3 638,62	100,5
1.3.	Orzecznictwo lekarskie	837,53	83 116,49	8 270,03	807,59	80 946,63	8 352,68	101,0
1.4.	Zarząd	5,25	1 216,56	19 310,48	4,44	1 053,62	19 784,01	102,5

¹⁾ Dane przekazane na potrzeby kontroli NIK. ZUS nie sporządza kwartalnych sprawozdań o zatrudnieniu i wynagrodzeniach Rb-70. W zestawieniu nie ujęto członków Rady Nadzorczej ZUS, którzy nie są na etatach ZUS.

²⁾ Przeciętne zatrudnienie w osobach w przeliczeniu na pełne etaty.

³⁾ Przeciętne wynagrodzenie brutto przypadające na jeden etat.

Załącznik 5. Plan przychodów i kosztów Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Lp.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2014 r.	2015 r.			4:3 [%]	6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]
			Plan wg ust. budżetowej	Plan po zmianach	Wykonanie				
1	2	3	[tys. zł]			7	8	9	10
Część A									
I.	Zadania wynikające z ustawy	188 276 674	197 044 213	197 044 213	196 063 993	104,66	104,14	99,50	99,50
1.	Emerytury	122 665 341	128 293 331	128 228 256	127 720 086	104,59	104,12	99,55	99,60
2.	Renty	40 633 484	41 835 070	41 254 382	41 163 154	102,96	101,3	98,39	99,78
3.	Dodatki do emerytur i rent: pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie	5 512 843	5 711 708	5 711 708	5 682 532	103,61	103,08	99,49	99,49
4.	Zasiłki chorobowe	8 820 627	9 429 794	9 960 191	9 826 943	106,91	111,41	104,21	98,66
5.	Pozostałe zasiłki i świadczenia	10 457 774	11 532 200	11 647 566	11 458 870	110,27	109,57	99,36	98,38
6.	Prewencja rentowa	178 103	197 300	197 300	179 318	110,78	100,68	90,89	90,89
7.	Prewencja wypadkowa	8 502	44 810	44 810	33 089	527,19	389,19	73,84	73,84
Część B									
I.	Stan funduszu na początek roku	-31 884 620	-38 196 791	-38 196 791	-40 321 678	119,80	126,46	105,56	105,56
1.	Środki pieniężne	1 076 036	250 000	250 000	773 756	23,23	71,91	309,50	309,50
2.	Należności	6 156 074	6 455 930	6 455 930	5 884 180	104,87	95,58	91,14	91,14
3.	Zobowiązania (minus)	-39 116 730	-44 902 721	-44 902 721	-46 979 614	114,79	120,10	104,63	104,63
II. (§)	Przychody (przypis)	186 577 190	195 256 312	195 256 312	196 114 778	104,65	105,11	100,44	100,44
0130	Wpływy z opłaty restrukturyzacyjnej								
0820	Wpływy ze składek (przypis)	132 111 434	144 924 439	144 924 439	144 163 518	109,70	109,12	99,47	99,47
0860	Wpływy rekompensujące kwoty składek przekazanych na rzecz OFE	8 269 059	2 722 858	2 722 858	3 098 381	32,93	37,47	113,79	113,79
0910	Odsetki od nieterminowych wpłat z tytułu podatków i opłat	1 947 118	717 769	717 769	1 664 338	36,86	85,48	231,88	231,88
0920	Pozostałe odsetki	46 723	40 111	40 111	33 703	85,85	72,13	84,02	84,02
0970	Wpływy z różnych dochodów	11 325 982	267 485	267 485	246 998	2,36	2,18	92,34	92,34
1080	Różne, w tym określone ustawowo przychody państwowych funduszy celowych	2 500 000	4 517 974	4 517 974	4 773 842	180,72	190,95	105,66	105,66
1510	Różnice kursowe	14	22	22	25	157,14	178,57	113,64	113,64
2430	Dotacja z budżetu	30 362 793	42 065 654	42 065 654	42 065 654	138,54	138,54	100,00	100,00
	Inne zwiększenia	14 067			68 318				
III. (§)	Wydatki/koszty	195 014 248	202 399 226	202 399 226	201 717 420	103,79	103,44	99,66	99,66
2970	Odpis na działalność ZUS	3 430 000	3 430 000	3 430 000	3 430 000	100,00	100,00	100,00	100,00
3030	Różne wydatki na rzecz osób fizycznych (prewencja rentowa)	6 766	7 800	7 810	6 347	115,28	93,81	81,37	81,27
3110	Świadczenia społeczne	187 916 650	196 763 716	196 780 357	195 831 306	104,71	104,21	99,53	99,52
4300	Zakup usług pozostałych	183 490	238 602	238 592	210 069	130,04	114,49	88,04	88,05
4580	Pozostałe odsetki	173 419	38 387	21 746	20 280	22,14	11,69	52,83	93,26
4810	Rezerwy	2 893 976	1 905 621	1 905 621	2 209 677	65,85	76,35	115,96	115,96
4950	Różnice kursowe	47	100	100	61	212,77	129,79	61,00	61,00
8070	Odsetki i dyskonto od skarbowych papierów wartościowych, kredytów i pożyczek oraz innych instrumentów finansowych, związanych z obsługą długu krajowego		15 000	15 000					
	Inne zmniejszenia	409 900			9 680				
IV.	Stan funduszu na koniec roku	-40 321 678	-45 339 705	-45 339 705	-45 924 320	112,44	113,89	101,29	101,29
	Środki pieniężne	773 756	250 000	250 000	1 373 511	32,31	177,51	549,40	549,40
	Należności	5 884 180	6 935 641	6 935 641	6 483 632	117,87	110,19	93,48	93,48
	Zobowiązania (minus)	-46 979 614	-52 525 346	-52 525 346	-53 781 463	111,80	114,48	102,39	102,39

Załącznik 6. Plan przychodów i kosztów Funduszu Emerytur Pomostowych

Lp.	Wyszczególnienie	2014 r.	2015 r.			4:3 (%)	6:3 (%)	6:4 (%)	6:5 (%)
		Wykonanie	Plan wg ust. Budżet.	Plan po zm.	Wykonanie				
		[tys. zł]							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Część A									
1.	Zadania wynikające z ustawy	301 152	445 769	445 769	399 041	148,02	132,50	89,52	89,52
	Emerytury pozostałe	301 131	445 677	445 677	399 006	148,00	132,50	89,53	89,53
	Pozostałe świadczenia	21	92	92	36	438,10	171,43	39,13	39,13
Część B									
I.	Stan funduszu na początek roku	293 629	213 201	213 201	223 973	72,61	76,28	105,05	105,05
	Środki pieniężne	54 122	24 690	24 690	179 694	45,62	332,02	727,80	727,80
	Ulokowane środki finansowe	241 034	192 069	192 069	49 520	79,69	20,54	25,78	25,78
	Należności	6 957	6 944	6 944	5 490	99,81	78,91	79,06	79,06
	Zobowiązania (minus)	-8 484	-10 502	-10 502	-10 731	123,79	126,49	102,18	102,18
II. (§)	Przychody	236 095	236 511	236 511	236 216	100,18	100,05	99,88	99,88
0820	Wpływy ze składek	227 565	232 801	232 801	231 224	102,30	101,61	99,32	99,32
0910	Odsetki od nieterminowych wpłat z tytułu podatków i opłat	983	949	949	976	96,54	99,29	102,85	102,85
0920	Pozostałe odsetki	5 727	1 631	1 631	2 312	28,48	40,37	141,75	141,75
0970	Wpływy z różnych dochodów	139	313	313	182	225,18	130,94	58,15	58,15
	Inne zwiększenia	1 681	817	817	1 523	48,60	90,60	186,41	186,41
III. (§)	Wydatki/koszty	305 751	450 852	450 852	402 017	147,46	131,49	89,17	89,17
2970	Odpis na działalność ZUS	2 266	2 266	2 266	2 266	100,00	100,00	100,00	100,00
3110	Świadczenia społeczne	301 131	445 677	445 677	399 006	148,00	132,50	89,53	89,53
4300	Zakup usług pozostałych								
4580	Pozostałe odsetki	21	92	92	36	438,10	171,43	39,13	39,13
4810	Rezerwy	1 117	2 817	2 817	675	252,19	60,43	23,96	23,96
	Inne zmniejszenia	1 216			35		2,88		
IV.	Stan funduszu na koniec roku	223 973	-1 140	-1 140	58 172	-0,51	25,97	-5102,81	-5102,81
	Środki pieniężne	179 694	4 333	4 333	64 796	2,41	36,06	1495,41	1495,41
	Ulokowane środki finansowe	49 520							
	Należności	5 490	7 686	7 686	5 712	140,00	104,04	74,32	74,32
	Zobowiązania (minus)	-10 731	-13 159	-13 159	-12 335	122,63	114,95	93,74	93,74

Załącznik 7. Plan przychodów i kosztów Funduszu Rezerwy Demograficznej

Lp.	Wyszczególnienie	2014 r.	2015 r.			4:3 [%]	6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]
		Wykonanie	Plan	Plan po zm.	Wykonanie				
		[tys. zł]							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Część A									
I.	Zadania wynikające z ustawy	-	-	-	-	-	-	-	-
Część B									
I.	Stan funduszu na początek roku	17 656 483	18 654 677	18 654 677	17 827 000	105,7	101,0	95,6	95,6
1.	Środki pieniężne	158	24	24	2	15,2	1,3	8,3	8,3
2.	Ulokowane środki finansowe	17 638 003	18 628 272	18 628 272	17 806 099	105,6	101,0	95,6	95,6
3.	Należności	18 322	26 381	26 381	20 899	144,0	114,1	79,2	79,2
4.	Zobowiązania (minus)	0	0	0	0	x	x	x	x
II. (§)	Przychody	2 671 789	2 606 358	2 606 612	2 166 604	97,6	81,1	83,1	83,1
0820	Wpływy ze składek	1 564 571	1 666 206	1 666 206	1 649 902	106,5	105,5	99,0	99,0
1090	Wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa	400 345	448 916	448 916	17 434	112,1	4,4	3,9	3,9
0740	Wpływy z dywidend	95 911	66 652	66 906	102 815	69,5	107,2	154,3	153,7
0920	Pozostałe odsetki	462 308	321 278	321 278	396 453	69,5	85,8	123,4	123,4
0970	Wpływy z różnych dochodów	148 654	103 306	103 306	0	69,5	x	x	x
III. (§)	Wydatki/koszty	2 501 272	1 190	1 444	529 307	0,0	21,2	44479,6	36655,6
4300	Zakup usług pozostałych	1 272	1 190	1 444	1 228	93,6	96,5	103,2	85,0
2970	Różne przelewy	2 500 000	0	0	0	0,0	0,0	x	x
4300	Pozostałe koszty – wynik wyceny papierów wartościowych	0	0	0	528 079	x	x	x	x
IV.	Stan funduszu na koniec roku	17 827 000	21 259 845	21 259 845	19 464 297	119,3	109,2	91,6	91,6
1.	Środki pieniężne	2	24	24	9	1 200,0	450,0	37,5	37,5
2.	Ulokowane środki finansowe	17 806 099	21 232 051	21 232 051	19 442 409	119,2	109,2	91,6	91,6
3.	Należności	20 899	27 770	27 770	21 879	132,9	104,7	78,8	78,8
4.	Zobowiązania (minus)	0	0	0	0	x	x	x	x

Załącznik 8. Kalkulacja oceny ogólnej**Część 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych**

Oceny wykonania budżetu w części (nr, nazwa) dokonano stosując kryteria¹²⁹ oparte na wskaźnikach wartościowych opracowanych przez NIK i opublikowanych w Analizie wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2015 roku¹³⁰.

Dochody: 632.181 tys. zł

Wydatki: 50.340.404 tys. zł

Łączna kwota G¹³¹ : 50.340.404 tys. zł

Waga wydatków w łącznej kwocie: $Ww = W : G = 1,0000$

Wynik końcowy Wk: $5 \times 1,0000 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie w 2015 r. budżetu państwa w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych**Zakład Ubezpieczeń Społecznych - państwowa osoba prawna**

Przychody: 4.126.430 tys. zł

Koszty: 4.003.522 tys. zł

Łączna kwota G: 8.129.952 tys. zł (kwota dochodów + kwota wydatków)

Waga przychodów w łącznej kwocie: $Wp = 0,5076$

Waga kosztów w łącznej kwocie $Wk = 0,4924$

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów: pozytywna (5)

Ocena cząstkowa kosztów wynikająca z kalkulacji: pozytywna (5)

Ocenę tę obniżono o 1 punkt w związku z ustaleniami, które dotyczyły:

- szybszego niż planowano wykorzystania limitu środków przewidzianych w umowie na usługę wsparcia eksploatacji i utrzymania Kompleksowego Systemu Informatycznego ZUS z 9 października 2013 r., obowiązującej do 10 października 2017 r., przy jednoczesnym braku rozpoczęcia postępowania na udzielenie zamówienia uzupełniającego dotychczasowemu wykonawcy usługi;
- ryzyka wystąpienia opóźnień przy wyborze wykonawcy usługi na wsparcie eksploatację i utrzymanie KSI ZUS w latach 2017-2021, konsekwencją którego, co również podniósł Zarząd

¹²⁹ <http://www.nik.gov.pl/kontrola/standardy-kontroli-nik/>

¹³⁰ Porównaj: <http://www.nik.gov.pl/kontrola/analiza-budzetu-panstwa/>

¹³¹ W częściach budżetu państwa, w których zgodnie z założeniami do kontroli wykonania budżetu państwa nie są badane dochody nie dokonuje się oceny cząstkowej dla dochodów i przy ustalaniu wartości G nie uwzględnia się kwoty dochodów.

ZUS, może być brak ciągłości świadczenia usług utrzymania KSI, nieodpowiednia jakość świadczenia tych usług oraz kontynuacja świadczenia usług przez dotychczasowego wykonawcę. Powyższe ustalenia kontroli wskazują, iż w Zakładzie w 2015 r. mogła w ograniczonym stopniu funkcjonować adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza w zakresie informatyzacji ZUS;

- wzrostu liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS i kwot przez nich pobranych, kwoty przedawnionych należności z tytułu składek, liczby wypłaconych przez ZUS odsetek za zwłokę w ustalaniu prawa do świadczeń, a tym samym niezrealizowania w tej części wniosku NIK, przedstawionego po kontroli wykonania budżetu państwa w 2014 r.;
- zapisów księgowych, które nie zawierały, wymaganej art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości, daty dokonania operacji gospodarczej, zawierały natomiast datę dokumentu oraz datę księgowania, w oparciu o którą przypisywano dowód księgowy do okresu sprawozdawczego. Nie stwierdzono, aby nieprawidłowość ta wpływała na sprawozdawczość bieżącą i roczną. Mimo niewskazywania w nich daty operacji gospodarczej, dowody księgowe ujmowane były we właściwych okresach sprawozdawczych.

Wynik końcowy: $Wk = 5 \times 0,5076 + 4 \times 0,4924 = 4,5076$

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie w 2015 r. planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Przychody (przypis) P: 196.114.778 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 201.717.420 tys. zł

Łączna kwota G: 397.832.198 tys. zł

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,5070

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,4930

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena częściowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Nieprawidłowości w przychodach wg wpływów: nie stwierdzono

Ocena częściowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Wynik końcowy $Wk = 5 \times 0,5070 + 5 \times 0,4930 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2015 r. planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Fundusz Emerytur Pomostowych

Przychody P: 236.216 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 402.017 tys. zł

Łączna kwota G: 638.233 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,3701

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,6299

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Wynik końcowy Wk = $5 \times 0,3701 + 5 \times 0,6299 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2015 r. planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych

Fundusz Rezerwy Demograficznej

Przychody P: 2.166.604 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 529.307 tys. zł

Łączna kwota G: 2.695.911 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,8037

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,1963

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Wynik końcowy Wk = $5 \times 0,8037 + 5 \times 0,1963 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie 2015 r. planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej

Załącznik 9. Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Komisja Finansów Publicznych
8. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
9. Komisja Polityki Społecznej i Rodziny
10. Minister Finansów
11. Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
12. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.